

cenſeatur approbata nullitas captu-
 re, & ibi reddit rationem. Cui adhe-
 reo & ſic contrariam opinionem ve-
 riorem & magis æquam propter
 3. multas rationes exiſtimauī. Et primo,
 quia officiales capientes non ca-
 piendos & ſic iniuſſe, & nulliter, de-
 linquunt & puniebantur ad ſimili-
 tudinem ſupplicij, vt calumniatores
 ſecundum Bald. in l. 2. per illū text.
 C. de hiſ qui latro. quem ſequuti
 ſunt Paris. de Put. in tracta. ſindicat.
 in verbo captura. cap. 2. incipien.
 quia plerunque officiales num. 3.
 Marſil. in practi. §. conſtante. nu. 3.
 Conrad. in practi. titu. de captura, 4.
 num. 2. in ſi. Rolan. conſil. 17. num.
 4. vol. 3. Cyrill. in ſumma crimi. titu.
 de poena iudi. male iudi. part. 3. §. 2.
 num. 1. & 7. verſi. Sed tamē. & Proſ-
 per. Farina. de carcerib. & carcer.
 q. 27. num. 144. Quæ poena calu-
 niatoris & ſimilitudinis ſupplicij ho-
 die receſſit ab aula. in cuius locum
 ſuccceſſit poena arbitraria. vt teſta-
 tur Farinacius. in titu. de accuſatio-
 q. 16. nu. 3. Ergo bene ſequitur, quòd
 cautio poſtea præſtita per carcerat-
 um non poteſt illud factum appro-
 bare & efficere, quòd delictū quod
 reuera eſt delictum & punibile non
 ſit delictum, immo ſi hæc cautio hoc
 efficeret, præberet anſam & oeca-
 ſionem delinquendi, & tamen hu-
 iuſmodi, occaſiones quibus homines
 moueri poſſunt ad delinquendum
 fugiendæ & euitandæ ſunt: quia
 ſemper delinquendi materia præſen-

denda eſt. l. conuenire. ſi. de pact. do-
 talib. ex quibus ideo ſit, prædictam
 cautionem, quamuis recte præſtitam
 capturæ nullam nullatenus appro-
 bare. Secundo ſi verum eſſet, quòd
 cautio prædicta tacite approbaret ea-
 pturam nullam ſequeretur, quòd ip-
 ſe carceratus per dictam cautionem
 ex nihilo aliquid faceret, ſcilicet
 quòd id quod nullum eſt vt eſt ipſa
 nulla captura eſſet validum; & con-
 ſequenter aliquid: at hoc eſt impoſ-
 ſibile in rerum natura. Solum enim
 Deo conuenit vt ex nullo, vel ex ni-
 hilo aliquid efficiatur. ergo, &c. Ter-
 tio facit, nam ſi præſtatio dictæ cau-
 tionis impediret, ne iniuſſe carcerat-
 us poſſet amplius dicere de nullita-
 te capture ſequeretur, quòd id quod
 in fauorem introductum eſt retor-
 queretur in eius odium. Patet, nam
 cautio quam carcerati præſtant in
 ducta eſt in eorum fauorem, & vti-
 litatem, poſtquam per eam ipſi
 conſequentur libertatem redimunt-
 que ſuam vexationem. Sed id quod
 in fauorem introductum eſt, non
 debet in odium retorqueri. l. quod.
 ſi. de regu. iur. Ergo ſequitur,
 quòd non obſtante dicta cautio-
 ne poterit carceratus de nullitate
 capture dicere. Et ſecundum hanc
 vltimam opinionem fuit in re-
 gio concilio concluſum die. 17.
 Februarij. 1598. referente Io-
 ſepho Ferrer & de Peguera nepo-
 te meo ex ſore ſore iudice regis curiæ
 in fauorem Petri Romaguera, &
 Ec 5 Ioannis

Ioannis Bouera villæ Grannullario-
rum, qui licet præstitissent cautio-
nem cuidam officiali, qui de illorum
personis iniuste & nulliter capturâ
fecerat de se representando, allega-
ta per eos captura nulla, fuerunt tan-
quam nulliter capti à carceribus re-
laxati.

Cap. 75. In quo qua-

ritur, an qui tentauit habere ac-
cessum cum alio cōtra naturam,
& nō immisit membrum in par-
tes pudendas quia non potuit,
sed emisit semen per crūra, ve-
niat puniendus vt sodomita pœ-
na ordinaria, vel extraordinaria
iudicis arbitrio.

1. Sodomita inter omnes libidinum species
crimen est magis detestabile.
2. Sodomita de consuetudine comburi so-
lent.
3. Affectus in atrocioribus delictis an pu-
niatur non secuto effectu.
4. Sodomita qui tentauit habere accessum
cum alio, & non immisit membrum in par-
tes pudendas, sed emisit semen per crura
non punitur vt sodomita pœna ordinaria
delicti, sed alia extraordinaria iudicis ar-
bitrio.

DELICTI species hæc
est, quidam Alexan-
der Exarch Italus
dum detinebatur in
regijs carceribus tē-
tauit habere accessum con natu-

ram vim faciendo in accessu cum
alio qui prope eum dormiebat, sed
non immisit membrum in partes
pudendas quia non potuit, emisit ta-
men semen per crura, fuit dubitatū
an ille veniret puniendus vt sodomi-
ta pœna ordinaria delicti, vel extra-
ordinaria iudicis arbitrio. dicvt infra

1. Apud omnes scitum est, inter om-
nes libidinum species sodomiam ef-
se magis detestabilem, esseque vi-
tium nefandum; quòd spretis na-
turæ legibus, immo extra naturæ
cancellos, violente erumpens, ip-
sam naturam aperto Marte oppug-
nat, violat, confundit, & naturæ per-
missis regulis abutitur. ita Genes.
cap. 19. & cap. 37. & in auth. vt non
luxurentur contra naturam. in qui-
bus locis patet, quantum fiat hoc
peccatum Deo odibile, quantumq;
2. sit ei exosum. Et adeo etiam hoc
peccatum est hominibus odibile,
quòd quamuis ius ciuile pro hoc cri-
mine pœnam gladij imposuerit tam
in agente, quam in patiente idest
amputationis capitis. vt in. l. cum
vir nubit in fœminam. C. ad leg.
Iul. de adulter. moribus tamen pro-
pter delicti immanitatem introdu-
ctum est, sodomitas fore & esse
igne comburendos. vt dicit Angel.
in dicta. l. cum vir nubit in fœmi-
nam. quem refert Afflict. super ter-
tia parte consti. Rubri. 42. in prin.
numer. 13. Iodocus. in sua præf.
cap. 96. num. 12. vbi dicit, receptif-
simam esse consuetudinem, quòd
sodo-

sodomitæ igne & incendio comburantur. Attestatur idem Iul. Clar. in §. sodomia. in versi. Sed quæro. Et quia ex prædictis infertur, crimen hoc atrocissimum esse, & super omnia detestandum, infertur hinc responsio ad nostram propositam quæstionem, quod eum in atrocissimis affectus puniatur non secuto effectu, ideo licet dictus Alexander non immiserit membrum in partes pudendas sed semen emisit per crura, veniat puniendus poena ordinaria ac si membrum in dictas partes immisisset. Nam quamuis verum sit, de generali consuetudine non puniri affectum neque conatum, siue attentatum nisi sequatur effectus, prout de hac generali consuetudine attestatur Angel. in l. 1. §. si. num. 3. ff. quod quisque iur. & in consil. 14. num. 3. ubi dicit, consuetudinem hanc esse per totum mundum approbatam, quam etiam refert Iul. Clar. in præct. quæst. 92. in prin. ubi infinitos allegat idem confirmantes. Eandem etiam fateatur consuetudinem Prosper. Farinacii. in titu. de delictis & poenis. q. 17. num. 49. ubi dicit, ex communi & generali totius mundi consuetudine hodie nunquam puniri attentatum sicut consummatum, & allegat etiam

3. Tamen secundum aliquos hæc conclusio locum non obtinet in delictis atrocissimis, in quibus dicunt affectum puniri, etiam quod non sequatur effectus. ita glo. in dicta. l. 1. §. hæc autem verba. in verbo putamus. ff. quod quisque iur. & hanc dicit esse communem opinionem Felin. in cap. 1. post num. 9. versi. limita. 2. de officio delega. Couarru. in clemen. si furiosus. num. 6. Eandem dicit esse communem opinionem Boer. de seditionis. in septimo præsupposito. num. 42. Idem attestatur Ignæ. in l. 1. §. occisorum. num. 41. ff. ad Syllebian. dicens, se pluries vidisse observari in latronibus, grassatoribus, & in veneficio. Et non est dubium conatum in pluribus casibus fuisse punitum non secuto effectu. Quæ omnia ita procedere & vera intelligas, dum tamen affectus siue conatus ad actum deuenierit proximum maleficio. ut dicit Grammatici. in consil. 36. num. 19. Ergo videtur conclusum dictum Alexandrum Axarch, qui dictum sodomiticum crimen modo prædicto commisit fore & esse puniendum poena delicti ordinaria, & sic igne comburendum.

4. Nihilominus tamē secundū alios constat, de generali etiam consuetudine in atrocissimis minus puniri, qui actum non perfecit licet deuenierit ad actum proximum, prout attestantur Afflicti. super tertia parte

parte constituto. Rubri. 24. in prin. post num. 15. Bertran. consil. 228. num. 6. lib. 7. Et dicit hanc opinionem esse communem Marsil. consil. 105. num. 1. loquens in affalsinio. Grammati. voto. 8. col. fi. quem refert Couar. in clemen. si furiosus. versi. Verum circa. & Iul. Clar. in practi. quaest. 92. versi. Scias tamen. & vidi hanc opinionem pluries fuisse in regio concilio obseruatam, etiam si attentans delictum deuenit ad actum proximum maleficio: fuisseque ibi ita conclusum in crimine sodomiae de quo hic agimus die 28. Ianuarij. 1599. referente Iacobo Pineda regio consiliario in facto filci procuratoris regiae curiae contra dictum Alexandrū Axarch, qui cum vt dictum fuit attentasset habere accessum cum alio contra naturam, & membrum per vas exterius non impossuisset, quia non potuit, sed tantum extra dictum vas & per crura se polluisset non fuit punitus poena mortis, sed alia mitiori poena, scilicet ad seruitium regiarum triremium remigando ad desennium. Et ita in facti contingencia dicit Iul. Clar. in §. sodomia. versi. Quaro nunquid. senatum Mediolani seruasse in causa cuiusdam Iosephi Caualię quę tantummodo virgis cedi iussit.

Sed adhuc scire debes in atrocissimis pluries solitum fuisse diuersimode iudicari, quandoque puniendo conatum poena ordinaria,

& quandoque poena extraordinaria. Et sic crederem iudicem posse adherere, cui opinioni maluerit inspecta facti & personarum qualitate. Tutius tamen erit in mitiorem partem inclinare praesertim in delictis atrocissimis, in quibus lex vel statutum non punit expresse solum conatum; quia in his seruanda est dicta generalis consuetudo. In atrocissimis vero in quibus lex punit solum conatum etiam non secuto effectu, forte esset aliud dicendum. prout in. l. si quis non dicam rapere sed attentare. C. de episcop. & cleri. & in. l. qui falsam. ff. ad leg. Cornel. de Fal & in alijs similibus.

Cap. 76. In quo quaeritur, an sodomitati dictum faciat indicium ad torturam.

1. Sodomitati dictum non facit indicium ad torturam.
2. Socius in crimine Sodomie interrogari potest de consocijs, & eius dictum facit indicium ad torturam.
3. Dictum stuprati, siue maris, siue foeminae, & siue maioris, siue minoris, & siue sponte siue per vim facit indicium ad torturam cum tamen adminiculis & secus esse siue eis.

ARSILLIS in consil. 28. num. 16. vol. 1. respondendo propositę questionis

1. tioni affirmat dictum sodomitati non facere indicium ad torturam. Et mouetur ea ratione, quia sodomitatus asserendo se suppositum per sodomiam fatetur se infamem. vt in auth. vt non luxurientur. con. natur. & in. l. cum vir. C. ad leg. Iul. de adulter. & in cap. clerici. de excessib. praela. & in cap. flagitia. & cap. sequen. 32. quest. 7. infamis autem a testimonio repellitur, vt tenet Specula. in titu. de teste. §. 1. versi. Item 3. quod est infamis. Ergo, & c. Præterea probatur nō facere indicium, quia allegans turpitudinem suam non est audiendus cap. inter dilectos. extra de donationib. cap. cum super. de concessio. præben. cum alijs ibi allegatis per eum quem etiam sequuti sunt Grammati. decisio. 28. num. 14. & consil. 65. num. 2. & decisio. 40. num. 16. & Paris. consil. 163. num. 7. & 8. lib. 4.
2. Contrariam tamen opinionem sentit Bosfi. in titu. de indicijs & cōsiderationib. ante torturam. num. 160. vbi dicit, in crimine sodomie focium posse de consocijs interrogari, & eius nominationem facere indicium ad torturam, & ad hoc probandum quinque adducit rationes. Primo, quia in ijs quæ sui natura aliter haberi non possunt socij criminis admittuntur. Secundo, quia in delictis occultis iudex semper debet esse promptior & facilius ad torturam. vt supra, quæst. 37. num. 150. Tertio, quia sodomia non com-

mittitur in iniuriam alterius, sed ad sui libidinem & voluptatem explendam. Quarto propter immanitatem criminis iuxta glo. in. l. si. in verbo. conscientia. C. de accusationib. & iuxta ea quæ latè scripti in decisio 75. Quinto & ultimo, quia hoc crimen sine socio non committitur per ea quæ dixit Farinae. titu. de indicijs & tortu. quæst. 43. num. 107.

Ex quibus ergo videmus questionem hanc esse inter scribentes controuerfam. Verum eam resoluit Farinaci. in dicto titu. de indicijs & tortu. dicta quæst. 43. num. 99. dicens, dictum stuprati, siue maris, siue femina, & siue maioris, siue minoris, & siue sponte, siue per vim facere indicium ad torturam contra stuprantem, cum tamen adimniculis; & secus esse sine eis. Et dicit, hanc opinionem communiter esse receptam per Doctores supra ab utraque parte allegatos. vt per Marfil. in dicto consil. 28. num. 16. in si. & sequen. Bosf. in titu. de indicijs. num. 160. versi. Ita tamen. iuncto num. 166. Plot. consil. 132. sub num. 23. iuncto num. 25. Et licet hæc opinio intelligenda sit, dum tamen illius dictum sit in tortura confirmatum, quia socij criminis propter delicti confessionem redditur infamis, & nunquam infamis admittitur, sine tortura. l. ob carmen. §. si ea rei conditio. ff. de testib. c. illi qui. §. q. §. c. in primis. 11. quæst.

Decisiones.

11. quæst. 1. glo. in cap. pertuas. de simo. cum alijs in proposito allegatis per Marfil. in practi. in. §. diligenter. num. 62. tenet etiam Farinace. in. titu. de indicijs & tortu. quæst. 43. num. 134. qui magnam Doctorum cateruam idem sententium adducit, tamen quia in regio concilio dictis sociorum criminis in alterius factum, etiam sine tortura adhibetur tanta fides ad condemnandum poena ordinaria delicti contra nominatum confocium, concurrentibus tamen alijs indicijs, seu adminiculis, & non alijs quanta adhiberetur cuicumque alij testi, vt latè dixi in decisio. 5. num. 38. idcò secundum dictam opinionem, absque tamen tortura fuit conclusum in regio concilio die. 28. Ianuarij. 1599. in facto fisci procuratoris regie curiæ contra. N. quicum tentasset alium contra naturam cognoscere, deueniendo ad actum proximum maleficio, & patiens confessus fuisset delictum, & eius delictum fuisset adminiculatum, vt putata quia fuit reperta læsio in illius partibus pudendis fuit dictus. N. dicto tantum focij sic adminiculato, & in tortura minime confirmato condemnatus, quòd torqueretur ad sciendum ab eius ore an membrum intus vas exterius imposuisset probatis tamen in suo robore remanentibus.

Cap. 77. In quo quaeritur, an ille qui ignarus inuenit famosum libellum, & statim illù non corruerit, immo alijs publicauit veniat puniendus, & qua poena.

1. *Iniuria quæ litteris commendatur maior iudicanda est per rationes hic adductas.*
2. *Libellum ad alicuius infamiam scribens, componens vel edens iniuriarum nomine tenetur.*
3. *Condemnatus ob carmen famosum instabilis fit, idest quòd non potest esse testis, nec testamentum condere.*
4. *Consignantes scripturam, aut verba contumeliosa in alterius iniuriam & famam de iure canonico flagellantur, & si quis illum inuenerit nec fregerit vt auctor iudicatur.*
5. *Libellum infamatorium conficientes, & illum inuenientes, si statim non corruerint, sed alijs manifestauerint poena capitali puniuntur.*
6. *Libellum famosum manifestans non incurrit poenam. l. unica. C. de famos. libel. nisi plurius manifestauerit. Sed verius est dicere, quòd sufficit, quòd publicauerit vni vel duobus, vt infra numero. 10.*
7. *Libellum famosum conficiens, & etiam illum publicans non punitur poena capitalis iuxta. l. unicam. C. de famos. libel. si in libello non continetur infamia ratione alicuius delicti. Sed vide contra infra num. 11.*

Libellum

8. Libellum famosum publicans, si illius auctorem docet non incidit in poenam. l. unica. C. de famos. libel. Sed vide contrarium infra num. 12.

9. Libellum famosum inueniens si illud dimittit lacerare, vt animo iniuriandi illum alijs ostenderet tenetur poena. l. unica. C. de famos. libel. Et quid quando non animo iniuriandi? dic vt infra. num. 13.

Ontingit in facto, quod ad resciliendū

quendam tractatū habitum super ma-

trimonio tunc contrahendo inter Iulium Sempronium loci de Cabastra ex vna, & Bertam Pompeiam loci de Arenys ex altera, quidam filij perditionis quandam scripserunt epistolam, nullius firma subscriptam, quam in quodam fonte affixerunt seu dimiserunt, vt sic ad manus & posse dicti Iulij Sempronij eam peruenire facerent, qua scriptum continebatur, dictam Bertam Iudeam esse, & ex iudeorum genere & prosapia descendere. Euenit, quod dictus Iulius Sempronius sumpta ex dictis litteris seu libello infamatorio occasione nedum resciliuit tractatum habitum super dicto matrimonio, sed etiam multis predictas litteras, seu libellum infamatorum patefecit & publicauit. Ex quibus magna interrogata fuit iniuria, nedum dictæ Bertæ Pompeie sed toti eius generi & prosapie, quæ

ideo sentiens se hac iniuria grauatam criminalem contra dictum Iulium Sempronium accusationem instituit, petens, illum vt dictarum litterarum seu epistolæ publicatorem poenis legalibus puniri. Fuit propterea dubitatum an ideo dictus Iulius Sempronius veniret puniendus, & qua poena.

Optima ratione mouentur iura tam ciuilia, quam canonica, ad prohibendum, nequis ab alio scriptis, aut verbo iniuria afficiatur, eius ve-

fama ledatur. Nam cum iniuria quæ litteris commendatur maior iudicanda sit, vt potest quæ & consulto facta sit, & quæ diutius in conspectu hominum perseueret, nimirum, si leges & canones super his varias statuerint poenas. Vocis facile obliuiscimur, at littera scripta manet, & per manus plurimorum longe lateque vagatur, & tam diu subsistit dedecus, quando memoria remanet, nihilque detestabilius est de decore, vt ait Cicero. 3. Philippi. Qui & alibi lib. 1. Tusculana. dedecus maius malum esse dicit, quam dolorem, dolorem inquit, exilium, maximum malorum omnium, etiam ne maius quam dedecus, non iudeo id quidem dicere, & me pudet, tamen de sententia esse deieciū. Quam ob rem qui libellum canonicum aut historiam ad alieius infamiam scripserit, compo fuerit, ediderit, dolo vè malo fecerit, quo quid eorum fieret iniuriarum nomine

- nomine tenetur. §. iniuriam. insti. de
3. iniurijs. Fitque eo nomine reus con-
demnatus intestabilis, idest ob car-
men famosum condemnatus, neque
testis esse potest, nec testamentum
condere. l. lex Cornelia. §. si quis li-
brum, & l. quod senatus consultum.
ff. de iniur. & famos. libel. l. ob car-
men. ff. de testib. l. cum leges. & l. is
qui. §. si. ff. de testamen. Et idem sta-
tuendum est si quis in libello Princi-
pidato, vel alijs, aliquem infamet. l.
item apud Labeonem. §. si quis li-
bello. ff. dicto titu. de iniurijs & fa-
mos. libel. Ac denique in illo qui car-
men conscribit, vel proponit, vel
cantat aliquid quod pudore alicuius
lædat. dicta. l. item apud Labeo-
nem. §. hæc autem eodem titu. Iure
vero Pontificio, qui in alterius
iniuriam & famam, scripturam aut
verba contumeliosa confixerit, &
compertus scripturam non impro-
bauerit flagellatur, & si quis inue-
nerit, nec fregerit, ut author iudi-
catur. ita in c. 1. §. quæst. 1. Et qui in-
uenti fuerunt famosos libellos in ec-
clesia ponere anathematizantur: ut
§. in c. si quis. §. q. 1. Valentinianus, &
Valerius Imperatores quoque in l.
vnica. C. de famos. libel. statuerunt,
confiscentes famosos libellos pœna
capitali plectendos esse. Quam le-
gem prædicti Imperatores præcipue
condiderunt contra eos qui famo-
sum libellum, siue domi, siue in pu-
blico, vel quocunque loco ignari re-
perirent si statim illū non corrupe-

rint, vel igne consumpserint, sed
vim illius alijs manifestauerint, quos
quasi autores huiusmodi delicti
eadem pœna puniri voluerunt. Et
videmus hanc legem canoniztatam
per tex. in c. si qui inuenti fuerint. §.
quæst. 1. vbi ille tex. de verbo ad ver-
bum inferit dictam. l. vnicam. C. de
famos. libel. Ergo patet ex eadem le-
ge decisio ad nostrum casum, quod
cū Quiricus Saluador statim quod
dicta epistola ad eius manus perue-
nit eam non lacerauit, vel igne con-
sumpserit, sed potius eius vim publi-
cauerit, veniat ideo dicta capitali
pœna plectendus. Approbat hanc
sententiam Petrus à Plaça in epitome
delictorum cap. 3. num. 2. vers.
His tamen prenotatis. & iul. Clar.
in præcti quæst. 68. num. 25. vbi ex-
presse ait, quod non solum author,
& fabricator huiusmodi famosi li-
belli est capite puniendus, sed etiam
ille qui legit, & statim non lace-
rauit. Idque inquit, communi Do-
ctorum consensu comprobatum es-
se.

- Et quamuis quidam existimarint
factum propositum non esse com-
prehensum sub dispositione dictæ.
l. vnica. C. de famos. libel. existi-
mantes dictam. l. non procedere, nec
obtinere locum, primum si ille qui
inuenit libellum famosum, vel con-
tenta in eo pluribus personis mani-
festauerit. ut eleganter animaduertit
Cephal. in consi. 341. num. 28.
volu. 2. Burfar. consil. 94. num. 16.
in fi.

- in fi. quia illud verbum manifesta-
uerit positum in dicta. l. vnica. est plu-
ribus innoscere. vt est doctrina
Bar. in. l. hæredes palam. in prin. ff.
de testamen. & in. l. si verò. §. 1. ff.
7. qui falsida. cogan. Secundo, nisi li-
bellus famosus contineat infamiam
ratione alicuius delicti propter quod
ille infamatus veniret puniendus pœ-
na mortis vel alia pœna corporali:
quia tunc infamans cum dicto libel-
lo, vel illum manifestans venit pu-
niendus eadem pœna, qua punire-
tur ille infamatus si delictum illi im-
positum in dicto libello famoso ef-
ficeret verum. Et ita intelligunt &
interpretantur dictam. l. vnica
glo. 1. quam ibi sequuntur Petr. Cyn.
Angel. Salicet. & Doctores. Petr.
à pla. in Epitome delictor. lib. 1. cap.
3. num. 2. Antoni. Gomez. de delict.
cap. 6. num. 1. Hinc inferendo, quod
si libellus famosus non continet in-
famiam contra aliquem ratione ali-
cuius delicti, sed aliàs, vt quia di-
ceret, quod aliquis est ballardus,
vel incestuosus, cornutus, vel ex de-
cendentia & prosapia iudeorum vt
in nostro casu, tunc infamatus non
potest agere criminaliter ex disposi-
tione dicta. l. vnica. contra autho-
rem dicti libelli, seu illius publicato-
rem, sed solum poterit agere contra
eum ciuiler actione iniuriarum.
ita not. eleganter Salicet. in dicta. l.
8. vnica. num. 3. in. fin. Tertio, quia di-
cta. l. vnica. tunc locum habet &
procedit, quando non constat de au-

thore libelli famosi: ideo quod tunc
est præsumptio contra illum apud
quem reperitur dictus libellus fa-
mosus, quod ipse fuerit author di-
cti libelli, & quod ipse met illum
composuerit, scripserit, vel affi-
xerit, vel componi, scribi, aut af-
figi fecerit. prout colligitur ex ea-
dem. l. vnica. ibi. sciatse quasi autho-
rem huiusmodi delicti, quæ verba
arguunt Imperatoris mentem fuisse,
quod sit author, vel quasi: non
enim potest excusari sub prætextu
inventionis, cum semper etiam au-
thor dicti libelli se excusaret, quod
inuenisset illum Et hæc est ratio dis-
positionis dicta. l. vnica. circa pœ-
nam contra inuenientem & non la-
cerantem sed manifestantem: quæ
aliàs videbatur nimium rigurosa
prout eleganter not. Iodoc. in prac-
ti. crimi. cap. 125. num. 3. Ioan. Ce-
phael. in dicto consil. 341. num.
27. & sequen. Bursat. in consil. 94.
num. 32. ver. Quinto & ultimo Tho.
Triuifa. decisio. 10. num. fin. volu.
2. causar. crimi. At vero, quando con-
stat de authore libelli famosi, cessat
dicta præsumptio in eo qui illum in-
uenit, & non lacerauit, sed manife-
stauit. ita not. et limitat dicta. l. vnica.
Iacob. Butrig. in cam. l. Et eadē ratio-
ne dicunt Bursat. et Cephal. vbi sup.
quod si libellus famosus fuerit reper-
tus penes aliquem qui illū nō lacer-
auit, sed manifestauit alijs, si ille do-
ceat authorem qui dictum libellum
inuenit, & sibi tradidit, non teneri

ff pœna

poena dictæ. l. vnicæ. pro quo allegant egregium tex. in l. maiorem. C. ad leg. Cornel. de fal. vbi videntes falsis rescriptis non sunt puniendi si probent suam innocentiam exhibendo eum à quo acceperunt. not. Alex. consil. 77. lib. 1. & consil. 205. num. 4. lib. 6. & Marfil. in l. qui falsam monetam. num. 137. ff. ad leg. Cornel. de fal. & consil. 52. num. 35. & in practi. in §. diligenter. num. 93. & 94. Quarto denique. vt dicta. l. vnica. locum habeat dicunt requiri, quòd ille qui inuenit famosum libellum noluerit illum lacerare vt illum animo iniuriandi alijs ostendat. vt est tex. in l. item apud Labconem. §. ait prator. ibi. Nec id infamandi causa fiat. & in §. ex his. & in §. generaliter. ff. de iniur. requiritur enim in dicta retentione, & manifestatione dolus & animus iniuriandi. prout not. eleganter Humber. loca. in praxi iudiciar. inquit. in verbo libelli famosi. Cephal. in dicto consil. 341. num. 20. & Burfa. in eodem consil. 94. num. 8. verfi. Quinimo & dolosus. Secus autem est, quando inuentor illius libelli famosi ex simplicitate vel ex curiositate, & occasione delectationis legendi, vel audiendi, vel ex qualibet alia causa sine dolo illum retinuit. ita. not. Ioan. à Turrecce. in. c. si quis famosum. in verbo. dolose. 6. q. 1.

Atque ita declarando prædictis quatuor modis dictam. l. vnicam. C.

de famos. libel. planè deducitur, dictum Iulium Sempronium non venire poena dictæ. l. puniendum. Nam cum constaret vt prætendebatur, dictum Iulium Sempronium prædictam epistolam pluribus non manifestasse, sed vni vel duobus tantum, & in dicta epistola non contineri infamiam ratione alicuius delicti, docuissetque eiusdem epistolæ authorem, & id quòd manifestauit non animo iniuriandi fecisse, recte concluditur, ipsum Iulium à poena dictæ. l. fore & esse absolendum.

10 Tamen existimantes prædictæ. l. intellectu ad prædicta quatuor quæ supra atullimus non esse restringendum, contrariam sequuntur opinionem & mouentur ex sequentibus. Nam non minus ex vi dictæ. l. vnicæ. venit puniendus qui pluribus libellum infamatorium manifestauit, quàm qui vni vel duobus tantum quod expresse in eodem tex. probatur. ibi aut corrumpat priusquam aliter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum, vbi loquitur tex. in numero singulari. Quanto magis quòd constitit in processu dictum Iulium Sempronium pluribus dictam epistolam infamatoriam manifestasse. Et sic circa hæc amplius non erit immorandū.

11 Neque existimo esse absolute verum dispositionem dictæ. l. vnicæ non obtinere locū, nisi in libello infamatorio contineatur infamia ratione alicuius delicti: quia tex. generaliter de quibuscunque iniurijs quæ dicuntur

dicuntur, seu scribuntur ad alicuius infamiam loquitur, idque verum assero ex sententia iuriconsulti in. l. lex Cornelia. §. si quis librum. ff. de iniurijs & famos. libel. & in l. item apud labeonem. §. generaliter. & §. hæc autem. ff. eodem titu. vbi generaliter vetuit prator quid ad infamiam alicuius fieri. Proinde quodcunque quis fecerit vel dixerit, vt alium infamet, erit actio iniuriarum. De inde progreditur tex. & proponit exempla eorum quæ ad infamiam alicuius fiunt vt puta, si quis ad inuidiam alicuius veste lugubri vratur, aut squalida: aut si barbam dimittat, vel capillos submittat, aut si carmen conscribat, vel proponat, vel cantet aliquod quod pudorem alicuius lædat. In quibus etiam licet non capitalibus, non licet pandere per famosum libellum.

12. Neque verum est, quod supra diximus, dictam. l. vnicam. non procedere, quando propalator libelli famosi docet illius auctorem; quia quamuis qui manifestat dictum libellum illius auctorem ostendat, nihilominus propter solam publicationem veniet ille talis puniendus. ita Salicet. in dicta. l. vnica. num. 5. quem sequitur Gregor. Lopez in glo. 3. num. 9. super verbo. como aquel que la fizo. parti. 7. Approbat idem Marcus. in decisio. 933. num. 1. 4. & 5. par. 2. & Menoch. de arbitrar. iudi. lib. 2. centur. 3. casu. 263. num. 4. Et horum doctorum sen-

tentiam ipse iuribus expressis confirmo scilicet tex. in dicta. l. vnica. C. de libel. famos. ibi. in verbis ignarus repererit & tex. in. c. si quis inuenti, §. si quis famosum. versi. Sin vero non statim. §. q. i. vbi dicta iura clare presupponunt, quod quamuis quis non fuerit author famosi libelli, sed ignarus inuenierit, si illum non corruerit, vel igne non consumpserit, sed vim illius manifestauerit, nihilominus veniat ea poena puniendus qua author puniretur.

13. Neque etiam existimandum est, dicta. l. intellectum limitari in casu in quo quis propalando libellum famosum iniuriandi animum habuisset: quia a parte videmus ipsam. l. poenam ibi positam contra inuenientes libellum infamatorium, si statim illum non corruerint, sed eius vim manifestauerint tanquam legi inobedientes statuisse, vultque eos ob id solum, quia legi non parendo in dolo versantur puniri.

Atque ita, non obstantibus dictis rationibus quæ pro intellectu dictæ. l. vnica. facere videbantur (quibus sufficienter est responsum) constat, dictum Iulium Sempromium ob solam dictæ epistolæ publicationem in cidisse in. l. vnicam. C. de famos. libel. cuius legis poena per glo. & scribentes sic interpretatur & declaratur, quod sit poena capitis, quando libellus famosus continet infamiam ratione alicuius delicti propter quod ille

Ff 2 infama-

infamatus venerit puniendus poena mortis vel alia poena corporali: quia tunc infamans cum dicto libello vel illum manifestans venit puniendus eadem poena qua puniretur ille infamatus si delictum illi impositum cum dicto libello famoso esset verum. ita sentit glo. 1. eiusdem. l. quam ibi Salicet. & Doctor. sequitur. ubi vero infamia contenta in libello non contineret delictum, sed esset alia infamia non capitalis cuius effectus esset atrocem iniuriam irrogare, vt puti in casu nostro, tunc quia nec huiusmodi infamiam licet pandere per libellum famosum iuxta praedictam glo. 1. tenebuntur & author & publicator. & probatur per tex. in l. lex cornelia. §. si quis librum. & in l. item apud Labeonem. §. generaliter. & §. haec autem. ff. de iniurijs & famos. libel. & in dicta l. vnica. C. eodem. titu. cuius iniuriae poenam iudices suo arbitrio ex personis, & loco & gravitate iniuriae temperare & moderare solent. vt probatur in §. in summa. insti. de iniurijs. & in l. si. ff. eodem titu. Et quia componere carmen seu famosum libellum quo quispiam publicetur iudex, & de genere & prosapia iudeorum descendere, est atrocem contra eum iniuriam committere. ideo insequutum regium concilium supra dictam sententiam & opinionem in eo fuit conclusum die. 26. Marcij. anni. 1599. contra dictum. Iulium Sempronium referente Ioanne Magaro-

la iudice regie curie. qui cum in fonte hereditas sua reperta fuisset quadam litera misiva in qua continebatur dictam Bertam Popeiam Iudeam esse, & ex prosapia iudeorum descendere, eandem litteram ad manus suas perventam publicavit, fuit condemnatus, quod duceretur captus ad villam de Arenys, & in platea publica publice confiteretur & diceret, se male contra dictam Bertam Popeiam locutu fuisse publicando & dicendo, ipsam Iudeam esse, & ex prosapia Iudeorum descendere, & quod restitueret ci famam, & honorem per haec verba. Io regonech hauer mal dit y publicat contra Bertam Popeia lo contentengut en vna letra ques troba en la font de ma casa en lo mes de Dezembre. del any. 1597. dient, que era Iudia, y axi dic, no esser axi com ho he publicat., ansbe dich que la tinch per donzella: de bon linatge, y per Christiana de natura, Et quod banniretur a ciuitatibus & vicarijs latris Barcinonae, & Gerundae per annum.

Cap. 78. An alicui liceat ad vindicandam iniuriam per verbum mentiris illatam percuttere iniuriantem, & an si iniurians percussus debeat dum infirmatur ex percussione, presumatur decessisse ex eisdem percussione, & an percussus ob id teneatur aliqua poena, & casu quo

quo teneatur, an sit ordinaria homicidij, vel extraordinaria iudicis arbitrio.

1. **D**Ecedere quis dicitur ex vulneribus, quando clapsis oculo vel nouem diebus sine alio superuenienti vulnere decessit: quia euentus mortis ostendit vulnera fuisse mortalia.

2. *Vulneratus in dubijs magis presumitur mortuus ex negligentia, quam ex vulnere.*

3. *Vulneratus si moritur quando constasset vulnera non fuisse lethalia, presumitur magis mortuus ex negligentia, quam ex vulnere: & sic non tenetur vulnerans de occiso, sed tantum de vulnere.*

4. *Vulnerans tenetur de occiso, si ex vulneribus sequatur mors, & certum esset vulnera fuisse lethalia: etiam quod probetur negligentia seu culpa in curatione ex parte infirmi.*

5. *Vulnera in capite illata dicuntur lethalia.*

6. *Vulnerans quando sumus in dubio an vulnus sit lethale, & vulneratus moritur non probata aliqua negligentia in curatione dicti vulnerati, tenetur de occiso, non de vulnere.*

7. *Negligentiam allegans illam probare debet.*

8. *Vulneratus infra quod dies presumatur mortuus.*

9. *Medici seu in arte periti consulendi sunt an quis decesserit ex vulneribus vel non: quibus in his standum est etiam quod vnus tantum in loco inueniatur.*

10. *Vulnerans non tenetur de occiso quando sumus in dubio an vulnus fuerit lethale, & vulneratus decesserit probata negligentia in curatione.*

11. *Negligentia in curatione vulnerati probatur, quando non fuit adhibitus medicus.*

12. *Negligentia in curatione vulnerati probatur, quando fuit adhibitus medicus malus & prohibitus.*

13. *Curam damnatam & prohibitam adhibens dicitur esse in culpa.*

14. *Negligentia in curatione vulnerati probatur, quando constat de mala inordinata vita ipsius vulnerati.*

15. *Presumptio vna tollit aliam, & in dubio promptiores debemus esse ad absoluendum, quam ad condemnandum.*

16. *Negligentia praesumitur in curatione vulnerati, quando ipse vulneratus exiit domum in aere subtili, & maxime de nocte: cum vulnus est in capite illatum.*

17. *Animus tanquam quid in corde iacens a solo Deo cognoscitur.*

18. *Animus per actus externos percipi potest, & vide ibi exempla.*

19. *Homicidij poena est mortis naturalis diuino iure & humano.*

20. *Occidere hominem homini licere probatur, & quinque vel sex modis declaratur.*

21. *Occidere licet propter defensionem honoris.*

22. *Verecundia maxima dicitur offensa.*

23. *Verecundia & iniuria illata videtur damnum irreparabile: & ratio quare, vide ibi.*

Ff 3. Occi.

Decisiones

24. Occidere hominem pro defensione rerum suarum licitum est, & quomodo intelligatur.
25. Honor maioris astimationis est quam sint fortune.
26. Occidere hominem pro defensione vite honoris & bonorum licet, quando illud sit incontinenti, pro pulsando iniuriam, obseruando circa deffentionem moderamen inculpatæ tutelæ: vt id solum fiat, sine quo iniuria non possit vitari.
27. Moderamen inculpatæ tutelæ circa tria versatur.
28. Violentia que sine armis inferitur, sine armis repellenda est, nisi pugnis inuasoris plusquam ensis inuasi percuterit.
29. Iniuria que inferitur, vt repellatur cum moderamine inculpatæ tutelæ debet incontinenti fragante aduch crimine repelli.
30. Iniuriatus si pro pulsando incontinenti iniuriam, iniurantem occidit, ad nullam penam tenetur.
31. Iniuria repellenda est ad defensionem, non autem ad vltionem seu vindictam.
32. Agresio que sit postquam quis fuit iniuriatus aliquo intervallo transacto, talis agresio dicitur facta data opera, & appensate, ad vindicandum.
33. Iudicis officium ad vindictam faciendam impoliorandum est.
34. Mentiris verbum grauem infert iniuriam, & quare.
35. Mentiendum nō esse multis iuribus prohibitur est.
36. Mentiendum non est etiam per alterius vitā seruanda.
37. Mentiendum nō esse in foro venali apud Athenienses prohibitum.
38. Mendacium Antigonij Monoculi puniunt.
39. Mendaces qui non per ignorantiam, sed studio mentiuntur, magis digni sunt punitione.
40. Iniuriatur facta iam iniuria si videt quod propter dictam iniuriam magnam sui honoris faceret iacturam nisi iniuriantem persequeretur, potest illū persequi, & ipsum percutere tantum quantum ad sui honoris defensionem opus esset.
41. Incontinenti vel ex intervallo dicitur quid factum, attenta qualitate iniuria, & personarum.
42. Mentiris verbum est eius qualitatis, quod iniuriatus hoc verbo vix potest iniuriantem accusare ad se vindicandum coram iudice sine illius magna contumelia.
43. Delinquens iusto dolore motus mitius est puniendus.
44. Homicida licet quod fecit semper expellet, tamen impotestate iudicis est extraordinarie punire homicidam quem impulit iracundia etiam orta aliter quam ex facto offensi.

ITIVS Cum Sē pronium alloqueretur, interloquendo atque tēso quodam arcabusio versus dictum Sempronium, qui tantum ensem deferbat dixit eidem, *Mentiris*, Quibus verbis apparuit, Sempronium se à Titio fuisse graui iniuria affectum: ideo quod desmentius fuerat.

rat. Et sentiens se Sempronius dicta iniuria oneratum, quam in continenti propulsare ausus non fuit propter inequalitatem armorum, paulo post, hoc est spatio mediae aut ad summum vnius horae transacto, attergo vt tutius dictam vindicaret iniuriam ense euaginato percussit dictum Titium primo iniuriantem in capite, vbi illum duabus cicatricibus vulnerauit. Qui Titius ita vulneratus, aut ex dictis vulneribus egrotus, postmodum elapsis octo vel nouem diebus cuius decessit. Dubium nunc est, an predictus Sempronius vulnerator sit aliqua poena plectendus: & casu quo sit, an illa debeat esse homicidij ordinaria, vel extraordinaria iudicis arbitrio.

Ad decidendum hoc factum tria uideri meo se offerunt dubia, quibus discussis & examinatis, vera totius quaestionis conclusio elucescet. Primum dubium est videre, an dictus Titius decesserit ex dictis vulneribus sibi illatis, & huius dubij causa est, quod incontinenti quo vulneratus fuit non obiit, sed postea octo vel nouem diebus transactis. Secundum dubium est, an Sempronius cum Titium vulnerabat haberet animum occidendi illum, idque ex proposito, atque appensate admitteret. Tertium denique dubium est, an illud facere licuerit Sempronio ob defensionem sui honoris, & ad vindicandam iniuriam sibi illatam.

I. Inchoando igitur à primo dubio,

ex mea profero sententia, dictum Titium ex dictis vulneribus decessisse, maxime cum elapsis octo vel nouem diebus sine alio superuenienti vulnere seu percussione vitam cum morte commutauerit. Quae sententia quaesita est ex Vlpiani responso in l. huic scripturae. §. si. seruus. ff. ad l. Aquili. ibi, *Quia verum est, cum a te occisum esse tunc cum cum vulnerabas, quod mortuo eo deum apparuit.* Ad idem quoque facere videtur, quod euentus mortis ostendit vulnera fuisse mortalia. arg. tex. in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. iuxta illum exitus acta probat. l. rem non nouam. §. si. C. de iud. confirmat idem glo. in cap. 2. in verbo post octo menses. extra. de cler. percuso vbi tenet, propter temporis breuitatem mortem videri ex vulnere secutam, hoc idem voluit glo. in cap. presbiterum. extra. de homici. vbi videtur, praesumi quem mortuum ex vulnere si de cecidit post paucos dies. Immo licet vulneratus decedat post longum tempus, nunquam tollitur praesumptio quod presumatur ex vulneribus decessisse. ita est tex. in l. ait lex. versi. mortifere. ff. ad leg. Aquil. qui tex. videtur facere contra glo. singularem in l. i. C. de emendatio. seruorum. quae dicit, quod si non moriatur infra triduum, vel si post triduum surrexerit & ambulauerit etiam cum baculo, quod non praesumitur ex illo vulnere mortuus. verum dicas eandem glossam soluere contrarium

Ff 4

dicen-

dicentem, quod ita distinguebatur secundum legē Moſaycam, ex quo inferitur, aliud eſſe ſecundum legem civilem vt in d. l. ait lex. Quæ quidem res confirmari poteſt, & qualitate loci in quo dictus Titius vulneratus fuit: vulnera enim capitis lethalia eſſe dicuntur, vt infra latius dicitur. 2. Neque obest, ſi dicamus dictum Titium magis obiiſſe ex mala curatione, vel negligentia, ſeu ex aliquo exceſſu, quam ex dictis vulneribus, & quod in dubijs vulneratus magis preſumitur mortuus ex negligentia, quam ex vulnere. per glo. in l. ſi ab hoſtibus. §. i. in verbo. lucri facere. ff. ſolut. mat. & per ea quæ ibi dicit Bal. Quod ſi qualitas vulneris poteſt ſe habere ad ſalutē & ad mortem, preſumitur mortuus ex negligentia. quem ſequitur Imol. Roma. & moderni ibidem & Ang. formaliter in l. quod ſi nolit. §. mancipiū. 3. ff. de edili. edic. Nam hoc tunc verum eſſe exiſtimarem, quando conſtaret vulnera non fuiſſe lethalia: tūc enim cum vulneratus moritur, præſumitur magis mortuus ex negligentia, quam ex vulnere, & ita vulnerans non de occiſo, ſed tantum de vulnere tenetur. tex. eſt in. l. qui occidit. §. fin. ff. ad l. Aquil. ibi (*Si vulneratus fuerit ſeruus non mortificare negligentia autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiſo*) vbi idē firmat Bal. atq; ibidem ſequitur Florian. dicens, quod vbi vulnus non eſt mortale, ſi ſequitur mors ex culpa vulnerati,

vt in eo qui inordinate viuat, vel ſe curari non patiat, non poterit aculari vel inquiri vulnerans niſi de vulnere ſimplici. Sed ſecus eſt, quando conſtaret certumque eſſet vulnera fuiſſe lethalia, vt puta, quia illata fuerunt in aliqua ex partibus quæ hominem ipſum conſtituunt, vt ſunt caput, lecur, Cor, vel ſecundum iudicium medicorum quibus in hiſeſt ſtādum, vt infra dicitur: quia tunc ſi ex illis ſequatur mors, vulnerans tenetur de occiſo. vt eſt caſus expreſſus in. l. ait lex. verſi. Quod ſi mortificare. & in l. ſi ex plagis in prin. ff. ad le. Aquil. & ita loquitur tex. ſupra allegatus in l. huic ſcripturæ. §. ſi ſeruus. ſecundum glo. & dd. ibi. ita etiam tenet Bal. in. cap. 1. quib. mod. feud. amitta. verſi. 7. In quo quidem caſu Bartholomeus Socin. in conſ. 178. in 2. colum. in. prin. exiſtimat vulneratē non poſſe ſe defendere ex eo, quia nullus fuit adhibitus medicus, vel quia fuit adhibitus imperitus, neque propter aliquam culpam cōmiſſam culpa ab infirmo ſeu vulnerato: quia licet forte propter iſta fuiſſet mors accelerata, tenetur tamen vulnerans de homicidio. per tex. in. l. ita vulneratus. circa princip. ff. ad leg. Aquil. & ita tenent glo. & Albe. in d. l. huic ſcripturæ. §. ſi ſeruus cod. titu. Et quod conſtaret certumque eſſet in noſtro caſu vulnera fuiſſe lethalia patet ratione loci in quo dictus Titius fuit percuſſus. Percuſſiones enim capitis ſemper arguunt in-

entionem mortis inferentis, vt dicunt glo. & docto. in cap. sicut dignum. extra de homici. & ratione assignat Bal. in cap. i. §. ad hæc. de pace iura. firman. vedelicet ratione cerebri quod est membrum diuinum, & coleso, de facili omnes spiritus animales ab eo descendentes deficiunt. Quod quidem etiam verum censemus, licet ictus in capite modicus esset. per tex. expressum in cap. significasti. 2. extra. de homici. in finalibus verbis ibi. *Tum ratione partis in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethali ter solet ladi.*

6. Quid quod quando sumus in dubio, hoc est, an vulnera fuerint lethalia vel non, & vulneratus decedat, an tunc presumendum sit decessisse ex vulnere vel ex aliqua culpa seu negligentia vulnerati. Pro quo distinguendum arbitror, quod aut non constat de aliqua negligentia in curando infirmum vulneratum, aut constat de aliqua negligentia. In primo casu hoc est, quando non constat de aliqua negligentia fatendum sane est in dubio vulneratum ex vulnere decessisse, & sic vulnerantem teneri de occiso: quia vulnus presumitur lethale ex eo, quod exitus acta probat. vt in d. l. rem non nouam. §. fina. C. de iudi. & ita tenet. Bal. in cap. i. quib. mod. feud. amitta. Qui enim negligentiam allegat illam probare debet. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probatio. & ita sentit expressè Floria. in d. l. qui occidit. §. fina. ff. ad
- 7.

leg. Aqu. & probat tex. in l. si. ex plagis. cod. titu. in princip. & tenet Alberi. in l. Item Mella. §. celsus. dictu. & Salycet. in d. l. i. C. de emend. seruo. Quod etiam firmat Gandin. in tracta. maleficio. in rub. de homici. in si. hoc enim casu, tantum inspicere debet iudex infra quod tempus computando à die illati vulneris, vulneratus decesserit. Et licet hac in re iura variant, vt in cap. si qua foemina. §o. distin. vbi ponit, quod si vulneratus infra tres dies moriatur presumitur ex illo vulnere mortuus. & alibi in cap. continebatur. extra. de homicid. fit mentio de octo diebus. Itē etiam in cap. presbiterum. dicto titu. de homi. aliter dicitur hoc est, si moritur post paucos dies. Denique per tex. in cap. 2. extra. de cleri. percusso. sumendo illum à contrario sensu habetur, quod si quis moriatur infra octo mēses presumitur mortuus ex vulnere. Tamen omissa hac varietate, existimo hoc iudicis arbitrio esse relinquendum: quia cum id propter dictam varietatem in determinatum videatur, iudex poterit arbitrari tempus infra quod videat an ex vulnere, vel ex negligentia vulneratus decesserit. per tex. in l. i. §. expilatores. ff. de effractorib. vel expilato. & in l. saccularij de extraord. crimin. Caueat tamen iudex quod regulet arbitrium suum secundum qualitatem percussionum, pro quibus consulat medicos, quibus in his standum est. l. si semel. C. de re milita.

9

Ec 5 lib.

Decisiones.

lib. 12. & ibi glo. in verbo (medicis)
 & in l. 1. §. 1. ff. de vent. in spi. & in l.
 comparationes. C. de fid. instrumen.
 & ita tenet Bar. in l. 1. ff. ad leg. Cor
 nel. de sicar. & Ioan. And. & dd. in
 cap. præsbyterum de. homicid. De-
 bes tamen scire, quòd quamuis lex
 circa iudicium medicorū loquatur
 in numero plurali, vt in d. l. si semel.
 in verbo (medicis) si in loco non inue-
 niatur nisi vnus medicus eius tantū
 dicto stabitur. ita tenet Florian. in d.
 l. ait lex. ff. ad leg. Aquil. qui allegat
 tex. in §. quod autem. in auth. de nō
 alien. aut permut. reb. eccle. In secun-
 do vero casu, hoc est, quādo constat
 de aliqua negligentia, dico in dubio
 vulneratē non teneri de occiso, vt
 est casus clarus in l. 1. si ex plagis. ff. ad
 leg. Aquil. quo textu cauetur, impe-
 ritiam medici, vel negligentiam in-
 firmi, non esse imputandam percuso-
 ri, neque ipsam attingere delictum. ita
 quoque attestatur Bal. in d. cap. 1.
 quib. mod. feud. amitta. vbi dicitur,
 quòd censetur quis mortuus ex vulne-
 re, vbi ex adiuncta culpa infirmī cū
 vulnere fuit secuta mors. Et sic
 dicta culpa seu negligentia ex qua-
 cunque parte proueniat potest alle-
 gari & probari. vt attestatur Tancre-
 dus. in sua compend. in. 13. tracta. q.
 19. vbi dicit, quòd excusatur vulne-
 rans, si post vulnus superuenerit fe-
 bris, & mortuus est interueniente ne-
 gligentia curantis seu curatoris. arg.
 l. qui occidit. §. si. ff. ad leg. Aquil.
 affirmat quoque Gandin. in tracta.

malefi. circa. fin.

Huius autem negligentiae exem-
 pla multa proponi possunt, quæ hic
 inferenda censui, vt aduocati cer-
 tiorerentur qualiter circa reorum vul-
 nerantium defensionem articulare
 debeant.

11 Primum exemplum est, quando
 non fuit adhibitus medicus, propter
 quā negligentiam in dubio vulnera-
 tus potius presumitur mortuus ex ne-
 gligentia, quā ex vulnere. ita vol-
 uit glo. in l. 1. si ab hostib. §. 1. ff. solu.
 matrimo. per quā Bal. ibi dicit, quòd
 si qualitas vulneris poterat se habere
 ad salutem, & ad mortem, præsumi-
 tur mortuus ex negligentia, & se-
 quuntur Ioan. de Imol. & Roman. idē
 Bal. in l. quod si nolit. §. si mancipiū.
 ff. de edili. edic. vbi Ang. refert idē
 quod Bal. in d. §. 1.

12 Secundum exemplum est, quan-
 do fuit adhibitus medicus, sed ma-
 lus & prohibitus. l. quod si nolit. §.
 mancipium. ff. de edili. edic. ibi in
 verbis, *vel malum adhibuit*, probat idem
 glo. in d. l. 1. si ab hostibus. §. 1. in ver-
 bo, *lucrifacere*, ff. solu. matri. vt puta,
 quia adhibitus fuit medicus qui cu-
 rat per incantationes quæ sunt pro-
 hibitæ vt in c. illud, & in c. qui sine
 saluatore. 26. q. 2. & sic dicitur esse
 in culpa adhibendo curam damna-
 tam & prohibitam in medicina. vt
 dicit tex. in d. §. illud. in quā quidem
 cura potius dicitur esse mors, quā
 vita. per tex. in d. c. qui sine saluato-
 re. Nec propter hoc dicit medicus
 adhibi-

adhibitus: quia tales non sunt medici. l. i. & ibi Bar. ff. de var. & extraordinaria. cognitio. facit. l. eorum. & quod ibi notatur. C. de malef. & ma thema.

14. Tertium exemplum est, quando probaretur mala & inordinata vita ipsius vulnerati in cibo, potu, & in alijs pluribus excessibus, & praesertim libidinis: quia licet alias vulneratus praesumeretur mortuus ex vulnere, tamen hoc est verum, nisi ex mala & inordinata vita aliud esset praesumendum: quia una presumptio tollit aliam. vt in. l. fin. ff. de integ. re. stitu. & sequun. moder. in. c. 2. de cler. percus. & not. Bal. in. l. non est verisimile num. fi. ff. quod met. cau. Quod quidem admoneo esse notandum pro reis habetibus presumptiones pro & contra: quia illa quae pro reo facit tollit aliam sibi contrariam. In dubio enim promptiores & faciliores debemus esse in absolviendo, quam in condemnando. vt in reg. in penis de reg. iur. in. 6. l. semper in obscuris. ff. eod. titu. l. Adrianus. ff. de actio. & obligat. l. merito. ff. pro socio. l. fauorabiliore. ff. de reg. iur. l. absentem. de poenis. & c. eos vero. 50. distinctio.

16. Quartum exemplum est, quando vulneratus exijt domum in aere subtili, & maxime de nocte cum vulnus est in capite illatum: ex hoc enim culpa vulnerati clare ostenditur, per quam vulnerans non tenetur nisi tantum de vulnere. ita decidit Bal.

in cap. 1. quib. mod. feud. amittit. & vide Gandi. in tractat. melesicio. in rub. de homici. in fi. vbi dicit, doctores in hoc proposito ponere exemplum de rustico in capite vulnerato, de cuius vulnere hesitabat medicus an esset mortale, qui exiuit ad solem ad laborandum, & postea vita functus est, & concludit, quod vulneratus non tenetur de homicidio propter dictam negligentiam per d. l. qui occidit.

Ex quibus clare & aperte breuibusque verbis primum dubium resoluitur, quod quando est certum vulnus esse lethale, & vulneratus moritur, tenetur vulnerans de occiso, & non de vulnere, non habita ratione negligentiae seu culpe, quae quamuis probaretur, tantum facit ad probandam mortis accelerationem, & non quod ideo causata fuerit mors sine vulnere. Quando vero est certum vulnus non fuisse lethale, & vulneratus moritur, praesumitur magis mortuus ex negligentia, quam ex vulnere. Quo fit, vt vulneratus tantum de vulnere, non de occiso teneatur. Quando vero sumus in dubio an vulnus sit lethale vel non, & sumus in casu in quo negligentia seu culpa aliqua non probarentur, tunc praesumendum est vulneratum decessisse ex vulneribus, & sic vulnerantem de occiso teneri. In qua quidem re iudex inspicere debet tempus, & consulere medicos. vt supra dictum est. Aut sumus in casu in quo constat de aliqua negli-

negligentia seu culpa, & tunc magis præsumendum est vulneratum ex negligentia seu culpa decessisse, & sic vulnerantem tantum de vulnerare non autem de occiso teneri.

At cum in casu nostro constet Titium duabus cicatricibus, ense euaginato, vi & attergo fuisse in capite percussum, fatendum sane est, vulnera fuisse lethalia per ea quæ superius num. 4. & 5. dicta sunt, eumque ex dictis vulneribus è viuis decessisse, nec non pro eis sempronij de occiso, & non de vulnere tantum teneri.

Et non solum hac ratione. Sempronius debet de occiso teneri, verum quia ex facto et ex rei euidencia apparet, ipsum animum occidendi habuisse, & hoc est secundum dubium ex nostra proposita questione ortu.

17. Pro quo dicamus, quod quamvis animus tanquam quid in corde iacens à solo Deo qui noscitur intrinseca cognoscatur, tamen iuris consulti per actus externos de interiori mente iudicare solent, ut in casu nostre questionis ostenditur. Non quidem iudicare possumus Sempronium animum occidendi habuisse tanquam id ex eius corde intelligentes: cum solus Deus sit qui potest corda filiorum hominum scrutari. Sed id possumus iudicare per actus externos, hoc est per percussiones, per arma, per locum, per modum, atque vim, quibus dictæ percussiones inferuntur. Ut puta per locum, quia percussiones sunt in ca-

18. pitate in quo vulnera etiam quod modicus sit ictus solent esse lethalia, ut supra ostensum est. Per arma, ut quia gladio percussus est. Per vim, ut quia percussus gladium strinxit. pro ut hæc probantur in l. 1. §. Diuus. ff. ad leg. Cornel. de sicar. ibi. Quod ex re

constituendum est. nam si gladium strinxerit ex in eo percussus indubitur inter id cum occidendi animo admisisse. Per modum, ut quia appensate ex proposito & deliberato animo delictum committatur: hoc enim modo, grauius & seuerius eos puniendos esse leges statuerunt, qui data opera consulto & per contumeliam delinquant, quam reliquos, qui alio quopiam modo delinquant, ut expresse probatur in d. l. 1. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in l. sæpe verbi & sanæ. ff. de verbo & rerum significatione. & in alijs pluribus iuris locis, quos longum esset reserere. Et cum manifesta probatione ex processu resultante constiterit, dictum Sempronium gladio, appensate, attergo, & proditoriè percussisse Titium in capite, & sic animo occidendi illum per supradicta, eundemque Titium ex dictis vulneribus decessisse, fateri igitur nos oportet, eundem Sempronium de occiso teneri, & propterea pena homicidij ordinaria afficiendum esse dicit Bossi. institu. de homicid. num. 109. que quidem pena est mortis naturalis. ut primo ex sacra scriptura probatur. Genes. 9. cap. ibi. Quicumque effuderit humanum sanguinem, sanguinem suum dabitur sanguis illius ad imaginem

cinem quippe Dei factus est homo leui.
etiam cap. 24. habetur, qui percussit
& occiderit hominem morte morietur,
& in numer. cap. 35. ibi, si quis ferro
percussit & mortuus fuerit qui percus-
sus est erit homicidij & ipse morie-
tur, & facit illud, quod Christus di-
xit Petro, qui gladio ferit gladio peribit,
vt Mathe. 26. cap. idem quoque sta-
tuitur in l. humana. & in l. nemo de-
inceps. C. de episcopali audientia
ibi, homicida quod fecit semper ex-
pectet. & probatur in l. quonia mul-
ta facinora. C. ad leg. Iul. de vi publi.
& est bonus tex. quem pauci alle-
gant, in l. vnica. C. de rap. virgi. ibi,
Merito mortis dānatur suplicio. cū nec
ab homicidij erimine huiusmodi raptores
sint vacui. Et quamuis in nobili tantū
esset deportatio, & bonorum omniū
confiscatio. vt in l. 3. §. legis Corne-
lia. ff. ad leg. Cornel. de sicca. hodie
tamen hæc non est in vsu, sed pœna
mortis pro homicidio, non admissa
personarum distinctione. vt dicit Bo-
lench. in repeti. l. capitalium. §. famo-
sos. num. 64. ff. de pœn. & ita in hac
prouincia practicatur.

Tamen pro dicto Sempronio vul-
nerante dictum allegatumque fuit,
ipsum in casu propositę quęstionis
neque de vulnere, neque de occiso
teneri: cum ipse qui à Titio desinen-
titus fuerat, illud in personam dicti
Titij fecerit ob sui honoris defensio-
nem, propterquam sibi de iure lici-
tum fuit alterum interficere. Licet
etiam regulariter nemini liceat ho-

minem necare, vt elare ex supra pro-
ximè dictis ostensum est, & colligi-
tur ex quinto præcepto de Calogi. ta-
men aliqui sunt modi quibus homi-
ni licitum est hominem interficere,
vt puta iudicis auctoritate, in bello
iusto, quod etiam auctoritate publi-
cā geritur, ob vitę proprię defensio-
nem, ob bonorum defensionem, quā-
do aliter bona tueri nō possunt, prop-
ter proximi defensionem, & deniq;
ob honoris defensionem. de quibus
attestatur et probat Nauar. in manua
cap. 5. de quinto precepto de Cala-
gi. num. 1.2. et 3. Et quod dicto Sem-
pronio pro defensione sui honoris
licitum fuerit occidere Titium hæc
ratione probatur. Honor enim et vita
equiparantur. l. iusta. vbi glo. in ver-
bo, infamie. ff. de manumissis vin-
dict. sed pro defensione vitę licitum
est hominem in pœne occidere: quia
aduersus pericūlum naturalis ratio
permittit se defendere. l. 4. ff. ad leg.
Aquil. Et ideo, qui cum aliter tueri
se non possent damnum culpa-
dederint: innoxij sunt, vim enim vi
defendere omnes leges omnia que
iura permittunt. ita in l. scientiam. §.
qui cū aliter. ff. ad leg. Aquil. et pro-
batur in l. vt vim. ff. de iul. et iure. vbi
quod quisq; ab tutelam sui corporis
fecerit, iure fecisse existimatur. et
est tex. in l. 1. §. vim vi. ff. de vi et vi
arma. et in l. sed et partus. §. penul.
ff. quod met. cau. quando idem lice-
bit pro defensione honoris. Vercu-
dia enim maxima dicitur offensa. vt

notat

notat Bart. in l. vt vim in fin. ff. de iur. fli. & iure. & etiam per Bal. in l. ex ratione. ff. de appellatio. dicitur causa ardua, quo fit, vt occidens aliquem propter causam arduam veniat excusandus. Confirmantur hæc quod iniuria & verecundia illata videtur dampnum irreparabile: ea potissimū ratione, quod iniuriatus non potest iniuriantem accusare corā iudice sine illius contumelia: quia dicere iudici me fuisse desmentitū, non potest esse sine mea magna cōtumelia: cum dicere mētiris sit verbū iniuriosum. iuxta. Bart. in l. si quis extraneus. num. 1. ff. de acqui. hæredi. quare ab omnibus esse delusus, etiam à proprio iudice, maxime cum ab illa iniuria seu verecundia nesciam me vindicare sine iudice. vt in simili declarat Castren. in cons. 277. volumine. 2. At quando agitur de damno irreparabili, licitum est cuique se & suū honorem deffendere: etiam contra iudicem. l. properandum. cum. l. sequenti. C. de iur. fli. lib. 10. & docto. in d. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. Ergo sequitur, quod dictus Sempronius veniat excusandus. Addo pro horum confirmatione Nauarri doctrinam in 23. manual. cap. 15. num. 3. de quinto precepto decalogi, vbi dicit. quod quando quis iam est vulneratus, & relictus ab aggressore iam fugiente, non potest absque peccato illum occidere: quoniam iam illud est vindictam sumere, & limites deffensionis transgredi. secundum Ricar. in 3. diffinc.

37. Putat tamen Nauarrus hoc esse limitandum, quando affectus iniuria vulneris, aut alapa, aut alia, magnam sui honoris faceret iacturam si fugientem nō persequeretur: quia talis posset eum persequi, & percutere, tantum quantum ad sui honoris deffensionem opus esset. Nam licet illud non esset defendere personam neque fortunas, esset tamē defendere, honorem, quē licet vt predictū est ossedere, occidendo, si eo ad id opus esset. sic in proposito videtur dicendum, licuisse Sempronio desmentito persequi Titium, & illum ad sui honoris deffensionem & reparationem percutere, maxime cum tunc non potuerit ob inequalitatem armorum.

24. Præterea prædicta alio iuuantur medio presertim si dicamus, homini licere pro deffensione rerum suarum hominem interficere, si aliter res saluæ esse non possunt. l. itaque. ff. ad leg. Aquil. & l. furem. ff. ad leg. Cornel. de sicca. tenet. Bart. in l. 1. C. unde vi sub. num. 7. sed omnis iniuria corporalis maior est quacunque reali. l. in seruorum in fin. ff. de poen. & probat Bombi. in cons. 9. Honor enim maioris æstimationis est quam sit fortuna, & æstimationis opinio preferenda est cuicunque pecuniario commodo. cap. suam. & ibi. glo. in verbo modestiæ. extra. d. poenis, & probatur pro uerbio. 22. & in glo. in extrauaganti ad conditionem. § rur sus. in verbo honori. de verbo. signifi. Ex quo infert Panormitanus in cap. Olim.

Olim. i. de resti. spoliato. quē sequitur. Nauar. in manuali. cap. 15. de quinto precepto decalogi. num. 3. versi. Ex quo. vbi dicit, quod si ille quem alius aggreditur nō potest absque suo dedecore fugere, non tenetur id facere, & si non potest vitare vulnus aut alapam quam sibi aliter molitur impingere nisi ipsum occidendo poterit occidere. allegat Bal. in repeti. l. 1. col. 6. C. vnde vi. ergo cum Sempronius affectus iniuria mentiris magnam sui honoris iacturam faceret nisi percuteret Titium vsque ad occidendum illum, sequitur eidem ob sui honoris defensionē licitum fuisse dictum Titium occidere. Ex quibus sequitur, dictum Sempronium pro dictis vulneribus quāuis ex eis mors sequuta fuerit poena aliqua non esse muletandum. Nā quod sit lege permittente, de eo nos conqueri non possumus. l. Graccus. ff. ad leg. Iuli. de adul. l. concubina tu. de concubi.

26. Insurgit tamen contra predicta quę pro Sempronio fuerunt adducta quedam replicatio, qua, & fiscus & pars instans licet fateantur licere pro defensione vite, bonorum, & honoris, alterum interficere, id tamen verum asserunt, quando illud incontinenti sit propullando iniuriam obseruando semper circa defensionem moderamen inculpate tutelę, vt id solum fiat, sine quo iniuria non posset vitari, vt late declarat Nauar. in glo. fin. d. i. et. cap. Olim. i. de resti. spo-

lia. & ibi Panormi. num. 15. & idem asseruat. d. glo. & est tex. expressus in. l. 1. C. vnde vi. & ibi glo. in verbo moderatione. Pro inde nemini licet se maiori vi defendere, quā sit ad propullandam iniuriam necessaria. Immo & propullando non potest iuste habere animum occidendi, nec apprehendere mortem alterius tanquam medium ad se defendendum; solum enim debet intendere in defensione sui, rerum suarum, aut proximi, licet ex inde mors aggressoris fuerit subsecuta, vt videtur setire sanctus Thomas. in 2. 2. q. 4. art. 7. & sequitur Nauar. in manua. cap. 15. de quinto precepto num. 2. Quare non immerito glo. in. l. 1. verbo, moderatione. C. vnde vi. ante oculos nobis proponit moderamen circa tria versari. Primum vt si armis inferatur violentia, & armis repellatur, sin autē sine armis, quod etiam sine armis repellatur. vt est tex. in. l. cum igitur. ff. de vi & vi armata. At hoc vltimum existimo esse verum, nisi pugnis inuasoris plusquam ensis inuali percuteret: quia tunc potest se ense defendere, & propullare propter inequalitatem virium; cum vim vi repellere omnia iura proclamēt. vt supra dilucidē ostensum est, & attestatur glo. in. d. l. 1. C. vnde vi. Quę autem dicantur arma, ostenditur in. l. 3. versi. ff. de vi & vi arma. & in. l. armorum. ff. de verbo. sig. & in. §. qui autē in. l. i. de interdic. Segundo moderamen additur, vt in continenti fragante aduc-

lecti.

leſicio inuaſor repellatur. vt probat
tex. expreſſus in l. 3. §. cum igitur. ff.
de vi. & vi arma. ibi. *Eum igitur qui
cum armis venit poſſumus armis repellere;
ſed hoc confeſſum, non ex interuall.* Et
probatur in fine euſdem tex. ibi. *ſed
eſi deſectus quis fuerit, eundem deſicere,
Non ex interualllo, ſed ex continenti.*

30. Et ita quando iniuria inferitur per-
ſonæ dicimus, iniuriatum ad nullam
pœnam teneri, ſi ſtatim propuſſan-
do iniuriam iniuriantem occidit. ita
in terminis dicit Bal. in l. 1. in. 6. co-
lum. verſi. Sed pone quidam. C. vn-
de vi. & Bombin. in conf. 19. num. 3.
& 4. vbi dicunt, quod qui non po-
teſt aliter cuitare maxillatam ſine vi
tuperio, niſi cum gladio, etiam ſi oc-
cidendo cauerit ex culpatur. ita Fe-
lin. in. cap. dilecti filij. num. 14. extra
de exceptio quia vt ibi inquit, proba-
do quod incontinenti percuſſit ag-
greſſorem vt perueniret, dicitur cau-
ta deſenſionis percuſſiſſe. tenet A-
lex. in conf. 76. num. 7. vol. in. pri-
mo. & Panor. in cap. olim. num. 15
de reſti. ſpolia. & eſt glo. in l. ſi ex
plagis. §. tabernarius. in verbo. niſi da-
ta opera. ff. ad leg. Aquil. & glo. in l.
1. in verbo moderatione. C. vnde vi.

31. Tertium moderamen eſt, vt repella-
tur iniuria ad deſenſionem, non au-
tem ad vltionem vel vindictam. vt in
d. glo. l. 1. C. vnde vi. & eſt alia glo.
in c. 1. 23. q. 1. in verbo propuſſandâ.
Ex quibus clare & aperte ſiſcus &
pars inſtans inferunt, quod cum Sē-
pronius poſtquam fuerat deſimenti-

tus, & iam iniuriatus, atque aliquo in-
teruallo tranſaſto aggreſſus fuerit
Titium percutiendo illum lethali-
ter, & taliter, quod ex percuſſioni-
bus ſequuta eſt mors, non dicitur il-
lud ſtatim feciſſe, neque ad ſui de-
fenſionem, ſed potius appenſate, &
ex propoſito ad vindictam: cuius rei
cauſa. neceſſario videtur eſſe conclu-
dendum, dictum Sēpronium de oc-
ciſo teneri; & nullo modo eſſe à po-
œna ordinaria homicidij excuſandū.

32. Nam quādo quis aggreſſitur aliquē
poſtquam fuit iniuriatus aliquo in-
teruallo tranſaſto, talis aggreſſio di-
citur eſſe facta data opera, & appen-
ſate ad vindicandum, vt expreſſe de-
clarat glo. in d. l. ſi ex plagis. §. taber-
narius. in verbo niſi data opera. ff. ad
leg. Aquil. vbi Bal. & dd. & eſt ſin-
gularis & elegans glo. in c. 1. 23. q. 1.
in verbo propuſſandam. Sed ad vin-
dictam faciendam officium iudicis
eſt implorandum, cum ipſa non ſin-
gulis, ſed iudici tātum permiſſa ſit. l.
non eſt ſingulis. ff. de reg. iur. ibi non
eſt ſingulis concedendum, quod per
magiſtratum publice poſſit fieri, ne
occaſio ſit maiores tumultus facien-
di. Facit quod nemini fas eſt propriâ
iniuriam vlcifci. vt patet in rubro &
& in nigro. C. vt nemini liceat ſe ſi-
ne iudice vindi. & eſt glo. in l. nul-
lus. C. de iude. cum concordan. ibidē
allegatis. Ergo videtur ſiſci procu-
ratoris, & partis inſtantis intentio
concluſa, prædictum Sēpronium de
occiſo teneri, ac pro inde eſſe poœna
homici-

homicidij ordinaria pleſcedum. Verum tametſi dicta & pretenſa per ſiſci procuratorem vera exiſtimentur, tamen in facto propoſito ad cauſam decidendam conſiderandum eſt, 34. Sempronium per illud verbum, mentiris, fuiſſe ſumma ac graui iniuria affectum. vt in l. quæ omnia. §. 1. ff. de procu. vbi Bart. & vide Din. in l. ſi quis extraneus per illam legem, & ibi Bart. num. 74. ff. de acq. heredi. eamq; grauem fuiſſe iniuriam & maxime inter Cathalanos, in quorū provincia pro graui & atroci iniuria habetur: tanto enim grauiorem iniuriā exiſtimamus, quanto in provincia in qua inferitur ipſa habetur. Et ratio quare iniuria hæc grauis cenſenda ſit, de ſumpta eſt ex legibus quibus habetur mentiendum non eſſe. Solon inter leges ſuas & illam adiecit Mentiri noli. vt reſert Grego. in ſintagma. lib. 39. c. 19. num. 1. Plautus quoque ait in mercatore. *Mibi ſcelus quoque qui videtur me petenti proloqui mendacium.* de iure ciuili eſt tex. in l. quæ omnia. §. 1. & ibi. Bart. ff. de procurato. vbi iniuria hæc conuiſum dicitur. Et aſigno rationem quare cōuiſum dicatur, quia dicens alteri quod mentitur, declarat alijs eum non eſſe hominē: ideo quod per maculā falſitatis homo deuenit ad nihilum inter homines: quia dicitur homo ſine fide, & ſine cōſcientia, & omne quod nō eſt ex cōſcientia peccatū eſt. vide & his late Matheū de Aſſiliis. in deciſ. 404. n. 23. quæ eſt vltima. vide etiam

Jacobū de Bello. in titu. de iniur. num. 14. Preterea in iure canonico ſtatutum eſt, non eſſe verbis vtendum ad fallaciā: verba enim propterea inſtituta ſunt, non vt per ea ſe inuicē homines fallant, ſed vt eis quiſq; in alterius noticiam cogitationes proferat. probant hæc tex. in c. is autem & in c. beatus Paulus. & in c. ſi quælibet. §. Abraham. 22. q. 2. & ſic ſit, quod qui mentitur etiā quod mentiatur in quocunq; gradu mendacij ex enumeratis in cap. primum. d. 22. q. 2. & eſt idē de iure diuino Sapient. 1. *Et perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium.* pſal. 5. ſcriptum quippe eſt Leui. 19. *Non mentiemini nec decipiet vnus quiſque proximum ſuum,* & Exod. 23. habetur, *non ſuſcipies vocem mendacij nec inunges manum tuam vt pro impto dicas falſum teſtimonium,* & Prouerb. 13. legitur, verbum mendax iuſtus deteſtabitur, impius autem confundit & cōfundetur. Et ſic in noua legē poena exprimitur, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne ſulphure, quod eſt mors ſecunda. vt Apocalip. 21. et. 22. 36. Et adeo vera ſunt hæc, quod pro alterius vita ſeruanda mentiendū non eſt. c. nequis. cap. omne. & c. ſi quis per vetus. d. 22. q. 2. & c. cauete. 22. q. 5. non enim quis ſe ipſum iugulare & perdere debet. l. præſes provincie de ſerui. glo. in l. qui ſub pretextu. C. de ſacro ſan. eccle. & in cap. magna. ne cleri. vel monac. Item non eſt faciendum malum, vt inde bonum eueniat, vt in dic. glo. l. qui ſub
Gg pretext-

- pretextu. C. de sacro sanct. eccles. & in d. cap. magna Neque etiam ad salutem cum mendatio quenquam esse ducendum habetur. in. c. Primum. 22. q. 2. Quam diuinam legem etiam gentiles qui se sola naturali ratione gubernabant seruauerunt. Nam Demosthenes scribit, apud Athenienses in foro vnali legem impositam esse, & graue etiam priuatis multoque magis Reipublice metiri his verbis. *Nam bonum esse qui potest Athenienses, in rerum reualum foro ubi si quae fraus aut impostura intercesserit, ut si publica nihil detrimenti capiat, legem de vitando mendatio esse latam: publice autem ciuitatem illam, quae priuatis ipsa adimperauit eadem lege non uti, sed bene de se meritis circumscribere?* Et alibi ait scilicet in oratione de falsa lege. graue mentiri apud paucos colque calamitosos: sed grauius apud totum populum
38. cumque Atheniensem. Plutarchus etiam in vita Alexan. scribit Antigoni monocolum ab Alexandro mendacij conuictum ab aula cecutum & praefectura priuatum fuisse.
39. Et magis punitione digni sunt mendaces qui non per ignorantiam, sed potius studio mentiuntur. Illis enim qui ob ignorantiam aberrant a veritate ignoscendum est qui vero studio implacabiliter succensendum. ut inquit Polib. lib. 12. histor. & Plato. 11. de legib. legem conscripsit his verbis. Nemo dijs inuocatis mendacium dicat, aut decipiat, aut adulterare quicquam verbo vel re audeat

nisi velit Deo odioso esse, cui quidem primum odio est, qui falso iurans deos parui pendit. deinde qui coram se maioribus mactationibus quibus clare & aperte colligitur, quod qui dicit alteri mentiris, cum hominem se cleratum peccatorem legum dignatum & humanatum contrafactorem, atque sine iudicio & veritate publicat, atque pro palati. Et haec ponderantur, ut intelligamus, quod quanto grauior iniuria infertur, tanto maior iniuria inest obligatio ad se suumque honorem defendendum. Quae consideratio proderit saltem ad expulsum Sempronium, si in defensione excessit a pena ordinaria homicidij. Secundo considerandum est, quod scilicet illud quod dicitur quod quis ob defensionem honoris possit iniuriam propulsare etiam occidendo, intelligitur incontinenti: pro ut latius offensum est. Tamen in hac graui iniuria videtur impossibile quod hoc fieri possit, quia quaprimo illud verbum mentiris profertur confestim; atque ipso facto iniuria infertur. Quo fit, ut iniuriatus in hac iniuria quae non minatur, sed solum ex mente & ore iniuriantis proficiscitur, non possit illam propulsare & preueniri ne fiat, imponendo frenum ori & lingua iniuriantis, quod quidem sibi etiam quod sciret contra se talem iniuriam allaturam impossibile esset. Quare cum Sempronius propter dictam iniuriam magnam sui honoris faceret

ret iacturam nisi iniuriantem persequeretur, & illum percuteret, tantum quantum ad sui honoris defensionem opus esset: quod quidem facere licitum est, teste Nauar. in manuali cap. 15. num. 3. de quinto precepto decalogi. consequens est, quod potuerit dictum Titium persequi, & illum percutere. Tertio considerandum est, quod quando Sempronius fuit desmentitus solum habebat enssem, & Titius iniurians habebat arcubussium versus dictum Sempronium tensum, ex quibus presumendum est, quod si Sempronius voluisset illico populuscare dictam iniuriam casu quo potuisset imponendo frenum lingue Titij, vel alio quouis modo, dictus Titius illum interfecisset, vnde videtur dicendum, quod cum Sempronius sapienter omiserit in illo instanti irruere contra Titium ob defensionem honoris, ne ipse moreretur, si postea modico intervallo transacto ad sui honoris defensionem & reparationem percussit illum, videtur illud factum esse in continenti: & ita debet arbitriari iudex qui potest. Nam illud dicitur fieri statim, & in continenti, vel ex intervallo iudicis arbitrio, attenta qualitate iniuriæ. & facti personarum. vt dicit Angel in tracta. malef. in glo. in verbo & dictus Titius defendendo. in 3. colum. iuxta finem. vbi allegat. l. 3. §. cum igitur. ff. de vi. & vi arma. & probatur in addito, ad Bombinum. in conf. 19.

42 num. 16. super verbo statim. Quarto licet iniuriatus ad se vindicandum debeat iudicis officium implorare, cum ipsa vindicatio non singulis sed iudici tantum permilla sit. vt in l. non est singulis. ff. de reg. iur. Tamen considerandum est, quod hæc iniuria dicere mentiris est eius qualitatis, et speciei, quod iniuriatus non potest iniuriantem coram iudice accusare sine illius magna contumeliæ esset enim ab omnibus. & forte à proprio iudice delusus; cum illa iniuria seu verecundia nesciretse sine iudice vindicare. vt in simili declarat Castren. in conf. 277. vol. 2. quæ consideratio saltem proderit ad excusandum Sempronium à pœna ordinaria.

Et licet fiscus & pars instans fateantur & fateri debeant optime hucusque in Sempronij fauorem fuisse consideratum, possintque nihilominus adhuc præcedere dictum Sempronium non posse euadere poenam mortis naturalis, ideo quod excessit limites atque fines defensionis occidendo Titium, & sic fecit plusquam ad sui honoris defensionem & reparationem opus esset, poterat enim suum honorem defendere percutiendo illum alapa, vel aliqua maxillata, seu moma, & non adimendo ei vitam, in quo fuit magis excessus, ac pro inde Sempronium vt homicidam esse summo supplicio aficiendum.

Tamen circa hoc & quinto con-

Gg 2 fide.

siderandum est; Sempronium ex iusto dolore accensum prorupisse in delictum, & quod quotiens quis iusto dolore motus delinquit, poena debet aliquantulum temperari ut in l. si adulterium, §. Imperatores. ff. ad leg. Jul. de adul. tenet Panor. in cap. olim. in fin. num. 15. de resti. spolia. & Felin. in cap. dilecti filij. num. 13. de exceptio. pro quibus facit dictum Iacobi de Are. relatum per Antho. de But. & per Abba. in die. cap. olim. num. 15. de resti. spo. atque etiam per Felin. in die. cap. dilecti filij. num. 12. de exceptio. quod licet occidens agreflorem non se defendendo non excusetur, tamen mitius punitur adeo quod si percussus inse- quatur percutientem & cum vulnerat seu occidat non tenetur ut homicida: quia est magis culposus quam dolosus, ideo quod in consultus cal- lor vitio calumnie caret. ut in l. i. ff. ad turpil. & cap. notandum. 2. q. 3. pro quibus faciunt notata per Ias. in l. in actionibus. ff. de in litem iu- ran. & per moder. in cap. 2. de con- fli. in quibus locistraditur, quod la- ta culpa non punitur in criminalibus sicut dolus, sed extraordinarie tan- quam culpa, non tanquam dolus. pro quibus facit quod dicit Ludo. Ro- man. in l. cum mulier. 32. colu. in yer. fi. Aduerte tamen. ff. solu. matri. per tex. in l. lex Iulia. in fin. ff. ad legem Iuli. repetun. Quod licet homicida quod fecit semper expectet ut in l. 3. C. de episco. audi. tamen in pote-

state iudicis est extra ordinem pu- nire homicidam quem impulsit ira- cundia etiam orta aliter quam ex fa- cto offensi. per tex. in l. lex Iulia. in fin. ff. ad leg. Iuli. repetun. & secun- dum has atque alias considerationes in casu proposito fuit in regio conce- lio conclusum & ipse interfuit.

Cap. 79. In quo qua- ritur, an iudex coram quo testis falsum deposuit, possit illum pu- nire de falso, etiam si respectu poenae non sit illi iudex compe- tens.

- 1** Iudex ordinarius illius testis qui co- rante eo falsum deponit, potest illum de falso punire.
- 2** Iudex ordinarius qui nullam iurisdic- tionem habet, potest illum coram eo falsum deponentem poena extraordi- naria punire. Et an iudex illius compe- tens possit postea procedere contra eum ad poenam ordinariam.
- 3** Iudex delegatus potest testem coram eo falsum deponentem de falso punire. Et quomodo hoc intelligatur, & de intelle- ctu. l. nullum. C. de testib. & l. diuus pius. ff. ad leg. cornel. de fal. vide ibi late.
- 4** Iudex coram quo testis falsum deponit potest illum de falso punire; etiam si te- stis esset speciali privilegio exemptus a iurisdictione illius iudicis.
- 5** Iudex secularis non potest punire cleri- cum qui coram eo falsum testificatur.

Iudex

6. *Iudex ecclesiasticus testem laicum coram eo falsum deponentem extraordinarie punire potest. Et an inter ipsum iudicem, & iudicem secularem ratione punitiōis dicti criminis sit locus praeuentioni, vide ibi.*

RACT I. Species est, Quod regius Cancellarius Cathalonix qui semper est & esse debet persona ecclesiastica, ex quadam concordia inita inter Romanum Pontificem ex vna, & Regem Aragonum ex altera, in corpore iuris Cathalonix inserta: iudex est contentiōnū, tā super iurisdictione inter curias ecclesiasticā & ecclēsiarū, quā etiam immunitatum ecclēsiarū allegatarū. Nunc est casus, quod coram eo, in causis contentiōnum super ecclesiastica immunitate suscitatarum producuntur testes laici, & alij cum quibus ipse cancellarius nullam habet iurisdictionem. Et dicti testes scientes dictum cancellarium non esse eorum iudicem competentem multoties ausu temerario, ac suadente diabulo non desunt pro amico deponere falsum; vt pluries experiētiā docuit. Ex quibus resultat, delinquentes gaudento indebite ac per falsos testes immunitate ecclesiastica remanere immunes omnium delictorum:

quod quidem sit in graue damnū nedum priuatarum personarum quarum interest, sed etiam totius Reipublicae. Fuit propterea dubitatur an ipse regius cancellarius dictos testes coram eo falsum deponentes punire possit, & dum deponunt, quos videt suspectos de falso capere.

Quaestionem hanc institutis prius duabus conclusionibus definiri, & absolui posse arbitratus sum. Et quidem Prima conclusio fit, Quod iudex habens in testem coram eo falsum deponentem alio qui iurisdictionem ordinariam potest illum de falso punire, ita Couar. practi. quaestio. cap. 18. num. 8. & haec conclusio procedit de plano in quo non est amplius immorandum.

Secunda conclusio fit, quod is iudex ordinarius qui nullam in testem iurisdictionem alioqui habet poterit adhuc testem coram se falsum deponentem poena extraordinaria coercere per text. celebrē in l. nullum. C. de testib. in quo text. expresse disponitur, quod testis delinquens in officijs testificationis efficitur de foro iudicis coram quo testificatur, nec habet aliud quod priuilegiū, nec immunitatē propter quā possit euitare poenam promotu iudicis imponendam. Et haec quoque est sententia Bar. in di. et al. l. nullum. num. 8. quam dicit communem Boss. in titu. de falsis

Gg 3 num.

num. 103. Et à deo tam procedere existimamus, quòd licet iste iudex puniat illum testem tali poena extraordinaria, potest nihilominus iudex competens ipsius testis procedere contra eum de falso ad poenam ordinariam. prout dicit Boss. communiter teneri à Doct. ribus in titu. de falsis. num. 104. & fatetur idem Iul. Clar. in practi. quaestio. 38. versi. Sed quæro.

3. Ampliatur primo hæc secunda conclusio ut procedat & vera sit, etiam si iudex sit delegatus, ut pariter possit dictum testem coram se falsum deponentem punire. secundum Bar. & alios in dicta. In nullum C. de testib. & in cap. su per his. de pœnis. not. glo. in clemen. 1. de officio de lega. in glo. 1. glo. in l. quaesitum. ff. de testib. Bal. Abba. & Deci. in cap. præterea. de officio de lega. Specul. in titu. de teste. §. 1. versi. Quid de delegato.

Huic tamen amplitioni obijci tur. tex. in l. diuus pius. ff. ad leg. Cornel. de fal. ex quo iurisconsulti loco probatur, quosdam per hæc incidentia crimina in iudicio non posse puniri ab eo, qui iurisdictionem aliqui non habet ordinariam. Attamen si recte rem perpendamus, pro solutione huius contrarij nos sic distinguere oportet, quòd delegatus aut est delegatus Principis, aut est delegatus inferioris à Principe. In primo casu,

quando iudex delegatus est à Principe, tunc fateri oportet, eum iudicem posse testem coram eo falsum deponentem poena extraordinaria punire: quamvis in eum aliqui non haberet iurisdictionem; & in hoc casu procedit prima opinio fundata ex. l. nullum. C. de testib. Et hæc est communis resolutio, ut attestatur Sapia. in l. fin. num. 8. ff. de officio, eius cui mand. est iurif. & Iul. Clar. in practi. q. 38. versicu. Sed quæro in fin. In secundo vero casu quando iudex est delegatus inferioris à principe, non poterit is iudex dictum testem punire, sed illum puniendum ad iudicem ordinarium mittere tenetur. Hac distinctione vsi fuerunt Papor. & Anania. in cap. 1. de crimi. fal. col. pen. Felin. in cap. præterea. de officio de leg. lal. in l. 1. §. qui mandatam. ff. de offi. eius cui man. est iurif. & eandem nobis proposuit distinctionem Co uar. practi. quaestio. cap. 18. num. 8. vbi dicit, esse frequentiori suffragio iuris vtriusque interpretum receptam. & Iul. Clar. in practi. in dicta q. 38. Tamen hoc indelegato inferioris à Principe obtinere ita locum existimo, quando ipse delegatus ita datus fuisset, ut nullam puniendi crimina potestatem haberet, quia is non poterit testem coram eo falsum deponentem punire & ita accipiendus est locus iurisconsulti in dicta. l. diuus Pius. ff. ad

ff. ad leg. Cornel. de fal. ita voluerunt Angel. in l. quoties. C. de iudicijs. & Hyppoli. in l. 1. §. præterea. num. 34. ff. de siccaris. & Couar. in dicta. cap. 18. num. 8. Secus vero erit dicendum in eo de legato qui non haberet iurisdictionem ita restrictam vt ei esset interdicta punitio criminalis: nam is pariter potest arbitrari prædicti criminis reum punire. ita Salice. in dicta. l. nullum Fulgo. & Curt. iun. num. 14. in l. 1. §. qui mandatam. ff. de offi. eius cui mandatum est iurisdic. Quorum etiam sententiam sequitur Couar. practi. questio. in dicto. cap. 18. num. 8.

Atque ita ex prædictis deducitur, quod delegatus siue sit à Principe siue ab inferiore Principis cui non sit interdicta criminalis punitio quo ad poenam extraordinariam poterit vti hac punitione, iuxta tex in dicta. l. nullum. C. de testib. Et quod vbi delegatus esset inferioris à principe & ita datus vt ei non liceret, crimina punire, quod is non poterit dictos falsos testes punire, sed eos puniendos ad iudicem ordinarium mittere. iuxta tex in l. diuus Pius. ff. ad leg. Cornel. de fal.

4. Ampliatur. 2. dicta conclusio vt locum obtineat etiam si testis esset speciali priuilegio exemptus à iurisdictione illius iudicis coram quo falsum deponit: quia etiam poterit eundem falsum testem modo supra dicto punire. vt scribit Felin. in cap.

verum. col. 3. de foro competen. ex ratione tex. in cap. 1. de priuileg. lib.

6. Hoc tamen intellige verum esse modo testis non sit clericus, & ecclesiasticæ iurisdictioni ratione ordinis subditus: quia is non poterit a seculari iudice puniri etiam si coram eo inferendo testimonio crimen commisserit, sic sane autoritate illius constitutionis quæ traditur in cap. si diligenti. de foro competen. & in cap. 1. de cleri. coniuga. in 6. tenuerunt Innocen. Hostien. Ioan Andr. Antoni. Panor. num. 18. Felin. post alios col. 3. in cap. verum. de foro competen. Paul. de Castro. in dicta. l. nullum. C. de testib. Ioan Bernar. in practi. crimi. cap. 87. laf. in dicto. §. qui mandatam. col. pen. Doctores in cap. dilectus de poenis. & in cap. 2. de crimi. falsi. quorum opinio communis est, vt faretur eam sequutus Math. de Afflic. decisio. 230. Eandem sequitur Bar. in dicta. l. diuus Pius. ff. ad leg. Cornel. de fal. Tandem eandem sequuntur communiter canonistæ asserentes, neque corporaliter neque pecuniariter talem testem clericum posse à iudice laico puniri. vt refert Iul. Clar. in practi. dicto. cap. 38. vers. Sed hic quæro. vbi plures concordantes allegat. Et hoc existimo fieri propter exemptionem quam ecclesiasticæ persone habent à potestatibus secularibus tam de iure humano, quam de iure diuino. vt in cap. quauquam.

Gg 4° & ibi

& ibi glo. de censib. in. 6. & per ea quę circa hæc latissime dixi supra, in cap. 60. Veniet igitur clericus testis falsum deponens coram iudice seculari, puniendus per iudicem ecclesiasticum. Scias tamen, quod in hoc casu nullo modo admittenda est inhibitiō iudicis ecclesiastici quo ad examinationem, & cognitionem, ac definitionem causę principalis quę apud iudicem secularem tractatur. Nam hæc diffinienda erit a iudice laico, nec eius examen suscipi debet propter causam quę ab ecclesiastico iudice super punitione falsi testimonij aduersus clericum testem expeditur, & examinatur. quod Bal. not. in l. 1. col. fi. C. quomo. & quan. iud. & eleganter Federi. consil. 93. incipien. factum quod proponitur. imo & ipse iudex laicus ad effectum pronuntiandi sententiam & expediendi ipsam causam coram eo vertentem potest plane cognoscere an clericus falsum dixerit testimonium, quod omnes fatentur.

6. Ampliatur. 3. dicta nostra secunda conclusio, ut locum quoque obtineat, etiam si iudex coram quo testis falsum deponit sit ecclesiasticus, & ipse testis secularis, is etiam iudex potest dictum testem per dictam. l. nullū. extraordinarie punire. Quod & verum esse fatentur Couar. practi. cap. 18. num. 8. & Iul. Clar. in dicta. q. 38. versicu. Quero nunc. Sed scias, quod in hoc casu inter iudi-

cem ecclesiasticum, & iudicem laicum locus est prauentioni ita ut si iudex laicus prauenerit ecclesiasticum poterit dicti criminis punitionem exequi: & non poterit in hac specie iudex ecclesiasticus in hiberna laicum huius criminis cognitione & punitione; licet ipse valeat quo ad poenam extraordinariā procedere contra ipsum testem. ita Matth. de Afflic. in decisio. 219. vbi dicit, in regio illius regni prætorio ita diffinitum fuisse: quem etiam citat & sequitur. Couar. in dicto. cap. 18. num. 8. versu. Sed et hæc in re. At casu quo praueniatur ecclesiasticus iudex, & is puniat falsum testem laicum poena extraordinaria, nihilominus tamen poterit iudex competens ipsius testis procedere contra eum de falso ad poenam ordinariam. ut supra iam diximus per Bossi. in titu. de falsis. num. 104. vbi dicit, id communiter à Doctoribus teneri. Quod etiam sequitur Iul. Clar. in practi. q. 38. versu. Sed quero.

Quare ex predictis satis compertum est, casum nostrę propositionis manifeste esse decisum, scilicet, regium cancellarium tanquam delegatum à Principe, id est à Papa & à Rege ad id genus causarum, posse testes coram eo falsum deponentes de falso poena extraordinaria punire. Et fuit ita per regios. consiliarios decisum. ut supra in decisio. 60. videre est.

Cap.

Cap. 80. In quo quaeritur, qua poena veniat plectendus qui scribit litteras sub nomine Regis, & contrafacit eius signaturam, & etiam contrafacit manum secretarij seu referendarij regiarum litterarum, atque etiam in eis regium sigillum falsificatum imponit.

1. **G**eneralis abolitio non solet falsum crimen committentis indulgentiam tribuere.
2. Falsarius, si ob eius crimen ducitur ad supplicium, non liberatur, quamvis Cardinalis ei obulus fiat.
3. Nobiles falsum crimen committentes non libertatem amittunt.
4. Falsi crimen genus est quod de multis praedicatur falsitatibus specie differenti- bus.
5. Falsi criminis poena de iure. ff. est de portatio & bonorum omnium publicatio.
6. Falsi criminis poena de iure. C. est arbitraria.
7. Falsitatis poena in crimine capitali est mors naturalis.
8. Falsi partus poena, mors est naturalis.
9. Falsum committens in litteris apostolicis quomodo puniatur si clericus est.
10. Falsum committens in litteris regijs si clericus est quomodo puniatur.
11. Falsificantes litteras regias in Gallia qua liter puniuntur.
12. Falsificans litteras regias si laicus est puniri debet poena mortis.

13. Argumentari an liceat a maiestate rationis.
14. Falsi criminis poena arbitraria est.
15. Falsitas quae nemini nocet punibilis non est.
16. Falsitas quae non nocet si tamen nocere potest punitur poena arbitraria.

Censati fuerunt. A. & B. quod falso fabricauerunt quasdam litteras gratie sub nomine domini Regis appositis in eisdem firma Regis & referendata don Petri Franquesa Comitis de Vilallonga secretarij status, et sigillo regio, quarum directio dicebat ad regni Siciliae pro regem. Et cum regia curia deducto crimine falsi inquireret, dictus A. & B. cum dictis litteris ac signaturis falsis a familia iustitiae deprehensi et capti fuerunt ac in regijs carceribus mancipati. Et cum causa contra eos instaret fisci procuratore regie curie duceretur, constitit dictos A. & B. dictis litteris vfos non fuisse ad effectum obtinende gratie in dictis falsis litteris contentem & in ipsorum met fauore appositam. Fuerunt tamen conuicti, quod dictis litteris utebantur impignorando illas quibusdam cauponibus, ut per eos dictis litteris loco pignoris retentis dicti A. & B. in suis hospitij seu diuerforijs cibaria ad victum ministrarentur. Fuit in hac contingentia factum dubitatum qua poena praedicti A. & B. venirent puniendi.

Cg s Hoc

Hoc crimen ad eò Reipublicæ & hominibus exossum est, quòd multa quæ in alijs criminibus con-

1. eedi solent in hoc denegantur. Nam certum est, generalem remissionem quæ omnia crimina abolet non solum huic indulgentiam tribuere, testantur Bart. in l. Lucius. in fin. ff. ad senat. consul. Turpiliana. & Marsil. in rubri. num. 12. ff. ad leg. Cor.
2. de fal. Aliud quoque speciale habet, quòd quamvis condemnatus qui ducitur ad supplicium si illi Cardinalis obuius fiat liberari debeat, non tamen liberabitur falsarius attestante Menochio. de arbitra. lib. 2.
3. Centur. 4. casu. 306. num. 12. Præterea nobiles hoc falsi crimen committentes, ipsam ob id nobilitatem amittere testatur Lucas de Penna. in l. milites. col. 4. C. de dignitatib. lib. 12. Tandem dicit Hippoly. de Marsil. in rub. ff. ad leg. Cornel. de fal. num. 12. nullum aliud crimen extare in orbe quòd obiectius de primat hominis statum & famam, & quòd alijs criminibus sceleratius sit quàm hoc falsi crimen.

4. Quod quidem crimen sic in genere sumptum genus est quòd de multis prædicatur falsitatibus specie differentibus, ut puta, de falsitate falsi testis, & de falsitate commissa in instrumentis publicis, in productionibus actorum, in bullis apostolicis, in litteris regijs, prælatorum, vicariorum & officialium suorum, ac tandem de commissis multis

alijs excogitatis modis quos referre nec laboris nec ingenij humani est.

Verum cum ad institutum nostrum pertineat iuxta propositam questionem tractare de pœna litterarum regiarum falso fabricantium, ad id igitur accedendo dico, de iure. ff. falsi criminis pœnam regulariter esse de portationem, & bonorum omnium publicationem. l. 1. §. fin. ff. ad leg. Cornel. de fal. & de iure. C. esse arbitriam. Arbitrio enim iudicis relinquitur, quòd secundum delicti atrocitatem reo coniuncto, vel accusatori calumnianti pœna imponatur. tex. est in l. vbi falsi. C. ad leg. Cornel. de fal. tenet & sequitur Gandin. in tracta. malefici. in verbo. falsario. Rolan. consil. 38. num. 18. lib. 1. & tandem hæc est communis Doctorum opinio.

Et intelligo huius criminis falsi pœnam esse arbitriam exceptis casibus in quibus propter falsitates lex certam imponit pœnam: quia tunc in illis non datur arbitrium. ut in l. 1. ff. de effraCTORIB. & expilatorib. Plures enim sunt casus in quibus secundum eorum varietatem, pœnæ quoque variant, & certæ ac determinatæ dantur. Ut puta, quando quis falsum testimonium dixit contra accusatū de crimine capitali, cui ob id imposita est pœna mortis naturalis. l. 1. §. præterea. vbi late Marsil. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & in hoc regno extat cōstitutio quæ istos falsos testes ultimo subijcit supplicio. Quod ita verum

rum esse intelligo, si falso accusatus probato contra eum delicto eadem mortis poena venisset plectendus. vt in. cap. 13. Caroli Imperatoris in 4. curia Montisseni anni. 1532. quæ constitutio sita est sub titu. de crim. de fals. & ibi est cap. 3. Quod & in lege Mosayca idem erat auctore Iosepho lib. 4. antiqui. cap. 6. & de Vtero nomi. cap. 19.

8. Præterea in crimine quoque falsi partus poena mortis indicitur. l. 1. C. ad leg. Cornel. de fal. Afflict. in decis. 21. num. 8. Quare in dicto casu poena non erit arbitraria.

9. Item quando committitur falsum in litteris Apostolicis, committentes cum suis fautoribus excommunicati sunt, & clerici officijs & beneficijs priuantur, & sunt degradandi, ac curiæ seculari tradendi, vt ibi secundum legitimas constitutiones puniantur. cap. ad falsarium, extra de crimi. falsi. Quæ autem debeat esse punitio secundum legitimas constitutiones vide in glo. dicti cap. ad falsarium in verbo legitimas.

10. Committitur quoque falsum in litteris regijs vt quia falso fabricantur, vel falsificantur. Et in hoc casu, aut falsantes vel falsum committentes sunt clerici, aut laici, si clerici, tunc puniuntur poena contenta in cap. ad audientiam. de crimi. falsi. quo tex. clerico falsificante rescripta in dicitur poena degradationis, de

inde ferro candenti in fronte inuitur, & post modum in exilium mittitur. Cuius tex. vigore refert Boer. in decisio. 81. num. 9. apud gallos seruari, falsificantem litteras regias hac esse plectendum poena, quod imprimis falsarius deferendo manu sua accensam redam sustinetur per aliquas vias ciuitatis, de inde, quod ducatur ad palacium magistratus, ibique omnibus expectantibus ferro candenti in fronte signetur, & de inde bannitur. Tamen dicit Dida. a Cantera. in quæstionib. criminalib. de quæstio. tangen. punitio delictor. cap. 7. num. 10. hanc poenam impressiois characteris in clericis de consuetudine non seruari, & quod numquam ista poena imponitur. Et nimirum si non seruetur, nam multa sunt de iure disposita, quæ de consuetudine non seruantur. vt tradit Domini. in cap. de degradatio. de poenis. in. 6. Aut fabricantes litteras regias, seu in eis falsum committentes sunt laici, & litteris illis vtuntur, & tunc credo quod possent puniri ultimo supplicio. per tex. in. l. vbi falsi. C. ad leg. Cornel. de fal. ibi post probationem supplicio capitali si id exigat magnitudo commissi, vel deportatione ei qui falsum commiserit imminente. ita declarat glo. illum tex. ibi in verbo commissi quæ ponit duos casus in quibus committentes falsum debet de capitari. Primus est si ille qui commisit falsum

falsum est seruus. Secundus est,
 quando quis falsis rescriptis vtitur.
 Et in huius rei confirmationem vi-
 de notata per Ioan. Fab. in §. Item
 lex Julia. insti. de publi. iudi. vbi que-
 rendo que sit poena committentis fal-
 sum dicit, quod si in rescripto fuit
 commissa falsitas & rescriptum est
 gratiosum & est laicus punitur vlti-
 mo supplicio. tenet et sequitur hanc
 opinionem. Didacus à Canter. in di-
 ctis questionib. crimina. lib. q. 7. nu.
 11. & 12. fol. mihi. 575. vbi dicit, eos
 quos litteras, vel sigillum Principis
 non recognoscentis superiorem fal-
 sificasse, & eis vti constiterit, poena
 mortis teneri: quia isti tales non so-
 lum committunt falsum, sed etiam
 committunt quodammodo crimen
 lese maiestatis, & est crimen falsi-
 tatis calificatum. Potest idem in hoc
 regno confirmari argumento tex.
 cap. 13. Caroli. Imperatoris in curia.
 4. Montisloni. anni. 1348. quo tex.
 cauetur, fabricantes falsa instrumen-
 ta seu acta puniendos esse poena mor-
 tis naturalis. Ergo multo maiori ra-
 tione dicendum est, eadem poena
 plectendum esse eum qui falsum fa-
 bricat rescriptum & sigillum domi-
 ni regis: cum maius sit delictum. l.
 maiorem. C. ad leg. Cornel. de fal.
 13. Sed contra hanc rationem obstat,
 non licere argumentari à maiorigra-
 te rationis: quia dicta constitutio hu-
 ius regni exorbitans à iure commu-
 ni non extenditur ad casum vbi est
 maior ratio. vt not. in l. si. vero. §. de

viro. ff. solu. matrimo. cap. 2. de regu-
 larib. lib. 6. nota in auth. quas actio-
 nes. C. de sacro sanct. eccles. & in l.
 precipimus. C. de apella. Item quia
 statutum loquens in materia poena-
 li non debet extendi ad alium ca-
 sum. vt dicit Ioan. Andre. in mercu-
 rialib. in reg. odia. in. 6. & Cyn. in l.
 2. C. quæ sit longa consuetudo. Hac
 tamen ratione non obstante, in hoc
 particulari casu de quo nos agimus
 contrarium est verius, in quo lex est
 expressa in dicta. l. maiorem. C. ad
 leg. Cornel. de fal. quæ permittit li-
 cere argumentari à maiorigra-
 tis: quia inquit tex. plus puniri vten-
 tem falso rescripto, quàm si vteretur
 alio simplici instrumento. Ergo si
 per constitutionem supra citatam
 falsificantibus acta imponitur poena
 mortis naturalis, multo maiori ratio-
 ne veniet dicta poena imponenda
 falsificantibus litteras regias, & illis
 vtentibus.

Sed credo posse dici generaliter
 poenam hanc esse arbitriariam, & im-
 poni debere maiorem quando ma-
 ius est delictum, & minorem quan-
 do minus. l. diuus. & l. qui falsam. §.
 si. ff. ad leg. Cornel. de fal. & in l. vbi
 falsi. C. eodem. titu. quia legē caue-
 tur secundum delicti atrocitatem,
 vel reo conuicto, vel accusatori ca-
 lumniati poenam esse imponendam.
 ita tenet Ioan. Fab. in §. item lex Iul.
 insti. de publi. iudi.

Quæ omnia plures procedere, &
 vera esse intelligunt, quando falsi-

tas

tas in dictis litteris commissa alicui noceret: quia quando nemini nocet ingenuè fatentur poenam aliquam non esse indicendam nec quidem extra ordinariam. ita sensisse videtur glo. in l. damus. in verbo. priuatus. C. ad leg. Cornel. de fal. glo. in cap. quanto. de iure iuran. Bar. in l. i. §. fin. ff. eodem titu. Andr. Gaill. lib. i. obseruatio. 100. num. 7. vbi dicit, in materia falsitatis obseruandum esse, neminem falsitatis crimine puniri debere quando commissa falsitas alteri non sit nocumento, vel damno. Marfil. in l. i. §. præterea. num. 14. ff. ad leg. Cornel. de fals. & clarius hoc affirmarunt Corne. consil. 182. colum. pen. lib. 4. & Rolan. consil. 38. num. 22. & 44. lib. 1. Angel. in tracta. de malef. in verbo. falsario. vers. Quæro quot modis, num. 3. vbi dicit, illud perpetua menti tenendum. Confirmantur hæc ex sententia Petri de Anchara. in consil. 23. & Math. de Afflicto. in decisio. 404. num. 3. vbi asserunt in crimine falsitatis tria requiri, videlicet, dolus, mutatio veritatis, & quod alteri noceat.

Verum Franciscus Marcus in decisio. 737. dubitans, an falsitas quando alteri nociua non est sit punienda, vel non, pariter resoluit, non esse puniendam allegans I. Diuus. cum not. per glo. & Doctorem. C. ad leg. Cornel. de fal. sed hoc dicit esse verum quando falsitas nullo modo

nocere possit, secus vero, quando nocere possit licet non nocuerit. secundum Bal. in l. si falsos. C. ad leg. Cornel. de fal. Vnde infert, quod licet instrumentum sit nullum, tamen quando posset nocere alteri, notarius punitur de falso, vt quia posset fieri ex tali instrumento comparatio litterarum secundum Bar. in l. si quis legatum. ff. de falsis. & per Bal. & Salicet. in l. i. C. de sepulchro viola. Præclare hoc explicat Bartholo. Socin. in consil. 104. per totum consilium vbi num. 1. dicit, quod quando illud quod falsificatur habuit sui essentiam, & formam, & nisi fuisset detecta falsitas nocuisset, vel ad plenam probationem, vel ad aliquam presumptionem, quod tunc talis falsitas venit punienda, & quod ita loquuntur. l. damus cum glo. & ibi Doctor. C. ad leg. Cornel. de fal. Nam non consideratur solum, quod actualiter noceat, sed etiam, quod habita potentia possit nocere. Vnde dicit Bal. in l. si falsos codicillos. C. de fal. quod licet in terminis illius tex. ex quo ille volebat vt instrumentum, nemini falsitas faceret præiudiciu & consequenter non videretur puniendi, tamen contra deciditur secundum eum: quia potuit damnum dare si fuisset usus. l. 3. ff. quod quisque iuris: vnde consideratur damnum non solum in actu sed etiam in potetia. Quare secundum probabiliorē & receptiorē sententiam testatur

Menochi

Menochi, de arbitra. lib. 2. Cen. 4. casu. 306. num. 15. cum seqq. hunc falsarium euitare quidem poenam ordinariam, sed non extraordinariam. Et fuit ita in regio concilio pro maiori parte votatiū conclusum die. 21. Ianuarij. 1605. in facto fisci procuratoris regiae curiae contra N. ciuitatis Palermi. & N. ciuitatis Neapolim delatos & inculpato, quod falso fabricarunt litteras quasdam gratiae nomine Domini Regis falso appositis sigillo, firma regia, & referendata don Petri Franquesa secretarij status: qui quamuis dictis litteris ad huc non vsi fuissent ad effectum pereos destinatum fuerunt condemnati quod sustingerentur palam & publice per loca solita praesentis ciuitatis & quilibet ad seruitium regiarum triremium ad defensionem.

Cap. 81. In quo quaeritur, an habens in aliquo termino merum imperium in quo alius habet omnem aliam iurisdictionem infra dictum merum imperium possit erigere & tenere furcas atq; alia insignia pro exercitio, & executione calum dicti meri imperij.

1. **Furca erigi possunt interterritorio in quo quis merum imperium habet.**
2. **Furcae insignum meri imperij erigun-**

tur, & ut suppliciorum restitueretur memoria.

3 **Dominus alicuius soli potest compelli ad vendendum locum ut ibi furcae erigantur, quando interterritorio non in veniretur locus in quo commodè sine cuiusquam incommodo ponerentur.**

4 **Furcarum retentione probatur quasi possessio meri imperij.**

5 **Dominus meri imperij tantum, non potest interterritorio tenere Baidum, neque erigere furcas, vel alia insignia dicti meri imperij nisi eueniente casu.**

Rapposita facti specie iuxta materiam in Epitome contentam videtur dicendum, quod eo ipso quod quis habet merum imperium in territorio habet ius erigendi furcas, & tenendi erectas insignum meri imperij propter publicam utilitatem quae in ipsa furcarum erectione versatur. Nam sicut interest ne maleficia iam commissa remaneant impunita, ut mali & facinorosi publice supplicium subeant, ut in l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & in l. bona fide. ff. de poli. & in l. si actus. § vlti. ff. de fideiusorib. ita et multo fortius, utilius est a toto principio homines terreri, ne delicta perpetrarentur: quia melius est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare. ut in l. 1. C. quā lice. vni. se sine iud. vin. et in l. si in qui-

in quib. cau. integr. ressi. non est necesse. Hoc autem aperte fit metu penarum. vt in l. i. circa prin. ff. de iust. & iure. Et ideo aliquando exercebantur poenę. vt exemplo ceteri terreantur. vt in l. i. ff. ad leg. Iuli. repetun. & in l. aut facta. in fin. ff. de poen.

2. Præterea in prædictorum confirmationem dicimus furcas insignum meri imperij erigi posse vt suppletiorum renouetur memoria: quia cum executiones, & impositiones poenarum actu transeant, & perconsequens à memoria decidunt, humana inuenit industria furcas erigi; vt suppletiorum pro ut dictum est renouetur memoria. Sicut & monumenta inuenta sunt in memoriam conditionis humanę vt in l. quidam in suo. ff. de conditio institutio. Atque ita patet, in hac furcarum erectione publicam versari vtilitatem: cum per hoc quasi quadam lectione continua quę etiam melius per visum imprimitur, quàm per auditum solum, homines à maleficijs arcentur. vt institu. de gradib. cognitio in fi.

Et nedum in hoc vertitur vtilitas publica, sed & priuata: quia talis diuturna commemoratio quę per talia signa retinetur. vt in l. in nomine domini. C. de officio præfec. præ. credit ad solatium interemptorum damnorum passorum. l. capitalium. §. famulos. ff. de poenis. Atque ita cū in hac furcarum erectione concur-

rant vigor publicę disciplinę, & vtilitas priuatorum, vt in l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publican. & rectig. nulli ergo dubium. esse debet, quin sit licita ista erectio.

3. Quę omnia ad eod. obtinent locum, quod si in territorio non reperiatur locus in quo commodè sine cuius quàm incommodo furcæ ponerentur potest dominus soli compelli ad vendendum propter publicam vtilitatem. vt in l. locus. §. si ff. quemadmod. seruit. amitta. & in l. item si verberatum. §. præterea. ff. de rei vendi. l. Lucius. ff. de euictionib. & arg. tex. in l. i. §. sunt qui putant. ff. ne quid in loco publi.

4. Approbat etiam eandem opinionem Ioannes de Socarrat. in cap. si vassallus vel castellanus hæreditauit. num. 23. in commemorationib. Pe. Alber. vbi tenet, erectionem furcarum denotare imperium. secundum Bal. in cap. i. quid sit inuestitura. & in l. causa. C. de epis. & cleri. Et etiam, quod per retentionem furcarum probatur quasi possessio meri imperij, licet percetum annos ibi nõ euenerit casus. secundum Angel. in l. retinere. ff. de vsu fructu. & eundē in l. hæc autem. ff. de seruitu. vrbano. prædior. Adde Bal. in l. i. C. vt ne mini liceat. vbi dicit, erectionem furcarum esse signum meri imperij.

Pædictis tamen non obstantibus, cõtrariū esse obseruādū, obseruariq; debere in præsentī Principatu Catholonię docto. Catalani affirmarūt. Et ita

Ioannes

Ioannes de Socarra . in dicto cap. si
vassallus, vel castellanus. num. 22. in
commemorationib. Petri Alber. atte
statur Ioannem de Monellis cēsisse,
quòd in termino alicuius castri Rex
non potest cōtinue tenere furcas &
custellum, neque aliquis alius, & ita
dicit Regem Iacobum iudicasse, quē
sequutus fuit Rex Petrus in facto
de Banyoles , & in alijs factis, sed
quòd adueniente casu habens merū
imperium posset ibi iuris dictionem
exercere . Atque ita constanter fir
miterque tenendum est in presenti
Principatu Cathalonie dominum
meri imperij non posse tenere Baiu
lum neque erigere insignia suæ iu
risdictionis nisi eueniente casu.
prout constat etiam ita fuisse iudi
catum in causa quæ in regia audien
tia vertebatur inter Monferratum
de Cartiliano canonicum ecclesiæ
Gerundenf. & præpositū dictæ ec
clesiæ ex vna, & nobilem Hieroni
mam de Crudillis. vt Baronisam de
Lagustaria parte ex altera, & fuit
lata sententia referentibus Antonio
Negrell, & Antonio Ros Doctori
bus Regiæ audientiæ die. 4. Iunij.
1568. & nouissime fuit idem decla
ratum & conclusum in eadem regia
audientia die. 25. Octobris. 1595. re
ferente Narciso Paulo Regas regio
consiliario in causa quæ ibi verteba
tur inter Priorem de Ridaura do
minum iuris dictionis ciuili plene di
cti termini de Ridaura ex vna , &
Vicecomitem de Basso dominum

meri imperij eiusdem termini ex al
tera.

Cap. 82. In quo qua
ritur, an officialis regius qui pro
leui causa iussit aliquem carcera
ri, & facit eum in carceribus de
tinere sextam partem vnius horæ
teneatur in sindicatu pro illa mo
dica cohercione.

Officialis qui facit aliquem carcera
ri pro modica cohercione non tene
tur in sindicatu.

Resoluitur sic quæ
stio, quòd quando
carceratio fit pro
modica cohercione
non debet esse in cō
sideratione; cum de modicis non sit
curandum. l. Scio. ff. de integr. resti
tu. l. si oleum ff. de dolo. & facit tex.
in cap. cum te. de re iudi. vbi de mi
nima iniuria non curatur. & ibi col
ligit Bal. quòd potestas non syndica
tur de minimis. & idē Bal. in. l. quicū
que. C. de seruis fugitiuis, quòd qui
parum transgreditur, non vitupera
tur, & allegat. l. quamuis. ff. de con
ditionibus. & demonstratio. facit
quod not. Cal. in. l. si prædium. C. de
edil. actio. vbi ponit, quòd si statuto
cauetur, quòd faciens vulnus ali
cui in platea puniatur magna poena,
quòd non habebit locum in facien
te vulnuseculum. Et etiam facit tex.
multum

multum singularis in. l. fenatus. §. Marcellus. ff. de legat. i. quem tex. inducit Angel. ibi ad quæstionē statuti disponētis, quod forensis non possit acquirere domum in ciuitate & nihilominus poterit acquirere domunculam. Ex quibus ergo nostra deciditur quæstio, quod quamuis regius officialis iurisdictionem habens teneretur in sindicatu pro eo quod fecisset aliquem pro leui causa capere & carceribus mancipere, non intelligitur eum teneri, si captura & detentio fuit modica ut præsupponitur, & facta in punitionem seu correctionem forte alicuius inurbanitatis, & in decentiæ. Et ita fuit visum regio concilio referente Francisco Bonet regio consiliario in causa Bernardi Costa ciuitatis Illerde contra patiaros eiusdem ciuitatis, cuius relatione die 26. Ianuarij. 1600. fuit confirmata quædam sententia lata per iudices tabule qua dicti patiarj absoluti fuerunt à præterita iniuria per dictum Bernardum Costa ratione capture de illius persona factæ de mandato dictorum patiariorum; quæ admodum modica fuit, ut solum per spaciū octauæ partis vnius horæ durauit.

Cap. 83. An vxor adultera quæ suum consensum & voluntatem præstitit amico seu adultero in homicidio per di-

- dictum adulterū in personam maritali sui commissio, & perpetrato, teneatur de dicto homicidio, & veniat poena ordinaria puniendā.
1. Mandatum gratia mandatorij tantum factum potius consilium, quam mandatum est, & ideo non obligat.
 2. Mandatum factum gratia ipsiusmet consulētis obligat: quia plusquam consilium nudum est.
 3. Consilium quando datur pro actu qui in delictum punibile sonat, ipsum dantem consilium obligat, quod intellige secuto maleficio.
 4. Consulator punitur eadem poena qua principalis delinquens, quando delinquens non erat alius; perpetraturus nisi consilium adfuisse, secus si aliud delictum erat aliis commissurum.
 5. Delicta regulariter reuelari non debent, fallit in aliquibus casibus.
 6. Vxor sciens trāclatum factum de occidendo virum suum, si non reuelat punietur eadem poena qua delinquens.
 7. Parricidium cadit inter coniuges.
 8. Vxor multis rationibus tenetur delictum contra virum suum perpetrandum eidem viro reuelare.

Onstitit in processu, quod cū Antonia Torrès vxor Iacobi Fabrega Villæ de Amerio à quodā Lau-

Hh rentio

rentio Casanoues carnaliter cognosceretur adulterium committendo, dictus Casanoues mortem dicti Iacobi Fabrega machinabatur, vt co interfecto postea dictam Antoniam in vxorem ducere posset. Qui antequam hoc opere & effectu adimpleret, intētionē suā dictæ Antonie comunicauit, & ipsa respondens eidē Casanoues amico suo adultero hæc dixit verba, perforce hoc quod facere cogitasti interficiēdi virū meum si tibi videbitur. Ex quibus verbis factus dictus Casanoues animosior paulo post in præsentia eiusdē Antonie a tergo & proditoriē dictum Iacobum Fabrega ictu arcubusij tor metarij vulgo dicti pedrenyal interfecit. Fuit dubitatum capta dicta Antonia quā poena veniret ipsa puniēda an scilicet ordinaria dicti homicidij, vel alia extra ordinaria iudicis arbitrio.

Et primo videtur dicendum dictam Antoniam nulla poena plecti debere. Nam illa verba, perforce hoc quod facere cogitasti interficiēdi virum meum si tibi videbitur, potius sonant in consilium, quā in mandatum. Et ea est ratio, quia illa verba non necessitabant dictum adulterum, vt illud adimpleret homicidiū. c. quod præcipitur. l. 4. q. 1. poterat enim adhuc apud se ipsum explorare an sibi expediret illum cōsensum a dicta Antonia præstitū exequi. l. 2. §. si ff. manda. Qui enim dat consiliū exhortatur, & exhortatio liberam

voluntatem excitat. vt habetur. 4. dist. in c. in fi. Atque ita cū ex consilio etiam pernicioso nemo obligetur, concluditur ipsam Antoniam nulli supplicio subiiciendam esse.

Et quod ex consilio nemo obligetur probatur per tex. in §. tua tantum gratia. in fi. de manda. insti. vbi adijcitur mandatum gratia tantum mandatarij factum potius cōsiliū, quā mandatum esse, & ideo inquit ibi tex. mandatum non ligare: cum ex consilio quantumuis malo nemo teneatur. Idem in §. inter dum quoque in versi. Certe. cod. tit. insti. vbi habetur, furti non teneri eum, qui nullam opem ad furtum faciendum adhibuit, sed tantum consilium dedit atque ortatus est ad furtum faciendum. & est glo. in verbo. ex consilio. in dicto. §. tua tantum gratia. vbi videas aliquas ad hanc regulam limitationes. & facit etiam glo. in l. 1. vbi Bal. C. de seruis fugi.

Sed prædictis non obstantibus, in facti specie proposita contra iura posse decidi arbitratus sum; quod probo ex sequentibus.

Primo quia consiliū a dicta Antonia suo amico datum vt virum suum occideret, non fuit datum gratia tantū dicti sui amici, sed ipsiusmet vxoris consulētis videlicet, vt eius viro occiso facilius fornicarentur, possetq; ipsa cum illo postea matrimoniu cōtrahere, vnde patet, in nostro casu. l. supra adducta nō posse obti

nere

nere locum, cum loquantur in nudo 4
consilio dato gratia tantum illius cui
consilium datur. Sed in casu propo-
sito, nedom dicta Antonia cōsilium
& consensum præstitit, sed etiam
ex prædicta turpi causa visa est me-
diatrix homicidij viri sui, & ideo te-
netur: quia hoc plusquam consilium
nudum est. Iuxta Antoni. de Butr.
in cap. 1. de diuort. & ibi Doctor.
Facit tex. in l. si quis vxori. in prin.
ff. de fur. & tenet Boer. in dicta de-
cisio. 262. num. 3.

3. Secundo probatur ipsam Anto-
niam teneri, quia licet ex nudo con-
silio nemo obligetur, vt ex supra al-
legatis legibus ostensum est, tamen
hæc regula non procedit, quando
consilium datur pro actu qui in deli-
ctū punibile sonat. vt expresse Me-
nochi. de arbitrar. casu. 351. num. 2.
Vnde cum consensus & consilium
datum ab ipsa vxore de occidendo
eius viro sonet in delictum, scilicet
in homicidium, concluditur ipsam
teneri, & obligata existere. Quod in-
telligo verū secuto homicidio: quia
quando quis ex consilio tenetur, in-
telligitur secuto maleficio. ita Car-
dinal. in clemen. 1. in prin. q. 12. de
pœnis. quem sunt sequuti Deci. in l.
consilij. num. 10. ff. de reg. iur. & in
cap. 1. nu. 10. de officio delega. Boer.
in dicta decisio. 262. num. 1. idem
Menochi. casu. 351. num. 10. vbi in
versu. Præterea dicit, consilium non
obligare consultorem, nisi cōsilium
sequatur.

Tertio videtur dicta Antoniam
teneri ex dicto consilio & consen-
su, quia illud dedit ei qui delictum
non erat aliàs perpetraturus nisi con-
siliū huius mali consultoris ad-
fuisse: quia tunc is consultor eadem
pœna qua principalis delinquens
puniendus est. ita Bal. & Alberi. in
l. ob hæc verba. ff. de his qui notan.
infam. idem Bal. in l. data opera.
num. 52. C. de his qui accus. non
pos. & in l. 1. nu. 6. C. de seruis fugi.
& ibi Ias. num. 19. communem te-
statur Deci. in l. consilij. num. 4.
& ibi Cagnol. num. 6. ff. de reg.
iur. Idem. Deci. in cap. 1. num. 9.
de offi. delega. Testatur etiā com-
munem Iul. Clar. in practi. q. 88.
in prin. vbi sic distinguit, quod aut
ille cui consilium datur non est
aliàs delictum ipsum commissurus,
& tunc pari pœna consulens cum
delinquente punitur. Aut vero ille
nihilominus erat patraturus deli-
ctum, & eo casu, consulens non est
pari pœna cum delinquente pu-
niendus, sed mitiori. Sequitur mag-
na scribentium Caterua quos Iul.
Clar. in loco citato rescenset, &
nouissime sequitur eandem Meno-
chi. de arbitra. in dicto casu. 351.
num. 17.

Quarto, dicimus ipsam Antonia
esse in culpa cum ipsa, sciens futu-
rum homicidium in personam viri
sui committendum illi non reuelā-
uerit; vt sic delicto obuiaret. Nam
quamuis regulariter tam de iure

Hh 2 ciuili,

Decisiones.

- ciuili quàm canonico quis non teneatur reuelare delicta, vt tenet Doctores plures citati à Decio. in l. culpa caret. ff. de reg. iur. & à Julio Claro in practi. q. 87. & à Farina. de inditijs & tortu. q. 51. vide per totā. q. præsertim. nu. 7. tamen hoc fallit in aliquibus casibus inter quos connumeratur tractatus factus de occidendo maritum & e contra, quia in hoc casu, si vxor scit tractatum reuelare tenetur ita Boer. in decisio. 262. nu. 9. vbi concludit, vxorem teneri eadē poena postquam sciuit futurum homicidium in personam mariti committendum sibi nō reuelando, & sic per consequens delicto nō obuiado, per nota per Bar. in l. vtrum. & ibi Hippoly. de Marfil. ff. ad leg. Pom. de parricid. & plene Felin. in cap. 1. de officio delega. glo. in l. culpa caret. & ibi Deci. ff. de reg. iur. Din. in regu. culpa caret. eodem. ti. lib. 6. Farinaci. in dicta. q. 51. num. 36. &
7. 37. vbi ponit hanc rationem, quia etiam inter coniuges cadit parricidium, vt ex allegatis per Conrad. in practi. de parrici. num. 4. Anton. Gomez. titu. de homi. sub num. 3. Petrus à Placha. cap. 22. num. 50. Caphal. consil. 79. vol. 1. Et tamen in crimine parricidij conscij & non reuelantes puniuntur ad tex. Clarum. in l. vtrum. vbi Bar. & communiter omnes. ff. ad leg. Pompe. de parricid. Hoc idem affirmant plures Doctores præsertim Deci. in dicta l. culpa caret. num. 8. in vñ. Præterea. ff. de

regul. iur. & in cap. 1. num. 33. extra de officio delega. Carrer. in practi. in 3. tracta. de homi. & assassi. §. nono quarto. nu. 7. Antoni Gomez. vari. resolu. tomo. 3. titu. de homi. nu. 4. versi. Item etiam adde. & in titu. de crimi. lesæ magest. nu. 8. versi. Secundo principaliter limita. Petrus à Placha. in Epito. delictor. cap. 22. nu. 16. Anton. Gabr. conclusio. vlti. nu. 13. Sed scias, omnia quæ diximus de reuelando delictum, intelligendū esse de delicto committendo, quāuis periculū immineret priuatæ personæ: quia illa reuelatio fit ad euitandū futurum damnum, & potissimum procedit in atrocioribus, in quibus quē teneri obuiare delicto cōmittēdo per plura iura affirmavit Felin. in cap. 1. nu. 5. versi. Fallit. 3. de officio deleg. & in cap. qui alios. versi. Maxime. de hereti. & in cap. quantē. nu. 4. versi. Tertio limita. de senten. excommuni. Nā illud quod dicitur non licere occultos peccatores absque infamia inquirere, intelligitur semper de crimine iā præterito, quod punitionis gratia inquiretur ad euitandū futurū damnum. Crimina autem publica, aut illa quæ sunt in præiudiciū tertij quomodocunque cognoscantur inquirenda sunt, & coercēda si sunt in fieri & damnum pendet in futurū. ita explicat Domini. de Soto. in lib. de ratio. tēgen. vel de tegēsecre. in. q. 6. membro. 2. col. 14. ibi in versi. Et postremo. & colla. 17. in principio. in versic. Tertio vero.

Ipsa

Ipsa enim Antonia multis de causis, & rationibus tenebatur obuiare delicto, illud viro suo reuelando. Primo quia ipsa dicto viro suo tanquam coniux subdita erat vt Genes. 3. cap. & ad Ephes. 5. & in. c. his itaque. 15. q. 5. subditi vero tenentur suis superioribus delictum quod sciunt committendum in eos obuiare, exemplum habemus in filiis, seruis, & vassallis qui scientes delictum committendum in patrem, vel in Dominum, & illud non reuelant ac illi non obuiant cum possunt tenentur & puniendi sunt, vt est tex. in l. 1. §. occisorum. ff. ad Syllani, qui de seruo loquitur his verbis. Quonia toties puniendi sunt serui qui auxilium domino non tulerunt, quoties potuerunt ei aduersus vim ferre & non tulerunt. Et de filio non reuelante mortem patri inferendam habemus etiam tex. clarum in l. 2. ff. ad leg. Pompe. de parricid. cuius verba sunt hæc, frater autem eius, qui cognouerat tantum, nec patri iudicauerat, relegatus est. facit etiam tex. in l. cum dominum. ff. ad Syllani, ubi inquit, iurisc. consultus. Cum dominus occiditur, auxilium ei familia ferre debet, & armis, & manu, & clamoribus, & obiectu corporis, quod si cum posset non tulerit, merito de ea re iudicium sumitur. Et per ista iura hoc ipsum ad quoscumque subditos extendendum est, & consequenter ad uxorem scientem homicidium in personam viri sui

fore committendum, vide de his late Farinacium. de inditijs & tortu. q. 51. & plures alios quos ipse ibi late rescenset. Secundo quia erat persona magis coniuncta eius viro quam alia ideo quod erant duo in carne vna, Genes. cap. 2. cap. gaudemus. de diuort. & ideo magis obnoxia erat reuelandi delictum, atque ei obuiandi. Tertio, quia erat socia humane & Diuine domus. l. aduersus C. de crimi. expila. haredi. Vnde inquit Boer. in dicta decisio. 262. num. 11. quod ipsa potius tenebatur auxiliari & denuntiare, quam partem corporis occidi facere: quia quis volens exonerare suam conscientiam de malo consilio nondum adimpleto non solum tenetur dissuadere ne id fiat, sed etiam prudenter notificare ei contra quem dirigitur vt caueat. vide alios hoc idem confirmantes per Boer. in loco citato relatos. Quare cum prædicta non fecerit quæ ex supra dictis rationibus scire tenebatur, clare visa fuit consentire. Vnde cum agentes & consentientes pari pena puniuntur, vt Romanorum primo ibi digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. & est tex. in l. iubeamus nulli. §. æconomus. C. de sacrosanct. Eccles. & l. vii. C. de rap. virg. Et attentis supra adductis rationibus, fuit dicta Antonia propter dictum consilium & consentium in regio concilio condemnari

ad mortem vouendo causam delicta Locumtenētis Generalis pro baiulo de Amerijs.

Cap. 84. An quando

lex vel statutum imponit poenā pro aliquo delicto & committit iudici, quod liceat ei illam poenā arbitrari vsque ad mortem naturalem, possit dictus iudex arbitriū extendere vsque addictā poenā mortis naturalis inclusiue.

1. *Arbitrium quando committitur intelligitur arbitrio boni viri, siue a lege siue ab homine committatur.*
2. *Arbitrium boni viri quomodo intelligatur.*
3. *Arbitrium extendi potest vsque ad poenam mortis naturalis in delictis atrocibus.*
4. *Arbitrium extendi potest vsque ad poenam mortis naturalis, quando supremo magistratu arbitrium datum est.*
5. *Conclusio regij concilij.*

Arcenta frequentia tondentium monetā argenteā in præsentī Principatu Cathalonie, fuit emissū editū regij, quo cauebatur, rasuras seu tonsurationes monetæ aureæ, vel argenteæ, penes aliquos qui nō essent bonæ fāmę & cōditionis repertę necdū facerent indicij contra eos, sed etiā plenam probationē; & quod ob solā reperturā inciderent in poenam remigadi in regijs triremibus ad de-

cenniū, & in alias poenas arbitrio iudicantiū beneuifas, & quod dictū arbitriū posset iudex vsque ad mortē naturālē extendere. Successit, quod cū in præsentī ciuitate esset infamati Saluius Pradell Caupona, Ioannes Goiet Corderius, & Ioannes Blāch pelliū coriarius, quod monetā argenteā tōdebant, & contra eos regia curia inquireret, quadā die inopinatē in domibus dicti Salui Pradell, & in loco abscondito fuerūt prædicti per familiā regij reperti, & apprehensi cū multis tōsurationibus monetę argenteę, & cū multis nummis regijs argenteis derecenti tonsuratis, & cum forficibus & alijs instrumētis dictæ tonsurationi inseruientibus. Fuit dubitatum in hac contingentia factian regij consiliarij dictū arbitriū per regij editū illis cōmissū extēdere possent vsq; ad poenā mortis naturalis.

1. Regulariter receptū est in omni negotio, quod quādo quid committitur arbitrio alicuius intelligitur arbitrio boni viri, quod est verū siue a lege siue ab homine dictū arbitriū iudici committatur, quia tunc nō intelligitur de libero & absoluto arbitrio, sed de regulato ab arbitrio boni viri, ita affirmarūt las in. l. si sic legatū. nu. 10. ff. de legat. 1. Aretin. in. l. videamus. §. de ferre. nu. 7. ff. de in litē iuran. Deci. in. l. personā. §. generaliter. ff. de reg. iur. & in. l. captatorias. n. 8. C. de testamē. mili. & cōsil. 494 nu. 5. Paris. cōsil. 38. nu. 69. lib. 3. & cōsil. 32. nu. 22. lib. 4. Aymō. cōsil. 190. num.

num. 5. Menochi. de arbitra. lib. 1. q. 8. num. 29. Mascari. de probatio. lib. 3. conclusio. 1385. nu. 19. Et in materia torture scripserunt Angel. de malef. in verbo quod fama publica præcedente. num. 9. Hyppoli. Riminal. consil. 361. num. 50. in fi. vol. 4. Marc. Anto. Eugen. consil. 27. num. 67. vbi dicit iudicem debere facere quod in rebus & persona sua faceret, & sibi fieri veller. late Craue. in consil. 190. num. 9.

2. Intelligitur autem boni viri arbitriū quando iudex conformat se cū iuris communis dispositione leges seruando, vt late tradit Menochi, de arbitrar. q. 11. per totam. Ex quibus deducitur, quod si iudex debet arbitrium suum regulare à dispositione legum, & a doctrinis Doctorum approbatis necessario, etiam sequitur, quod non potest ex sua vt aiunt seruice nouas imponere pœnas, sed solum illas quæ a iure approbate sunt, vt legem non offendat. l. 1. ff. de vfur. cap. cum autem. & ibi Præpositi. 22. distinctio. c. iudicet. 3. q. 7. glo. in l. eas causas. ff. de conditionib. & demonstratio. Bal. in l. 2. in. 4. notab. C. de fideicommissi. & in l. fi. C. de pœna iudi. qui male iudi. Felin. in cap. quoniam frequenter. §. porro. num. 14. vt lite non contesta. Farina. de iuditijs & tortu. q. 37. num. 194. & nu. 199. vbi ad idē infinitos allegat. vidēdus quoque Marfil. in præcti. in §. diligenter num. 30. Carrer. in præctica. §. quæ autē. nu.

4. & 10. Foller. in præcti. in verbo. quod suffocauit vxorem. num. 25. Ofas. decisi. 79. nu. 57. & nu. 13. vbi testatur de commu. opinione. Atque ita quando a lege vel statuto non est imposita mortis pœna, iudex in cuius arbitrio remanet impositio pœne non poterit illam ad dictam pœnam mortis arbitrari: quia cum arbitrium de arbitrio boni viri intelligatur. l. fideicommissa. §. quanquam ff. delegat. 3. arbitrari is non debet, eum plus debere puniri quam a lege fuerit constitutum arg. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obligatio. ita Alex. consil. 111. num. 3. lib. 7.

Et quamuis hæc Alexandri ratio parum astringat; quia si loquitur cum a iure nulla est in dicta pœna non potest dici eum non debere excedere iuris communis dispositionem. Et propterea verior ratio illa videtur, quod in dubio mitior pœna est eligenda. l. interpretatione. ff. de pœnis. l. in dubijs, & l. in obscuris. ff. de reg. iur. vide quæ satis circa hæc copiose dixi supra in cap. 24. num. 17.

Hæc igitur omnia quæ supra dicta sunt faciūt pro regula supra proposita verum, hæc regula recipit aliquas declarationes de quibus meminit Menochi. de arbitra. in q. 86. nu. 20. Et inter eas extant duæ maximopere ad nostrum casum facientes. Prima est vt dicta regula non procedat, in delictis atrocibus

Hh 4 sic

sic intelligendo glo. in §. in summa. insti. de iniurijs. quam sequutus fuit Bald. in l. pen. in fi. ff. de rerum diuisio. & in l. i. in fi. C. de his qui latro. beculta. quia tunc vt isti inquirunt iudex potest pœnam mortis indicere & arbitrari. vide plene Menochi. de arbitrar. dicta. q. 86. num. 20. Et ista glo. communiter approbatur attestatur Barba. consi. 11. post nu. 6. lib. 1. quem refert Deci. in cap. ex litteris post num. 14. de constitutionib. Bolen. in repetitio. l. capitalium. §. famulos. num. 2. ff. de pœn. Et etiam dicunt hanc communem Alcia. consil. 472. in fi. & Iul. Clar. in practi.

4. q. 83. vers. Sed quarto. Secunda declaratio est, vt locum non obtineat prædicta regula, quando supremo magistratui datum esset arbitrium: quia tunc mortem arbitrari poterit. Marli. in singula. 397. Rolan. à Val. 5. consi. 99. num. 28. lib. 1. & Menoch. in dicta. q. num. 30. Quare cum editum regium committat regio supremo lenatui, quod dictam pœnam possit arbitrari vsque ad pœnā mortis naturalis & existimauerit regiū concilium delictum radentis, seu tō dentis monetam esse atrox cum in Reipublicæ perniciem committatur, & per illud multitudini lædatur fuit in dicto regio concilio dictū arbitrium in facti specie proposita iuxta dictas declarationes extēsum ad mortem naturalem, & consequēter ibi conclusum die. 30. Aprilis. 1604. referente Ioanne Magarola

iudice regie curiæ, Saluim Pradell Cauponam, Ioannem Goiet Corde rium, & Ioannem Blanc ciues Barcinonæ: laqueo per collum furca esse suspendendos, & fuit dicta sentētia in causa supplicationis confirmata die. 10. Maij dicti anni referente Iosepho Dalmau regio consiliario. Et ita fuit executum.

Cap. 85. In quo quaeritur an fabricantes falsam monetam condemnati, possint à sententia contra eos lata ad aliud tribunal appellare.

1. *Appellare non licet condemnatis de falsa moneta.*
2. *Appellare non licet tondentibus falsam monetam.*

1. Onstantinus Imperator in l. i. C. de falsa moneta statuit, priuatis de falsa moneta condemnatis appellandi licentiam denegandam esse. Idem sentit glo. ibi in verbo. priuato. vbi dicit, quod licet regulariter liceat appellare, vt in l. i. & in maioribus. C. de appellatio. & in l. quoniam. C. ad legem Iul. de vi. fallit tamen in condemnato de falsa moneta. Hoc idem voluerunt Doctores, scilicet vt monetæ adulteratæ cōdenatis omnis interdiceretur ad aliud tribunal appellatio. vt per Speculator.

tor. in titu. de appellatio. §. 2. versi. 29. & Iodoc. in practi. crimi. cap. 55. num. 10. tenui idem supra in cap. 46. in fi. Et concludit idem glo. in cap. quanto. in verbo. de fraudata. extra de iure iuran. Quæ glo primo ponit pœnas contra monetam fallantes, vt scilicet puniatur ille qui Principis monetam falsat coneremationis pœna, vt in l. 2. C. de falsa mone. qui autem falsat monetam ciuitatis puniatur pœna captis. vt in l. 1. C. eod. titu. qui vero nummos radit vel tingit si liber est datur bestijs, si seruus puniatur ultimo supplicio. vt in l. quicumque. ff. ad leg. Cornel. de Fal. Deinde ipsa glo. progreditur dicens hæc tria habere specialia. Primum est, quod quilibet tenetur ad huius criminis accusationem. Secundum est, quod punitur ille in cuius domo falsa moneta cuditur, & Tertium quod condemnatus non appellat. Et ita quoad attinet ad fabricantes seu cudentes falsam monetam vi di ita in facti contingentia fuisse de liberatum in regio concilio.

2. Et existimo prædictam conclusionem nedum obtinere locum in fabricantibus seu cudentibus falsam monetam, verum etiam in tondentibus & radentibus eam, vt hi etiam condemnati ab eorum sententia nõ appellent. quod probø sequenti argumento, nam exercentes monetam falsam condemnati non appellant. vt est tex. expressus in l. 1. C. de fal. mone. Sed radere monetam seu illā

à legitimo pondere defraudare, est exercere falsam monetam quia falsa moneta quoque dicitur falsa respectu ponderis. vt probatur in cap. quāto. de iure iuran. ex. vbi etiam hoc notant Ioan. Andr. Hostien. & Bal. & tenet Tiber. Decian. in tract. crimi. lib. 7. cap. 23. titu. de falsa mone. nu. 5. Quæ propositio etiam iuuatur ex eo, quod moneta ad eius perfectionem tria requirit, materiam scilicet, formam & pondus, vt probatur in l. 1. C. de veter. numis. potest lib. 11. & ibi Luc. de Pen. in rubri. num. 3. unde fit quod cum in his tribus committitur fraus seu peccatur, dicitur committi falsum in moneta. & ita in specie considerauit Cumanus in cõsil. 139. nu. 5. in fi. vbi dicit, quod tria sunt in moneta considerata materia quo ad valorem, forma quo ad authoritatem, pondus quo ad vsum, & per consequens inquit tribus modis in moneta falsum committi. Quare hisse rationibus attentis, videtur sufficienter cõclusum, radentes monetam regiam condemnati appellare ab eorum sententia nõ posse, istum articulum in facti contingentia voverunt regij consiliarij. contra. &c.

Cap. 86. In quo quæritur, qua pœna puniantur radentes Principis monetam, tam auream, quam argenteam.

1. Moneta falsa crimen quatuor modis committitur seu in eo quatuor occurrunt

Hh 5 cri-

- crimina,
 2. Monetam tondenter seu mutilantes in cri-
 men falsæ monetæ insidunt. Et poena hic
 contenta puniuntur.
 3. Intelletur ad legem quicumque. ff. ad leg.
 Cornel. de fal.
 4. Poena condemnationis ad bestias hodie nõ
 est in usu, tamen in eius locum surrogata
 est poena trivemium imperpetuum: per
 rationes hic scriptas,
 5. Poena ordinaria tondentis monetam non
 habet locum in eo qui modicam quantita-
 tem totondit.

1. **D**icitur, X. l. quicumque. ff. ad
 leg. Cornel. de Fal.
 & ex toto titu. C. de
 falsa. mone. depræhẽ
 ditur, nedũ quatuor
 crimina occurrì in delicto falsæ mo-
 netæ, verum etiam quibus poenis ef-
 fici debeant incidẽtes in eam. Qua-
 tuor autem crimina sunt falsam mo-
 netam cudere, tingere, expendere,
 & tondere seu minuere, & de hoc
 ultimo in hac quæstione noster futu-
 2. ros est sermo. Cum igitur quis pecu-
 nias mutilat & tondit quantitatem
 sui iusti ponderis minuendo, is qui-
 dem in crimen falsæ monetæ infide-
 re omnes ex dicta. l. quicumque. fa-
 tentur. In qua lege contra huius cri-
 minis delatos poena inscribitur. vt si
 liberi sint bestijs dẽtur, si vero serui
 ultimo supplicio damnetur. Idẽ tenet
 glo. in cap. quãto. in verbo defrauda-
 ta. extra. de iure iuran. & Couar. va-
 riar. collatio. numis mat. cap. 8. nu. 5.

& testatur communiter teneri Iul.
 Clar. in. §. falsum. in versi. Radens
 autem. Menoch. de arbitra. iudi. lib.
 2. centur. 4. casu. 316. num. 34. & Ti-
 ber. Decian. cap. 23. de falsæ monetæ
 crimine. num. 25. & ante eos Iodo. in
 practi. crimi. cap. 65. Sequunturque
 communes scribẽtes. in dicta. l. qui-
 cumque. ff. ad leg. Cornel. de fal.
 Quam legẽ alia posteriori nõ fuisse
 immutata sentiunt Bar. ibi. & Cyn.
 in. l. 2. C. de fal. mone. Marfi. in. l. qui
 falsam. num. 99. ff. ad legem Cornel.
 de fal. & Menochi. de arbit. iudi. in
 casu. 316. num. 34. quamvis verum
 sit Constantinum Imperatorem in
 C. Theodosiano. lib. 9. titu. 22. sub ru-
 bri. si quis solidi circulum exteriorẽ
 inciderit in. l. i. i. titu. poenã mor-
 tis imposuisse. Et quia leges dicti
 Theodosiani Codicis nõ sunt in usu
 apud nos, necessario in casibus con-
 tingentibus standum erit dispositio-
 ni dicta. l. quicumque. ff. ad leg. Cor-
 nel. de fal. maxime non extantibus
 legibus, seu statutis proprijs & pe-
 cularibus regni.

3. Et licet dicta. l. in moneta aurea
 loquatur, tamen sentiunt scribentes
 per eandem. l. quicumque. idem esse
 in moneta argentea ponderando illa
 verba legis partim raserint, partim tin-
 xerint, quæ verba dicunt esse sub
 vno constructu, & vnicam determi-
 nationem recipere, iuxta. l. i. in hoc iu-
 re. ff. de vulga. & pupil. substitu. Sed
 illa verba partim tinxerint intelligi
 omnino debent de argenteis & aereis
 qui

qui colore aureo tinguntur, alioqui stulta esset prouisio, quis enim fatuus aurum in argento colore tingeret? Ergo concluditur, & illa verba partim raserint etiam de argenteis intelligenda esse: quia eadem est ratio. Hoc tenet & sequitur Menochi. de arbitrar. casu 316. num. 35. ubi reprehendit Marfilli in consil. 71. nu. 12. in quantum ibi intellexit solum illum puniri qui aureas monetas mutilat. Et etiam dicit Didac. in considerate sequitū fuisse illum in cap. 8. num. 5. veter. colla. nummis.

- 4 Sed circa prædicta adhuc dubitari potest, quid si illa poena cōdemnationis ad bestias apud nos non est in usu, quæ poena in illius locum ex poenis quibus utimur veniat surroganda? Et antequam huic quaesito satisfaciam præsuppono, quod poena condemnationis ad bestias est minor poena, quam poena ultimi supplicij, quod probatur ex dicta. l. quicumque. ubi liberi homines pro eodem delicto bestiis dantur, & serui ultimo condemnantur supplicio, quasi ita demonstratur, poenam condemnationis ad bestias minorem esse poena ultimi supplicij: quia cum leges circa impositionem poenarum pro eodem casu semper differant liberos homines a seruis, ut scilicet liberi minori poena puniantur, ideo recte infertur, condemnationem ad bestias de qua in dicta. l. quicumque. minorem poenam esse, quam sit ultimi supplicij. Nunc respondeo, s.

nullam aliam poenam ex his quibus utimur posse melius in illius locum adaptari, quam poenæ trirremium imperpetuum. Nam cum condemnati ad bestias illis dantur, ut ab eis deuorentur, nec certum habeant se posse a ferocitate illarum euadere, ita quoque condemnati ad triremes imperpetuum, continuo labore cruciantur, & nihil certitudinis habent ex sententia se posse vnquam consequi libertatem. Item & quemadmodum condemnati ad bestias fortuito casu possunt liberari, ne a bestiis deuorentur, ita etiam eodem fortuito casu condemnati perpetuo ad triremes possunt ad suam libertatem reuerti. Atque ita propter has similitudines videtur nullam aliam poenā ex poenis quibus utimur posse melius in illius locum surrogari, quam poena condemnationis ad triremes imperpetuum. Et iuxta hanc sententia fuit in regio concilio conclusum die. 26. Ianuarij. 1600. referente Ioanne Magarola Iudice regie curie in causa fisci procuratoris contra Michaellem Scardo daguerium, & Bernardum Brunet baynerium ciues Barcinonæ delatos & inculpato quod reperi fuerunt tondendo ac minuendo monetam regiam argenteam, propter quod fuerunt condemnati quod ducerentur publicè per loca solita ciuitatis, & ad seruitium regiarum trirremium remigando imperpetuum.

Scias tamē prædicta limitari per

Docto-

Decisiones.

Doctores in eo qui modicam quantitatem totondit; is enim poenam condemnationis ad bestias pati non debet, de quibus vide Hippoly. in consil. 71. nem. 1. & pluribus sequentibus per totum. & Alex. consil. 104. volu. 1. & Afflic. in constitutione. Adulterinam. num. 4. & Bosi. in tracta. de falsa mone. num. 4. ubi attestatur se euasisse à poena mortis duos qui falsos cudebāt quadrantes. Atque ita crederem modicam quantitatem monetæ tondentes extra ordinem iudicis arbitrio puniendos esse. Idem sensit Menochius. de arbitra. lib. 2. Centu. 4. casu. 316. num. 41.

Cap. 87. An Iudex possit cognoscere de delicto commissio extra suū territorium etiam cum instantia partis, & casu quo non possit an debeat remittere delinquentem ad Iudicem loci delicti.

Delinquens tribus modis supponitur iurisdictioni iudicis inquirentis, scilicet ratione loci delicti, ratione originis, vel domicilij.

1. *iurisdictioni iudicis inquirentis, scilicet ratione loci delicti, ratione originis, vel domicilij.*
2. *Iudex absque qualitate iurisdictionis, vel ratione delicti vel originis aut domicilij delinquentem punire non potest.*
3. *Sententia iudicis, punientis aliquem absque qualitate iurisdictionis nulla est.*
4. *Iudex non habens aliquam qualitatem iurisdictionis non potest aliquem punire etiam cum quærela partis.*

5. *Index loci delicti cognoscere potest de delinquente etiam quod alias suæ iurisdictioni suppositus non sit.*
6. *Iudex originis vel domicilij, posito quod in loco delicti non procedatur contra delinquentem, an pro eodem crimine procedere possit tam cum quærela partis, quam ex officio.*
7. *Iudex originis vel domicilij nō potest inquirere contra delinquentem quando scitur, iudicem loci delicti procedere & inquirere de eodem delicto. Limita ut ibi.*
8. *Iudex originis vel domicilij an requisitus teneatur delinquentem ad iudicem loci delicti remittere.*

In declaratione huius quaestionis præmittere nos oportet, quod delinques tribus modis supponitur iurisdictioni iudicis inquirentis. Primo ratione loci delicti. Secundo ratione originis. Tercio ratione loci domicilij. l. 1. C. ubi de crim. agi oportet. Et de foro quem quis fortitur ratione loci delicti est particulariter tex. in l. 1. C. de iurisdictione. omni. iudi. l. 1. & l. si cui. §. penul. ff. de accusationib. auth. quā in provincia. C. ubi de crim. agi oportet. cap. 1. ubi glo. & omnes extra de raptorib. l. solent. ff. de custod. reor. l. 1. C. ubi fenator. vel clariss. cap. f. & ibi glo. de foro competen. c. si pœcauerit. 2. q. 1. c. placuit. 6. q. 3. De foro autem quem delinquens fortitur ratione originis est tex. in l. lincola. ff. ad munici.

nicipal. & de foro ratione domicilij est tex. in l. 1. ff. de interdictis & relega. & in l. relegatorum. §. interdicere autem. & ibi glo. ff. eodem. & in cap. licet. de foro competen. Et generaliter quòd istis tribus modis delinquens supponatur iurisdictioni iudicis inquirentis tradunt Bar. in l. cunctos populos. num. 47. versi. certum est. C. de summa Trinita. & Fide Catholi. Alex. consil. 216. ponderatis. nu. 14. lib. 6. & consil. 166. nu. 2. lib. 7. Abb. in cap. cum contingat. col. 2. de foro competen. & consil. 24. vol. 1. Gandin. in tracta. maleficior. in rubri. vbi puniantur delinquent. Boer. decisio 270. nu. 2. Bosi. in titu. de foro competen. num. 46. 73. & seqq. Siluan. in consil. 103. in prin. practi. Conrad. in titu. de inquisitio. num. 9. Gram. consil. 27. nu. 2. in fi. Duenyas. regu. 378 in prin. Rolan. consil. 19. num. 3. vol. 2. Couarru. practi. questio. cap. 11. num. 3. Clar. in practi. q. 38. in prin. & q. 39. in prin. & in versi. Sortitur etiam. & q. 85.
 2. Ex prædictis nunc infertur conclusio, quòd vbicunque reus non esset suppositus iurisdictioni iudicis inquirentis vel ratione delicti, vel ratione originis, vel domicilij, tunc ab eo puniri minime potest. cap. si diligenti. de foro cōpeten. Abb. in cap. si. num. 13. eodem titu. Angel. de malef. in verbo. hæc est quædam inquisitio. num. 67. Cepo. consil. crimi. §8. num. 22. Couarru. dicto cap. 11.

num. 6. Socin. regul. 87. in prin. practi. Contra. titu. de inquisitio. nu. 22. Iodoc. titu. de inquisitio. num. 4. & seq. cap. 8. comprobatur pluribus Ofascus. in consil. 64. num. 7. versi. Secundum autem requisitum.

3. Et hæc adeo vera esse existimo, quòd si iudex absque aliqua ex dictis qualitatibus reum punire voluerit sententia tanquam lata à non cōpetente iudice erit ipso iure nulla. dicto titu. C. si a non compe. iudi. per totum, non solum si iudex fuerit ordinarius. l. si. C. de exceptionib. Sed etiã si delegatus. l. 1. 2. & 3. codẽ titu. Et tales sententiæ etiam quòd essent tres conformes nunquã transirent in rem iudicatam. Areti. in §. appellantur. col. 10. in titu. de exceptio. Bosi. in titu. de foro competen. num. 118.

4. Præterea extenditur dicta conclusio vt etiam obtineat locum licet corã hoc incompetente iudice compareret partis instatia: quia nec propterea de delinquente cognoscere potest. Et ratio est, quia ille officialis qui neque ratione originis, domicilij, vel loci delicti in hominem captum non habet iurisdictionem, censetur quoad illum persona priuata. Defectus enim iurisdictionis est maior quocunque alio defectu vbi per Deci. in consil. 8. num. 6. & consil. 38. num. 7. cum alijs per Vanti. in tracta. de nullitatib. ex defectu iurisdic. ordina. nu. 1. & 2. Et in hæc opinionem audiui in regio concilio plu-

res

Decisiones

res regio consiliarios inclinasse.

Et vt quæstionem nostram curatius explicatam relinquamus, deducamus nunc exprædictis, quòd iudices habentes qualitates originis vel domicilij bene potuerunt cognoscere de deliquente pro delicto extra suum territorium commisso. De iudice enim loci delicti pro indubitato habemus, cum posse contra delinquentem procedere, etiam quòd ille aliàs non sit iurisdictioni suæ suppositus, cumq; condemnare & punire. Quod receptum esse affirmat Didac. practi. quæstio. cap. 11. num. 3. Sed maior dubitatio est, vt dixi in iudice originis, vel domicilij, posito casu, quòd non appareat quid in loco delicti pro eodem crimine procedatur. In qua re puto esse distinguendum, quòd aut præcedit querela partium offensæ & in hoc casu nemo dubitat, quin iudex originis aut domicilij possit procedere & punire, vt testatur Iul. Clar. in practi. q. 39. versu. Sed quæro. Rolland. consil. 19. num. 8. & num. 21. vol. 2. & ante eum Homod. consil. 128 Alber. in tracta. statutorum par. 3. q. 36. Couarr. practi. quæstio. cap. 11. versu. Sic etenim. & versu. Quod si ea vera est, & versu. Quod si ad petitionem num. 6. vbi non solum testatur de communi, sed etiam asserit, quòd omnes vtriusque iuris interpretes ita passim admittunt sine vlla controvèrsia. Boer. decisio. 270. num. 3. Gandin. in titu. an in loco domicilij, vel originis, in discursu.

Diaz in practi. criminali canonica. cap. 9. Bossi. de foro competen. num. 182. vbi quòd quo ad accusationem res est clara, practi. Conrat. tit. de inquisitio. num. 18. versu. in. 2. casu. vbi quod cum per accusationem proceditur Doctores conveniunt quod sic. Michael. Craff. lib. 2. commu. opinio. cap. 3. q. 1. vbi pariter de frequentiori doctorum consensu testatur. Barba. in cap. cum contingat. sub. num. 31. versu. Et si dicatur. de foro competen. Folleri. in practi. criminali. in verbo. audiantur excusatores sub num. 129. nec dissentit Antoni. Thesaur. decisio. 90. nu. 5. Aut quæritur, an id is iudex originis aut domicilij facere possit ex officio, & in hac re variaz sunt Doctorum opiniones. Nam aliqui tenuerunt, iudicem originis, aut domicilij, non posse de delicto extra suum territorium commisso inquirere neque procedere, etiam quòd statutum aliquod in loco originis vel domicilij disponeret, quòd de omni maleficio posset iudex inquirere. Et hoc communiter teneri dicit Alberi in. 3. parte statutorum. q. 36. num. 6. Idem fatetur Bologni. consil. 8. col. 2. versu. Capió igitur, affirmans secundum magis communes doctorum sententias, etiã si subditus ratione originis delinquat in alieno territorio, non posse iudicem originis inquirere nec procedere contra talem delinquentem, quem etiam refert Paris. in consil. 159. num. 7. Idem attestatur Ioan. de Amicis.

Amicis. consil. 60. num. 10. Roland. consil. 19. nu. 20. lib. 2. Refert etiam Bal. in. l. fi. nu. 17. C. si a non compe. iudi. fue. iudi. consuetudinē quasi generalem esse, quod nō possit inquiri de maleficio, quod quis cōmittit extra territorium. Et ratio prædictorū est secundū eos, quia non videtur offensa Respublica in cuius territorio delictū nō est commissum. Ergo nō debet posse procedi per inquisitionē quæ principaliter tendit ad publicā vindictam. Alij vero sunt qui contrariam sententiā veriorē esse existimārūt, scilicet iudicē originis posse contra subditū suū qui extra territorium deliquit ex officio inquirere & procedere. Vt Augus. ad Angel. de malef. in verbo. hæc est quedā inquisitio post nu. 83. Præti. Coradi. fo. 251. nu. 15. & sequen. Couar. præti. quæstio. c. 11. post n. 6. vers. sexto in hoc. Præti. Cassoni. fol. 114. nu. 20. Bofsi. in titu. de foro cōpeten. nu. 182. vbi subdit vsum hanc opinionē approbasse. Sylua. consil. 103. Marc. decisio. 989. nu. 6. vbi dicit, omnes ita cōmuniter tenere. Bōbin. consil. 8. nu. 11. & Cagnol. in. l. fi. nu. 153. ff. de iurisdic. omni. iudi. dicit hanc opinionē de consuetudine obseruari. prout etiā de facto seruātū fuisse dicit Angel. in repetitio. l. si vacātia quem refert Anania. in cap. qualiter & quando. §. ad corrigendos. nu. 30. in fi. de accusationib. Et quāuis grauissimæ sint vtriusque partis opiniones propter tantorū virorū authoritatem, ni-

hilominus tamen generalis cōsuetudo affirmatiuam approbauit. vt testatur Iuli. Clar. in præti. q. 39. vers. Sed quæro, vbi late hunc articulum disputat, & ibi prope finē dicit non esse a dicta consuetudine in prætica recedendum. Nam quamuis locus originis aut domicilij, ex delicto in alieno territorio patrato non videatur principaliter offensus, tamen inquit negari non potest, quin publice interlit, vt hi qui origine vel habitatione sunt subditi rectē viuant, & vbiunque delinquant, ab ipso etiam præside suo puniantur arg. l. congruit cum ibi nota. ff. de officio præsid. Quod si secus fieret magna daretur occasio delinquendi. Et ea est optima ratio, quā quilibet peruersus & male conditionis, ad delinquendum in alienas provincias properaret sciens se in loco in quo habitat puniri non posse.

Ex quibus recte deducitur, statim commissio delicto, omnes tres iudices scilicet delicti, originis, & domicilij posse siue ad instantiam partis, siue ex officio contra delinquentem procedere. Verum contra hoc obieitur de Hyppoliti doctrina in præti. crimi. §. conslate. num. 90. quem refert Grammati decisio. 26. num. 9. & num. 11. & Viuius. in lib. communi. opinio. in verbo iudex domicilij vbi dicit, se credere, quod si ceptum sit procedi per iudicem locum delicti, non potest iudex loci originis inquirere ne de eodem delicto

lieto eiusdem hominis sapius quaeratur. l. licet. §. si. ff. nautæ Caupon. stabula. cum alijs deductis per Farinacium. titu. de inquisitio. q. 4. num. 1. & seqq. Paris. in consil. 159. num. 12. lib. 4. Huic tamen obiectioni respondetur, Hippolyti opinionem nihil ad quaestionem nostram facere, imo magis eam pertinere ad illum articulum an si per vnum iudicem ceptum sit procedi, possit alius iudex pro eodem crimine procedere, vel ad alium articulum an scilicet, quando iudex delicti contra aliquem procedit, possit reus ab alijs etiam iudicibus scilicet originis aut domicilij inquiri & condemnari, an autem sit remittendus ad iudicem loci delicti. Nos vero loquimur & loquuti fuimus simpliciter, an iudex originis vel domicilij possit pro delicto extra territorium commissio inquirere præsupposito vt diximus quod non appareat quod in aliquo alio loco pro eodem crimine procedatur. Et sic nõ obstante dicta Hippolyti doctrina videtur per supra dicta aperte conclusum (habito dicto præsupposito) omnes tres iudices scilicet originis, aut domicilij, vel loci delicti posse contra delinquentem siue ad instantiam partis, siue ex officio inquirere & procedere. Et hæc quoad istum articulum videtur optima resolutio. *inob*

7. Sed veniamus nunc ad quaestionem iam tactam. Pone, quod scitum est, iudicem loci delicti inquirere

& procedere contra delinquentem, quaeritur an in hoc casu possit idem facere iudex originis aut domicilij. Et certe videtur dicendum tunc non licere iudici originis aut domicilij: cum de delicto eiusdem hominis sapius quaerendum non sit per doctrinas superius allegatas, & etiã, quia delicti locus in criminibus puniendis ceteris potentior est. vt tradit post alios Cyrillus in summa criminali. titu. vbi de crimi. agi oportet. num. 2. & Farinaci. de inquisitio. q. 7. num. 1. circa med. & sequitur hoc magna Doctorum Caterua relata per eundem Farinaci. in loco citato num. 19. Verum existimo hæc vera esse, & intelligi debere, quando reus accusatus coram tribunali iudicis delicti non esset contumax, & posset dictus iudex de facto de illo cognoscere: quia tunc optima ratione cessare debent alij iudices originis scilicet aut domicilij, ne de delicto eiusdem hominis sepius quaeratur. Secus vero quando dictus reus contumax esset: quia potest in hoc casu coram alio tribunali accusari & banniri si in eo pariter fuerit contumax. ita dicit Bal. in. l. 1. num. 5. C. vbi de crimi. agi oportet. & dicit Carau. super titu. 205. magna curia. num. 1. hoc esse in viridi obseruantia, adeo quod secundus iudex neque ad instantiam partis, neque iudicis primitiuu superferdere tenetur, neque causam ipsam illi primo iudici remittere. ita Bar. in. l. Sepulchri. num. 3. ff. de

de sepul. viola. Idem Iulius Clar. in practi. q. 16. versi. An autem. Quod & ipse credo verum ne crimina remaneant impunita. vt per Angel. de malefi. in dicto versi. Hæc est quædam inquisitio. num. 63. & approbat Farina. de inquisitio. q. 7. num. 23. ibi limitatione 4.

8. Sed ad huc restat discutere, an iste iudex originis aut domicilij, qui in dictis casibus potest contra delinquentem de delicto extra suum territorium commissio inquirere & procedere teneatur requisitus dictum delinquentem & causam ad iudicem loci delicti remittere. De his dixi plene supra in cap. 2. & plenius in cap. 66. vbi videas, quia res scitu digna est.

Cap. 88. An Domi-

nus Rex possit compellere provinciales quod vendant triticum ad opus & conseruationem militum castri seu fortalitij. quod pro regni defensione sustinetur & conseruatur.

1. Prouinciales non possunt compelli vendere triticum ad opus castri seu fortalitij certo & afforato pretio, sed pretio currenti poterunt.
2. Rex quamuis pro publica utilitate a subditis rem capere possit, tamen illius rei pretium vero domino soluere debet.
3. Rustici compelli possunt ad deferendum vidualia ad civitatem, & ea venalia iusto

pretio exponendum.

4. Rex ratione boni publici potest damna & iniurias suis subditis illatas remittere.
5. Rex non habet intentionem fundatam quoad dominia verum suorum subditorum, potest tamen pro publica utilitate res priuatorum capere.

Vit hoc dubitatum pro prouincialibus Ruscilonis, an videbisset compelli possent per Locumtenentem generalem ad tritica vendendum ad opus castri Villæ Perpiniani. In qua re, puto esse distindum, Aut quaritur, an dicti prouinciales compelli possint vendere certo & afforato seu taxato pretio, aut vero pretio currenti. Primo casu dico, dictos prouinciales compelli non posse: cum in Cathalonia districtus per generales constitutiones prohibitus sit. In secundo vero casu possit compelli ingenuè farcor atque affirmo. Nam quamuis regula sit in contrarium, scilicet, quod emere & vendere liberum sit, tamen hoc regulariter procedit, & fallit, quando emptio & venditio alicuius rei necessaria est propter bonum publicum cuius ratione nedum dominus Rex compellet vassallos res iusto pretio vendere, sed etiam ea ratione attenda potest bona priuatorum capere. I. item si verberatum, ff. de rei vëdicatio. vide late Cali. in extranagatorio curiar. prerogatiua. 210.

Ii Vnde

Vnde si potest bona priuatorum capere, multo maiori ratione poterit subditos compellere ad vendendum iusto & currenti pretio blada, argumento desumpto à minori ad maius quod argumentū nunquā fallit secū dum Salycet. in. l. 1. C. de iure emphy. Nam si id de quo minus videtur inesse inest, ergo id de quo magis. auth. multo magis. C. de Sacrosanct. Eccles. cap. inter. de translatio. prælato. Hoc tamen intellecto, quod Dominus Rex in tali casu tenetur satisfacere domino de pretio rei ablatae. secundum Archidiaconum in cap. per venerabilem. c. q. 3. Bal. in. l. ferui. C. pro quib. cau. liber. accipi. Angel. in. l. si. ff. de appella. rescinden. & sequuntur communiter Doctores vt apparet ex adductis per Felin. in cap. quæ in Ecclesiæ. verfi. Prima declaratio. de constitutionib. & in hoc Principatu est tex. in constitutio. Regis Ioannis. 2. in curia Montis. Anni 1470. cap. 22. & in cap. curiæ. 45. curiæ anni 1599. Et omnibus patet atque manifestum est, bonum publicum versari in conseruatione dicti castri quod tutamen atque defensio est totius Hispaniæ. Et quod omnes habitantes in villa Perpiniani vendere compellantur frumenta, & alia blada ad opus & conseruationem dicti castri iusto & currenti pretio in summa equitate & ratione fundatur. Siquidem de habitatoribus ciuitatum etiam si illi nobi-

les sint statuit lex, quod vbi habitationis recipiant emolumentum ibi tutule & defensionis conferant habitationis repensationem. §. si qua vero. verfi. Conuenit enim in auth. de defensorib. ciui. colla. 3. & est in argumentum tex. in. §. 1. de legiti. patronor. tute.

3. Quinimo fortius disponunt iura & Doctores affirmant, rusticos compelli posse ad portandum vidualia ad ciuitatem & ea venalia iusto pretio exponendum. tex. in. l. 2. ff. de nundi. affirmat Lucas de Pen. per illum tex. in. l. 1. vt rusti. ad null. obseq. vocen. lib. 11. C. querens an cogantur habitatores burgorum, cassalium, & villarum alicuius vrbs deferre annonam in ciuitatem vt ibi vendatur, & concludit affirmatiue ex dicto tex. & ex supra citata l. 2. ff. de nudi. Id ipsum affirmat Capella Tolosana in additis. q. 446. vbi late materia hæc tractatur. Tantundem Petrus Raucenna in singulari. 607. Petrus de Amendanya. in tracta. de exequen. mandatis Regum Hispaniæ lib. 1. cap. 19. & decisio. delphi. per Francisc. Mar. q. 140. num. 46. tom. 1. quæ decisio est valde copiosa & subiectæ materiæ multum accommoda.

4. Ratione enim boni publici nedum potest dominus Rex bona priuatorum capere vt prædixi, sed etiā remittere damna & iniurias particulatim & vniuersaliter subditis illa-

tas & sic transgredi leges. Fatentur hanc sententiam communem Deci. consil. 520. num. 5. & Iul. Clar. in practi. q. 59. versi. Adde. Bosi. titu. de remed. ex sola Clemen. Prin. num. 23. & 48. Plot. consil. 73. num. 51.

5. Nec officit dicere contrarium, cum Rex non habeat intentionem fundatam super rebus singularibus subditorum situatis & extantibus in eius dominio. ut ait Panor. in cap. si diligenti. in prin. extra de præscriptionib. & faciunt notata per Bal. in. l. cum multa. in vltima colum. C. de bonisq; liber. Quilibet enim rerum suarum est legitimus moderator & arbiter. l. in re mandata. C. manda. & alibi dicit lex liberam habeat vnuasque testandi de suis facultatem. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. & alibi disponat vnus quisque de suis & erit lex eius voluntas. §. disponat. in auth. de nuptijs. colla. 4. quia prædicta & prædictæ leges limitantur in casibus in quibus de publica vtilitate tractatur. Cuius ratione Rex potest ius tertij tollere. dicta. l. si verberatum. §. item si forte. ff. de rei vendi. l. Lucius. ff. de euictionib. l. quod semel de decre. ab ordi. facien. Bal. & Angel. in. l. bene Azenone. C. de quadrien. præscrip. Fulgos. consil. 144. Afflic. decisio. 361. Antoni. Gabriel. de iure quæsito non tollen. conclusio. 2. num. 1. & sequen. Expresse idem Afflic. in constitutio.

Neapoli. q. 17. num. 7. & 9. quo in loco dicit, Regem ex causa publicæ vtilitatis posse iuribus priuatarum personarum præiudicare. Quod approbat Sanct. Thom. 1. Secundæ. q. 105. arti. 1. in fi. vbi dicit. potest tamen contingere quod bonus Rex absque tyrannide filios tollat & constituat tribunos & Centuriones. & multa accipiat a suis subditis propter commune bonum procurandum. Idem Nicolaus de Lira super. 8. regum dicens de iure regis esse, in necessitatibus propter bonum publicum regni recipere bona subditorum. Et ita voverunt omnes Doctores trium aularum regie audientie congregatarum, me presente qui vnus fui ex voverentibus.

Cap. 89. An præsides provinciarum, quando in insulas relegant, possint in sententia specialiter insulam assignare, & nominare.

1. Relegare in insulam præsides provinciarum possunt.
2. Præsides provinciarum quando in insulam relegant, non possunt assignare insulam nisi eam quam sub eorum dominio habent.
3. Ius extra territorium suum dicenti impune non paretur.
4. Præses provincie postquam in insulam

relegauit debet scribere Imperatori seu regi quòd insulam assignet.

1. Lpianus in l. relegatorum. ff. de interdictis & relega. statuit, prouinciarum praefides in insulam

relegare posse, vt delinquentibus relegatis, prouincijs interdicatur. Et respondens questioni propositae scilicet, an ipse praefes insulam assignare possit, distinguit, quòd aut prouincię praefides sub se insulam habent, id est ad eius prouincię formam pertinentem quam administrant, & in hoc casu determinat ibi iuris consultus, ipsos praefides eam insulam assignare posse.

2. Aut non habet sub se insulam, & tunc non poterunt ipsi prouincię praefides insulam assignare: quia non possunt damnare in eam insulam quam in ea prouincia cui praesunt non habent. Hec aperte probantur in dicta. l. relegatorum. ff. de interdictis & relega. Et ratio quidem huius ultimi dicti esse potest,

3. quòd extra territorium ius dicenti impune non paretur. l. si. ff. de iurisdic. omni. iudi. vbi glo. in verbo non pareatur. & in l. cum vnus. §. penult. ff. de bon. auth. iudi. possiden. vbi expresse habetur iudicis preceptum ultra suum territorium non extendi. iuuatur hoc ex tex. in l. i. in fi. ff. quod quisq. iur. in ali. statue. Quo fit, vt praefes prouincię quamuis in insulam relegat non possit iubere

praefidi alicuius insule sibi non subditę quòd relegatum ad suam condemnationem purgandam admittat seu recipiat. Vnde quoque inferitur, quòd si praefidi prouincię hoc interdictur, multo maiori ratione officialibus ordinarijs & minoribus ab ipso praefide interdictum erit.

4. Remedium tamen in hoc casu non obliuiscitur iuriscultus in ead. l. relegatorum. in versi. Si vero non habeant. vbi expresse disponit, quòd si prouinciarum praefides insulam non habent, pronuntient in insulam se relegare & scribāt Imperatori vt ipse insulam assignet. Quo iure nos in hoc Principatu Cathalonie vtinur. in quo quando illius praefes id est Locumtenens generalis suę Magistratus relegat in insulam, iudices solent dicere in sententijs, quòd sua Excellentia pronuntiat sententiat & declarat N. fore & esse in insulam nominadam per suam Magistratem relegandum ad quinquennium vel ad decennium vt cum presenti relegat.

Cap. 90. An frangēs

finēs exilij voluntarie suscepti sub aliqua poena pecuniaria, possint exequi pro dicta poena absque alia declaratione & causę cognitione.

1. Incidens in poenam quam voluntarie quis sibi ipsi imposuit an possit exequi pro illa poena

pœna absque declaratione & causæ cognitione.

2. *Sententia declaratoria requiritur quando agitur de executione pœnæ quæ respicit aliquod commodum priuatum.*
3. *Fiscus in his dumtaxat est privilegiatus in quibus de iure expresse reperitur privilegiatus.*

Titius detētus in carceribus vt impetitus de aliquibus insultis per eum commissis in tali loco, fuit à dictis carceribus relaxatus attento bannimento per eum voluntariè suscepto ab illo loco, ad triennium, mediante instrumēto publico, quòd si dictum bannimentum non seruaret solueret regiæ curiæ ducentū ducatos. Successit, dictum Titium postea fuisse instante fisci procuratore conuictum, quod dictum locū intra dictum triennium ingressus fuerat, & consequenter dictum bannimentum non seruasse, atque sic in prædictam pœnam ducetorū ducatorum incidisse. Ex quibus fuit ab eodem fisci procuratore prætensum, executionem prædictæ pœnæ potuisse decerni & fieri absque alia declaratione, & causæ cognitione. Dubium nunc est, an dicta prætentio procedat de iure.

1. In casu proposito ex aliquorū sententia receptū est, quòd quando plene constet de contrafectione, & Titium incidisse in dictam pœnā, posse

procedi ad executionē dictæ pœnæ absque alia declaratione: quia solum sufficit, quòd plene constet de contrafectione bannimenti: cum non sit necessarium hominis ministeriū vbi ipso iure producit effectus. Et huius sententiæ fuit Hippoly. de Marfil. in l. de vno quoque nu. 88. ff. de re iudi & alij plures ante & post Hippolitū. in eandem sententiā remigant, quos refert Tiraquel. in repetitio. l. si vnquam. in verbo reuertatur num. 398. cum sequen. C. de reuocand. donationib.

Sed his non obstantibus cōtraria sententiā magis recepta est, & plures habet numero authores grauissimos & magnæ authoritatis, vt dicit Tiraquel. eos referens, in dicto verbo reuertatur. nu. 400. qui tenent, quòd licet nō requiratur sententiā quæ irroget eā pœnā, tamen requiritur quòd præcedat sententiā quæ declaret tale actū factū fuisse vt pœnæ impostæ locus sit. Idem tenet Philip. Deci. in auth. Cassa & irrita. nu. 14. C. de sacrosanct. Eccles. l. si in. l. si quis iniquū. §. quod autē ait. nu. 4. & 5. ff. quod quisque iur. Felin. in cap. Rodolphus. num. 35. & 41. de rescrip. vbi expresse loquitur de sententiā ferenda contra bannitū qui ingressus fuit terram sibi interdictam.

2. Et hæc sententiā declaratoria magis requiritur quando agitur de executione pœnæ quæ respicit aliquod commodum priuatum, vel pecuniariū fisci. vt expresse dicit Tiraquel.

Decisiones:

in dicta. l. si vnquam. C. de reuocad. donationib. in verbo reuertatur. nu. 402. quod probatur per cap. cum se eundum. §. si. de hereti. in. 6. Nam quamuis fiscus sit priuilegiatus & regulariter procedat capitis pignoribus, & manu plena, tamē hoc dumtaxat procedit, quādo agitur de exequendo vtro fisci debitore, secus vero in eo qui adhuc nō est verus fisci debitor, sed prius condemnāus est per tex. in. l. defensionis facultas de iure fisci lib. 10. C. & in. l. hi qui fisco. de conuenien. fisci debitorib. cod. lib. C.

3. Nec in hoc fiscus dicitur habere aliquam prerogatiuam: quia fiscus in his dumtaxat est priuilegiatus, in quibus de iure reperitur priuilegiatus expressē. ita Bossi. in titu. de fisco & eius priuileg. num. 76. Guido Papæ. q. 536. num. 2.

Ad idē facit, quia si bannitus non imposuisset sibi pœnā pecuniariā & ingressus fuisset terrā sibi à iudice interdictā, ex dispositione iuris communis tēpus banni sibi duplicandū esset. vt expressē dicit Guliel. à Cuneo. in tracta. de securi. num. 33. per tex. in. l. aut damnū. ff. de pœnis, sed dicta pœna puniri nō posset nisi condemnatione precedēte, & datis defensionibus. Ergo nec dicta pœna pecuniaria in locū illius succedente puniri potest nisi prius citetur & audiatur.

Nec obstat, quod sit bannitus: quia tali casu licētia sibi concedenda est,

vt compareat ad se defendēdum. vt dicit Iul. Clar. in. §. si. q. 16. num. 4.

Et supra dictam resolutionē tanquam verā approbant Capici. in decisio. 112. nu. 2. & Thom. Gramma. in decisio. 15. num. 8. vbi dicūt omnia iura mundi tam ciuilia, quā canonica quę pro aliquo crimine pœnam imponunt intelligenda esse, dummodo præcedat sententia declaratoria per quam delectetur illud crimen fuisse commissum, & quod aliā pœna non potest habere executionem seu effectum per multa quę ibi allegant. Exceptis tamen quatuor casibus relatis per Tiraquel. in dicta. l. si vnquam. in verbo. reuertatur. num. 401. & per Ioannem Bernar. Diaz. in volu. Reg. & fallē. in regula. 543.

Ex quibus apertē deducitur, dictum bannitum citari debere ad dicendum, quare contra eum non debeat fieri instata executio. ita dicit Alex. in consil. 124. num. 2. lib. 1. & Math. de Afflic. in decis. 3. num. 2. arg. tex. in cap. inter quatuor. de maiorita. & obediē. arg. tex. in. l. in cau. §. causa autem cognita. ff. de minorib. 25. annis. & Felin. in dicto cap. Rodolphus. nu. 35. & 41. de rescrip. per tex. in cap. cum secundo. §. si. de hæreti. in. 6. Et ita omni tempore in iudicijs esse seruandum iudicarem.

Cap. 91. In quo quarritur, an exemptio clericorum in rebus politicis cum in bonis, tum in

in personis diuini an tantum humani iuris sit. Ardua est hæc questio, & scitu digna. Proponitur etiam vt premissum sit ad cap. sequens.

1. Exemptio clericorū à potestate seculari quod non à diuino iure, sed ab humano tantū procedat multis probatur rationibus.
2. Clerici cū eorū rebus non tantum iure humano, sed & iure diuino exēpti sunt à iurisdictione & iudicio laicorum, decē argumentis & rationibus doctē probatur.
3. Clerici in his quæ vere, ac propriē spiritualia & ecclesiastica sunt, à iurisdictione Principis secularis iure diuino exempti sunt.
4. Causæ quæ ex natura sua spirituales sunt quæ dicantur.
5. Clerici in rebus temporalibus, & in spiritualibus quæ spiritualia non attingunt iuxta Didacti & Coilar opinionē non sunt iure diuino à Principum secularium iurisdictione exempti. Sed hic dicta Didacti opinio validissime reprobatur.
6. Ius diuinum ad tria capita reduci solet, scilicet, ad præcepta naturalia, ad præcepta fidei, & ad præcepta traditionū diuinorū.
7. Præceptorum naturalium tres sunt gradus. Et qui isti sint.
8. Exemptio clericorum ad tertium gradum præceptorum naturalium, & ad iurgentium referenda est, & consequenter est iuris diuini non humani tantum. Quod etiā pluribus pontificijs constitutis probatur.
9. Consuetudo quod Rex possit cognoscere & habeat iurisdictionem in clericis damnanda est: & quatuor probatur rationibus.

10. Papa non potest facere legem vt clerici conueniantur in curia seculari, & vt laici iudicent clericos.
11. Papa ius diuinum declarare & interpretari potest, non autem in illo dispensare.
12. Differentia quæ sit inter declarare ius & dispensare circa ius.
13. Declarare ius quid sit.

Maximam & grauē esse huius articuli disputationem, tum propter magnā Doctorū disceptionē, quā inter eos comperta est; cū propter vrgentissimas rationes quæ vtrāque partem apertē probare videtur; quibus vix plures sciūt inquam partem inclinare debeant, nemo est qui non fateatur. Ipse tamen implorato Dei præsidio, ac salua in omnibus quæ dixerim debita correctione ceterum tamen hoc aggrediar; & articulum hunc differendum sic suscipiam.

1. Atque Primo, assero, clericorum exemptionem nō à diuino, sed ab humano iure tantū procedere, idq; plures firmant sequentibus fundamentis & rationibus. Primo namq; aiūt, nullam extare legis Euangelicę, & noui testamenti legem quæ clericos à iurisdictione Principū secularium eximat, & quod ideo dicendum est, eos legē tantum humana exēptos esse, cum nō appareat diuina lex quæ verē diuina sit, & post Christi aduentum vim & potestatem habeat, ex qua clerici fuerint cum eorum re-

bus à iurisdictione Principum secularium exempti. vide Couar. qui practi. quæstio. cap. 31. num. 2. vtitur hoc argumento.

Secundo quod dicta exemptio non iuris diuini sed humani tantum sit, probatur; nam in veteri testamento non erant diuersæ iurisdictiones ecclesiastica, & secularis, sacerdotalis, & regalis, quamuis officia sacerdotum & leuitarum essent distincta ab officijs, & operationibus laicorum. Quinimo poterant sacerdotes occidi à Rege cum delinquerent sicut laici, quod probatur ex eo, quod in toto veteri testamento non ponitur aliqua poena distincta pro leuitis, & sacerdotibus, sed ponuntur poenæ vniuersaliter. Quod si distincte fuissent iurisdictiones, essent etiã & poenarum inflectiones distincte, & expressisset Deus modos poenarum laicorum. In causis etiã foralibus non erant in veteri testamento distincti iudices pro causis sacerdotum, & leuitarum, & laicorum. Quod argumentum firmum, & efficax est. Nam cum Israelitæ à nullo alio legem acceperissent nisi à Deo, non poterant ipsi facere aliquid, nisi quod Deus illis præscripseret circa ceremonialia, & iudicialia, quæ magis pendent ex voluntate conditoris, quàm ex aliqua ratione. Igitur diuinum ius hanc ecclesiasticorum immunitatem nunquã agnouit. Et amplius cû ceremoniæ iudeorû fuerint figuræ rerum nostrarû. i. Corin.

10. ad Galat. 4. ad Hebr. 7. non in concinnè ducimus argumenta per similitudinem à ritibus primæ illius Reipublice iudeorum ad sacerdotes euangelicos. Et magis roboratur argumentû, quod in tirocinijs & rudimentis ecclesiæ constat, sacerdotes euangelicos iurisdictioni Cæsareæ tã in persona, quàm in rebus fuisse subiectos. vt extant plures Iustiniani leges quæ cõtinentur sub titulis de sacrosanct. eccles. de episcop. & cleri. & de episcopa. audien. Et etiã constat, ex nouella eiusdem Iustiniani constitutione. 83. in auth. vt clerici apud proprios episco. qua palam fit, clericos olim Imperatoris auctoritatè tam in ciuilibus, quàm in criminalibus solitos ligari.

Tertio eandem sententiam iuuat aliud argumentum ex ipso iure naturæ petitum, & est argumentum, Lex euangelica Baptismus, Ordo clericalis, non liberant iure diuino à debitis antea contractis, vt à debito seruitutis, pecuniario & coniugali, igitur nec à debito subiectionis, & obedientiæ ciuilibis, sed clerici ante clericatum subiecti erant potestati & iurisdictioni Principum & magistratuû seculariû, igitur non sunt liberi iure diuino ab eadè potestate & iurisdictione post clericatû, sed mera Principum gratia, & liberalitate.

Quarto ad idem facit, quod non repugnat rationi, vt homines addicti obsequio Dei, & spiritualibus functionibus, sub sint in rebus temporalibus

libus & ciuilibus Regi, & magistra-
tū seculari. Ergo ex nullo capite re-
duci debere video hanc clericorum
immunitatem ad ius diuinum:

Quinto, hoc idem deducitur, au-
thoritate Apostolorum scilicet Pe-
tri, & Pauli. Attestatur enim Petrus
in. 1. Episto. cap. 2. sacerdotes subie-
ctos esse debere omni humane crea-
turę propter Deum, siue Regi, tan-
quam precellenti, siue Ducibus tan-
quam ab eo misis. Idem probatur in
e. magnum. 11. q. 1. Quibus etiā con-
cordat Paul. ad Roman. cap. 13. vbi
scribit omnis anima potestatibus sub-
limioribus subdita sit. Quo in loco
Chrysostomus adnotauit illic obe-
dictiam iniungi omnibus etiā si quis
Euangelista sit, aut Propheta, cū ista
subiectio pietatem minimē subuer-
tat. Et tamen in eo cap. Paulus de po-
testatibus secularibus tractat: præci-
pue cum ipse Apostolus scribat om-
nem animam, & sic etiam sacerdo-
tes subditam esse potestatibus secula-
ribus; & ideo eisdem tributa præsta-
re, & debere. Atque Diuus Tho. ibi
dem ait, iure humano non diuino sa-
cerdotes à tributis exemptos esse.

Sexto idem probatur autoritate
Diui Thomę ad Roma. cap. 13. vbi
cū declarat tributa superioribus præ-
stari in signū subiectionis, & vt edāt
de illo seruitio Principes qui suo re-
gimine Deo ministrāt & patriam in
pace & quiete gubernant dicit, ab
hoc debito clericos ex priuilegio
Principum liberari. Ergo non ex iu-

re diuino hæc emanat exemptio sed
iure humano tantum.

Septimo, hæc ipsa opinio cōpro-
batur, testimonio Pauli Actū. cap. 25.
qui cū videret causam suā inique tra-
ctari, & esset præfule ecclesiasticus nō
timuit appellare ad Cæsare, & ab eo
se debere iudicari libere confiteri.
Atque hæc sunt argumēta, loca, & tes-
timonia quibus probatur clericos à
potestate seculari exēptos esse simul
cū eorū rebus, nō iure diuino, sed hu-
mano tantū. Et in eadē sententia &
opinionē sunt Innocen. in cap. 2. de
maiori. & obediē. Aleiat. in cap.
cum non ab homine. col. 2. de iudi.
Quam etiam opinionem multis as-
serit, & probat v. eam Ioan. à Medi.
in tracta. de rescriptis. quæstio. 15. Petr.
Ferrar. in practū. titu. de confessio-
ria §. plenam. col. 1. & Dida. à Co-
uar. practi. quæstio. cap. 31. num. 2.
versū. contraria.

2. Contrariam tamen sententiam,
quod imo non tantum iure humano,
sed & iure diuino clerici cum eorū
rebus exempti sint à iurisdictione,
& iudicio laicorum veriores esse
existimo. Quam probare nitamur
ex varijs vtriusque testamenti pagi-
næ, & iuris canonici locis, cū etiam
ex generalibus concilijs & grauissi-
morum virorum non sane infimi no-
minis autoritatibus.

Atque Primo, affirmamus dictā
exemptionem esse iuris diuini, non
ided quod extet in scripturis sacris
expresse præceptū diuinū, quo cleri-

II § ci

ei à potestate seculari eximatur, sed quia deducitur per quandā similitudinē & probabilem consequentiam ab exemplis & testimonijs sacrarū scripturarū Deum voluisse, vt clerici, & ipsorū bona libera essent à potestate, & iurisdictione laicorū, vt videre est per exemplū Iosephi Patriarchæ qui Genes. 47. cum emisset omnem terram Aegypti, singulis vendentibus possessiones suas premagnitudine famis, subiiecissetq; eā Pharaoni, fuit ex eo tempore factum, vt in vniuersa terra Aegypti Regibus quinta pars fructuum perpetuo cederet præterquam in possessionibus sacerdotū. Ergo patet ibi Ioseph sacerdotē Aegyptiorum ab hac conditione exemisse, & consequenter hoc exemplo induci, clericos à potestate Principū seculariū iure diuino exemptos esse. Aliud etiam extat exemplū Artaxerxis Regis Persarum qui. 1. Esdrae. cap. 7. exemit sacerdotes Israeliticos à vectigalibus, tributis, & annonis, inquit in edicto hoc modo. Vobis quoque notū facimus de vniuersis sacerdotibus, & leuitis, & cātoribus, & ianitoribus, & Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal & tributum, & annonas nō habeatis potestate imponendi super eos. Atq; ita, cū non deceat Ecclesiā Dei minus esse liberā tēpore Principū Christianorū, quā fuerit tēpore Pharaonis vt ait, Alex. PP. in concilio Lateranen. vnde extat cap. non minus. de immuni. ecclesia. Er-

go ab istis exemplis & sacre scripturæ testimonijs videtur induci posse, Deum voluisse clericos cum eorum bonis à potestate, & iurisdictione Principū seculariū eximere. Quod si quis contendat, ex dictis exemplis huiusmodi exemptionē iure diuino nō induci, ideo quod quamuis ibi sacerdotes Aegyptiorum eximantur à solutione quintę partis fructuum, & sacerdotes Israelitæ à præstatione vectigalium, & tributorum, nō ideo inferendum est, Deum voluisse illos eximere à iudicio & iurisdictione iudicum secularium. Potest quidē fieri, quod quis immunis sit à vectigalibus & tributis, & nihilominus subiiciatur potestati seculari. Respondeo, quod licet ex dictis locis nō probetur Deum expresse dictam exemptionem decreuisse, tamē cum ibi voluerit sacerdotes Aegyptiorū à solutione quintę partis fructuum & sacerdotes Israeliticos à præstatione vectigalium & tributorū liberare, inducitur, per similitudinem, & probabilem consequentiam Deum etiā voluisse illos in personis & rebus à iudicio Principū secularium eximere, vt etiam infra latius explicabitur.

Secundo in prædictorum confirmationem extant alia sacre scripturæ non minus illustria testimonia præcipue in lib. num. cap. 3. vbi Deus non semel, sed sepius repetit leuitas propriē suos esse, atque eos sibi ex omni populo delegisse. Eodem etiam in loco iubet Deus, leuitas om-

nes dono dari Aaroni, & filiis eius, hoc est summo sacerdoti, & filiis eius quasi à iurisdictione terrenorū Principum eos liberans; constat autem nunc esse in Ecclesia clericos, id quod erant leuitę in testamento veteri, & Pontificem Euangelicum non minoris esse authoritatis quā fuerit Aaron in synagoga Iudaorū. Vnde sequitur, quod quemadmodum in testamento veteri liberi erāt leuitę iure diuino à potestate Principū secularium, ita sint etiam exēpti clerici in testamento nouo. Et si opponis, vetus testamētum esse iam abrogatum per testamētum nouum, & quod idē frustra ex testimonijs veteris legis conamur deducere ius diuinum in hac clericorum causa, Respondeo primo, quod cum omnia veteris testamenti fuerint figurę rerum nostrarum, non male ducimus inde argumenta per similitudinem & probabile consequentiam. Secundo respondeo, tametsi abrogata sint cęrimonialia & iudicialia, nō tamen abrogata sunt moralia, hoc est quę continēt vel declarāt ius naturę & sunt eiusmodi omnia quę ex veteri testamento citauimus.

Tertio ad idem adducitur Mathei locus in cap. 17. vbi Christus, cum ab eo exigeretur census Petrū interrogat dicens, Reges terrę à qui bus accipiūt tributum à filiis suis, an ab alienis? cumq; Petrus respondisset ab alienis, Christus collegit conclusionem, filij ergo liberi sunt. Cuius

loci duę sunt expositiones, & secundum vtramque rectissimē Dominus ostendit, se liberū esse à tributo soluēdo. Prior expositio est Beati Basilij interpretantis hunc locū de tributo quod imposuerat Dominus omnibus filiis Israel in vsum tēpli Exod. 30. quod tributū propriē erat Didragma, quod erat equalis pēdetis cū semysicloidest duoregalia: Atq; ita vis argumēti consistit in hoc, quod Reges terrę non exigunt tributa à filiis suis, sed ab alienis, igitur nec Rex cęli à Christo, qui est eius proprius & naturalis filius. Ex quo loco argumētatur, Christum exēmisē à tributis Principū seculariū clericos qui filij eius dicūtur, & qui sub Christo & Petro qui caput est Ecclesię fuerūt significati. Posterior interpretatio est Beati Hieronymi exponētis eundē locū de tributo quod Cēsari soluebatur, quod Math. 22. appellabatur Denariū. ostendite michi numisma cęsus, at illi obtulerūt ei denariū. Ex qua etiā sentētia ad mentē Diui Hieronymi explicata rectē colligitur, Christū nō fuisse tributū debitorem; quāuis etiā non esset filius Cæsaris, erat tamē filius Dei, & à minori ad maius bona est cōsequētia vt Diuus Chrysostomus annotauit. Ergo si filij Regis terreni illud tributū nō debent, multo minus debet Christus qui filius Dei Regis Regū est. Quare cū certū sit, clericos omnes propriē ad familiā Christi filij Regis Regū pertinere videtur dicēdū Christum

in

in illis verbis. Ergo liberi sunt. significare voluisse, nec se, nec discipulos suos tributum debere.

Quarto pro hac parte etiā adducitur ille locus David Psalm. 104. qui ore Prophetico dixit. Nolite tangere Christos meos. Ex quo loco apparet, Deum exemisse à Principibus secularibus Christos eius id est sacerdotes, qui Christi hoc est vñcti, & consecrati dicuntur, quāvis quibuscūq; videatur ex illo loco minime probari Deū voluisse clericū Principū seculariū in ipsos clericos iuris solemnitate seruata exercendū: cum & in veteri testamēto ante legē Euangelicā proculdubio sacerdotes à Principibus secularibus iudicarentur. Solū enim ex illis verbis existimat significari, quòd illi aliqua iniuria non afficiantur, ne vè illis vis aliqua inferatur: quia verbum illud tangere nihil amplius significat, quā nōlite ledere: quod expressius in subsequēti verbo malignari exprimitur; quod Paraphrasis Caldaica interpretatur malefacere & Diuus Hieronymus affligere.

Quinto hanc sentientes opinionē eam probare conantur ex. c. si Imperator. 96. distin. vbi sic legitur, Non à legibus publicis, non à potestatibus seculi, sed à Pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari & discuti. quo in loco præsertim in verbo discuti. affirmat etiā glo. quòd antequam

esset aliqua constitutio clerici non erant de iurisdictione seculari, & quòd omnes cōstitutiones quæ emanauerunt, quò clerici non sunt iudicandi nisi ab Episcopis non sunt nisi iuris declaratio. Hinc inferentes, dictā exemptionem esse iuris diuini.

Sexto idem cōfirmatur ex Bonifacio Octauo in cap. quanquam. de censibus. in. 6. vbi Bonifacius tanquā de re nota, & explorata inquit, iure diuino & humano clericos, & eorū bona libera esse à seculariū potestate. Et eam immunitatem esse iuris diuini approbat ibidem glo. in verbo diuino. inquit deduci hoc ab exemplis Iosephi Patriarchę, Genes. cap. 47. & Artaxerxis Regis Persarum Estdre. 1. cap. 7. iam supra citatis.

Septimo iuuantur prædicta ex tex. in. c. sacerdotibus. 11. q. 1. vbi constat, sacerdotes à Regibus honorandos esse, & non iudicandos: quia diuinis eloquijs sacerdotes aliquando Dij, aliquando Angeli vocantur. Nam ad Moysem de eo qui ad iuramentum deducendus est dicitur, applica illum ad Deos videlicet ad sacerdotes, & rursus scriptum est, Dij non detrahes, scilicet sacerdotibus. Ergo si ipsi aut Angeli, aut Dij, ab ipso Deo vocantur, & nō sit dignū. quòd Dij à secularibus iudicibus iudicētur, cōsequens est, huiusmodi exemptionē à iure diuino procedere. Et quoad sacerdotes Euāgelicos verū esse, nulli dubium esse debet. Sacerdotiū enim triplex fuit.

Sa-

Sacerdotium naturale, quod ex ipsa institutione naturæ homines inclinavit ad religionem nulli specialiter commissam, sed prout quisque iustus erat Deo holocausta offerebat, & legitimus tales fuisse Melchisedech, & Iob. ad Habr. 7. & Iob. 29. cap. Secundo Sacerdotium fuit legale quod ex iussu Domini Moyses in Aaron inchoavit illi committens summum Sacerdotium. Legitur enim Dominum precepisse Moysi. Applica inquit fratrem tuum Aaron ad te cum filiis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio mihi fungatur. Quare vixit Moyses Aaron in maiorem sacerdotem: filios vero illius in minores. c. inter hæc. de peni. distinctio. 3. & in. c. sacrosancta. & ibi glo. in verbo. Moyses. 22. distinctio. Tertiū denique sacerdotiū est Evangelicū, quod originē habuit à Christo, qui facta in eū translatione omnis potestatis sacerdotalis, & regalis, & pontificalis, & in temporalibus & in spiritualibus iuxta notata in. c. novit. de iudi. & per Innocen. de voto & voti redemptio. in. c. quod super his. & de foro cōpeten. c. licet. instituit maiores & minores sacerdotes, videlicet duodecim Apostolos (quorum successores sūt Episcopi) & 72. Discipulos per Apostolos electos, quos prae mittebat in omnē civitatē, & locū quo ipse venturus erat; quorum Typum gerūt Presbyteri atque in eorū loco sunt constituti in Ecclesia. c. in nouo. 21. distinctio. c. quorum. 68. distin. Et quia

Christus transfudit dictam sacerdotalem dignitatem in Apostolos eorumque successores, effecit eos adeo spirituales, quod nimirum si ab ipso Deo, aut Angeli, aut Dij vocentur; & cōsequenter, quod sint prorsus exempti à iudicio & iurisdictione Principis secularis; qui cognoscendi de spiritualibus iudex incapax est. ut in cap. decernimus. de iudi. & tam in rebus, quam in personis, cum res per sonas sequantur. iuxta. l. captivi. §. expulsus. ff. de capti & post limi. reuer. & not. Din. in. l. etiam. §. patronus. ff. de bonis libert. & plene Oldra. consil. 59. & consil. 17. vide etiā Rotte decisionem. 10. titu. de cōsuetu. in antiquis. aliis sub num. 840. ubi decidit, clericos esse spirituales & quod solus Papa, seu iudices ecclesiastici possunt se de illis in tro mittere per priuilegiū datum à Deo iuxta. cap. quando de iudi. & nota, per Innocen. in cap. nouerint. de senten. excommunic. circa prin.

Octauo iuvat eādem opinionem Constantini Imperatoris testimonium relatum à Gratiano in. c. continuat. 11. q. 1. & in. c. futuram. 12. q. 1. qui prelides in sancta Synodo quæ apud Nicæam congregata est, cum querelam quorundam clericorum conspiceret coram se deferendam ait, vos à nemine dijudicari potestis; quia solius Dei iudicio referuamini, Dij etenim vocati estis; & idcirco non potestis ab hominibus iudicari.

Nono apparet hæc sententia vera.

vera ex generalibus concilijs quibus immunitatem Ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum exemptionem iuris diuini esse constat. Nam Concilium Tridentinum celsio. 25. cap. 20. de reformatio. sic loquitur. Ecclesiæ & personarum ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus instituta est. Concilium Colonienſe paulo ante ipsam Tridentinam Synodum celebratū parte. 9. cap. 20. immunitas inquit ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter Diuino & humano introducta. Quæ in duobus potissimum sita est. Primum vt clerici, eorumq; possessiones à vestigialibus & tributis, alijsq; muneribus laicis libera sint: deinde ne rei criminis ad Ecclesiam confugientes inde extrahantur. Præterea concilium Lateranenſe sub Leone. x. celebratum cels. 9. cum à iure inquit, tã diuino, quàm humano laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit innouamus. & c. Itẽ & Concilium Lateranenſe sub Innocen. 3. cap. 43. idem attestatur.

Decimo eandem opinionem prædictis fundamentis corroboratam sequuntur & tenet Canonistæ in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. extra. de constitutionib. vbi Panor. num. 3. Felin. num. 6. Deci. num. 5. & Innocen. in cap. 2. de maiori & obedien. Cardinal. in cap. perpendimus. de sente. excommunicatio. Ludou. Roma. in singul. 419. Idem Panor. in cap.

atſi clerici. num. 23. de iudi. Auſer. in Clemen. 1. de officio ordi. in verſi. Ad quaſtionem. & Felin. in cap. 2. col. 1. de maiori. & obedjẽ. Et ſunt in eadem ſententia plures alij, qui etiam fatentur, Papam non poſſe facere vt laici iudicio ſuo iudicent clericos cum clerici à Deo hoc priuilegium habeant: quia Papa non poteſt tollere ea quæ iuris Diuini ſunt vt in. c. ſunt quidam. 25. q. 1. Quorum omnium ſententiã approbat Rotta Romana in deciſio. 10. titu. de conſuetud. in antiquis. quæ aliàs eſt deciſio. 840. Et hæc ſunt fundamenta ex quibus receptum eſt non humana lege tantum, ſed diuina ordinatione clericos à poteſtate ſeculari exemptos eſſe ſimul cum eorum rebus.

Cum igitur pro vtraque parte rationes & probationes vrgentiſſimas extare videamus, quis eſt, qui non fateatur, quaſtionem propoſitam eſſe arduam, ac talem, quod pro tranquillo ſtatu totius Reipublicæ Chriſtianæ, non ſolum in hac principali quaſtione, verum etiam in omnibus caſibus dependentibus & emergentibus ex ea, indiget vera & ſolida reſolutione. Quam viribus, quibus potero & iuxta meum ſenſum, ſaluo in omnibus iudicio melius ſentientis cum ſequentibus proferre curabo.

Atque ita, prius ſciendū eſt, quod volēs Couarr. practi. queſtio. c. 31. nu. 2. quaſtionem hanc abſolutè diffinire,

3. mire, & quid verè in ea respondendum sit ostendere, duas potissimum conclusiones constituit: quarum prima fuit, Clericos in his quæ verè, ac propriè Spirituality, & Ecclesiastica sunt à potestate & iurisdictione Principis secularis iure diuino exemptos esse. Quod probat, quia potestas Ecclesiastica quæ circa spiritualia versatur ab ipso Deo est supernaturaliter lege Evangelica instituta, & Petro vti Principi, ac cæteris Apostolis, eorumque successoribus omnino commissa est, non Principibus secularibus. Qua ratione cõsequitur, non lege humana, sed diuina clericos in his rebus spiritualibus à Principibus secularibus eximi. Causæ vero quæ ex natura sua spirituales sunt, & ad potestatem Ecclesiasticam peculiariter pertinet, sunt quęcunque de ordinibus, gradibus, Sacramentis, obseruationibus, alijsque rebus Ecclesiasticis quæstiones & cõtrouersię: quicquid denique inter quoscunque Christianos contingens, ortum habens ex aliquo quod specialiter ad Ecclesiam, legem, Fidemue Christianam pertineat. Et sic ipse Couarruias ait omnes rationes, quibus probari potest, clericos à iurisdictione seculari exemptos fuisse iure diuino sic accipiendas esse, vt ad hanc conclusionem referantur. Et hæc est prima Didaci à Couar. conclusio cui ipse adheret & eam prorsus veram ac firmiter tenendam prædico.

5. Secunda vero cõclusio fuit, quòd

in rebus temporalibus; & in criminalibus, quæ spiritualia non attinent clerici & eorum res non sunt iure diuino à iurisdictione Principum secularium exempti. Et dicit hanc conclusionem constare ex his quæ ad probationem primæ opinionis supra tradidimus; sic concludens, in rebus temporalibus non a iure diuino, sed humano tantum clericis dictam exemptionem competere.

Ego verò in hac parte non possum non contra Couarruiam insurgere cuiusque secundam cõclusionem impugnare, & ostendere non humano iure tantum, sed & diuino clericos in temporalibus à potestate seculari exemptos esse: non obstantibus rationibus supra in principio adductis, & in quibus dicta Didaci conclusio se fundat; quibus nobis facillè erit responderè. Atque sic posteriorem opinionem supra decem fundamentis citatam quibus apparuit clericos cum eorum rebus de iure diuino à potestate seculari eximi veriorè esse existimo. Ad quod probandum, adduco in medium illud quod omnibus notum est, scilicet, Ius diuinum ad tria capita reduci solere. Primo ad præcepta naturalia, & hinc colligitur, ius naturæ non humanum sed diuinum esse: cum ab ipsius naturæ auctore manauerit. Secundo ad præcepta Fidei & Sacramentorum gratiæ. Tercio ad præcepta traditionum diuinarum. Traditiones enim diuine

7. diuinę cum diuino iure comeant. vt quoddam Eucharistię Sacramentū quotidie in Ecclesia celebretur, quoddam permittatur confessio sacramentalis, quoddam confessio sit auricularis, quoddam in consecratione Calicis dicatur eterni testamenti misterium, quoddam sacramenta Baptismi, & confirmationis non iterentur, quoddam Sanctorum memoria in templis & publicis orationibus fiat. Rursus scire oportet, Naturalium præceptorum tres esse gradus. Primus gradus est eorum præceptorum quę ita perspicue impressa sunt in cordibus nostris vt solo lumine rationis sine ulla disciplina, vel arte, sine nouo discursu iudicentur ab omnibus iusta, vt sunt prima illa principia, Bonum est prosequendum, Malum est fugiendum, Quod tibi non vis, alteri non faciendum. Deus est summę colendus. Secundus gradus est eorum præceptorum quę deducuntur ex illis primis principijs tanquam conclusiones proxime, & quasi naturaliter fluentes per facilem consequentiam, euidentem, & necessariam, ita vt non sit opus arte, vel disciplina, sed simplici discursu, qualem omnes homines habere possunt, talia sunt omnia præcepta Decalogi. Nam ex illo principio in corde hominum impresso, Deum esse colendum, sequitur continuo non esse colenda Idola, neque esse peccandum. Ex altero principio quoddam tibi non vis alteri nefereris, sequitur statim, non esse furandum, non occi-

dendum, non Mechandum, omnia hæc decem præcepta ad ius diuinum naturale pertinent. Et in ijs nulla potest cadere dispensatio. Tertius gradus naturalium præceptorum est, eorum quę deducuntur quidem ex principijs iuris naturę sed per consequentiam non absolute necessariam, nec omnino euidentem; & ideo egent humana constitutione. Hęc sunt quę Theologi referre solent ad ius gentium. Ea etiam theologi distinguunt à iure ciuili. quoddam ius ciuile non deducatur ex iure naturę per modum conclusionis deductę ex principijs, sed per modum determinationis eorum quę generatim præcipiuntur a iure naturę. Ius autem gentium est aliquo modo naturale, & aliquo modo positium; & est medium inter ius naturale purum, & ius ciuile purum. Ius enim naturale purum non pendet ex humana constitutione. Ius etiam ciuile purum pendet ex sola hominum constitutione. Ius vero gentium partim est naturale, partim positium: quia pendet quidem ab humana constitutione, at non pendet ex autoritate Principis vel magistratus particularis: quia vt inquit Diuus Thom. 22. q. 57. arti. 3 habet vigorem ex lege naturali. vide super his etiam eundem Tho. 1. 2. q. 95. arti. 2. Nunc ad rem redeundo nostram; Cum videamus clericorum exemptionem à potestate seculari, deduci ex primis prin-

principijs iure naturæ per consequē-
tiam licet non absolute necessariam
nec omnino euidentem, & ideo vt
prædiximus indiget humana consti-
tutione, videamurq; in eam exemp-
tionem omnes humanæ gentes prop-
ter publicam vtilitatem consensisse
vt omnes fatentur scribētes, & tra-
dit Couar. practi. quæstio. cap. 31.
num. 3. circa med. merito concludere
nos oportet, eam exēptionē ad ter-
tium gradum præceptorum iuris na-
turæ & sic ad ius gētū referēdā esse
& cōsequenter esse iuris diuini, non
humani tantū: cū ius naturale, diuinū
ius dicatur. Nam ex isto iuris naturæ
primo principio Deū esse summe co-
lēdū, deducitur, & etiam Dei fami-
liam vt sunt clerici, & sacerdotes &
alij ministri quos Deus sibi, cultuiq;
suo elegit summe esse honorandā &
venerandam, & consequēter a Regi-
bus & potestatibus secularibus non
esse iudicandam. Rationi enim cōse-
taneū est, quod quēadmodum Deus
qui est rex regū, & Dominus do-
minantiū non potest à potestatibus
secularibus sibi inferioribus iudica-
ri, nec iudicetur quoq; ab eisde eius
familia. Que deductio optime fit, à
diuinis veteris testamēti institutioni-
bus, à sanctōrum patrū testimonijs,
à publicisq; quorundā Imperatorum
concessionibus, vt tandem totus fere
orbis christianus in hanc exemptio-
nem propter publicam vtilitatē con-
censerit, eaq; præter summorum pō-
tificū authoritatē hunc tacitum &
expressum quandoq; consensum ha-

buerit. Et quia hæc cōsequētia vt præ-
diximus non est absolute necessaria
nec omnino euidens iuxta nostrum
corporeū sensum, (quamuis exsē sit)
pro inde proditæ fuerunt plures pō-
tificiæ constitutiones, & humanæ le-
ges, quibus, dicta cōsequētia euidens
fit, & declaratur clericos & sacerdo-
tes nō solū iure humano, sed & iure
Diuino à iudicio & iurisdictione
Principū seculariū exēptos esse. Præ-
sertim extat tex. in c. si Imperator. 96
distin. vbi expresse legitur, omnipo-
tentē Deum voluisse clericos, & sa-
cerdotes christianę religionis nō a le-
gibus publicis, neq; à potestatibus se-
culi, sed à Pōtificibus, & sacerdoti-
bus ordinari et discuti. vbi glo. quoq;
affirmat, quod antequā esset aliqua
constitutio clerici nō erant de iuris-
dictione seculari, & quod omnes cō-
stitutiones quæ emanauerunt, quod
clerici nō sunt iudicandi nisi ab epis-
copis, non sunt nisi iuris declaratio.
Extat etiā alia humana lex Bonifa-
cij octauī in cap. quāquā. de cēlib. in.
6. vbi clericos, & corū bona libera ef-
se à seculariū potestate iure diuino,
& humano Bonifacius declarat. Et
ibi in verbo Diuino idē affirmat glo.
inquiens, deduci hoc ab exēplis iose-
phi Patriarchæ. Genes. cap. 47. &
Artaxerxis Regis Persarū. 1. Esdræ.
cap. 7. iā supra citatis. Extāt denique
plura alia iura, & sacrorū conciliorū
decreta quæ in confirmationem hu-
ius opinionis supra abunde ad duxi-
mus adque si opus sit me refero.

Kk Ex qui-

Ex quibus omnibus abunde com-
pertū & probatum extat, clericorū
exēptionē cū corū rebus relatam ad
tertiū gradū preceptorū naturalium
iuris diuini esse, non obstantibus ra-
tionibus & argumentis quibus su-
pra in principio conati fuimus bro-
bare eam exemptionem, non à iure
diuino, sed ab humano tantū proce-
dere. Quibus quidē satisfaciendū est,
ne aliquid remaneat, quod sub tam
gravi articulo dubitationem faciat.

Ad Primum igitur quo diximus,
nullam extare legis Euangelicæ &
noui testamenti legē quę clericos à
iurisdictione Principū seculariū exi-
mat, & ideo esse dicendū, eos a lege
humana dictā habere exemptionē,
Respondeo, quod quamuis non ex-
tet aliqua legis euangelicæ & noui
testamenti dispositio, quę expresse
dictam exemptionem præcipiat, nō
ideo negatur, quod ex iure diuino
dicta exemptio non deducatur: vt su-
pra per similitudinem & probabile
consequentiam ab exemplis, & testi-
monijs sacrarum scripturarum Deū
eam voluisse probauimus.

Ad secundum quo dixi, quod in
veteri testamento non erant diuersę
iurisdictiones ecclesiastica, & secula-
ris, sacerdotalis, & regalis, & quod
sacerdotes poterant à rege occidi cū
delinquerent, quodq; in causis for-
ralibus nō erāt distincti iudices pro
causis sacerdotum, & leuitarū, & lai-
corum &c. in ferēdo ex is ipsam cle-
ricorum exemptionē nō esse iuris di-

uini. Respondeo, prædictam rationē
senteritię nostrę nō obstare, quia au-
thoritas & iurisdicōio Regū veteris
testamēti in ipsos sacerdotes, nō re-
cte ad Principes Christianos trans-
fertur. Cuius discriminis varię ratio-
nes afferri possunt. Prima est, sinago-
gæ disciplina. Et gladius visibilis &
corporalis fuit. Deuterono. 17. ibi.
Qui superbierit obedire nolens sa-
cerdotis imperio, ex decreto iudicis
morte moriatur. Hinc factum est, vt
propter disciplinā illā corporālē & vi-
sibile gladium, qui in manu Regum
erat, reges ipsi in causis sacerdotū se
se immiscuerint. Nunc vero, cū visi-
bilis gladius non pertineat, amplius
ad disciplinā ecclesiā, non amplius
potestas & iurisdicōio in sacerdotes
ad reges pertinebit, sed ad illos tantū
quorū est ligare & soluere. Secunda
ratio sit, nā sacerdotiū veteris legis
erat carnale, & per carnalē propaga-
tionē succedebat licet ordinatū ad
spirituale obsequium, vnde ex qua
parte carnalē, & terrenum erat, sub-
iectum erat terrenę potestati, scili-
cet regali. Ideo dicitur virtus testa-
mentum propter promissionē terre-
nā quę ad veterem hominē pertinet.
In nouo autem testamēto sacerdotiū
est spirituale, vnde status ecclesiasti-
cus non subditur temporali. Tertia
ratio est, quia sacerdotiū veteris legis
licet à Deo fuerit institutū, nō tamē
fuit proprie dictum sacerdotiū; nō e-
nim sacerdotibus illis impressus fuit
character qui est potestas spiritualis
ad multos: nō potestatem secundum

secundum quam recipiens cōfigura-
tur ei a quo impressa est potestas. Ne-
que etiam illis commissus est aliquis
actus, ad quem requiratur potestas
spiritualis. Quamuis enim leuitici
sacerdotij potestas non fuerit pure
temporalis sicut Regia potestas, at
nō fuit pure spiritualis sicut sacerdo-
tij Euāgelici, sed erat potestas ad cor-
poralia ordinata, y Cērimoniale cul-
tum Dei. Habebant enim potestātē
arcendi atabernaculo illo manu fa-
cto, & ad introducēdum in illud ad
purgandū homines legaliter immū-
dos per legales cērimonias, vt apti
essent introire in tabernaculū manu
factū. Sacerdotiū erat vmbriticū, ac
melioris p̄figuratiuū, suōq; tēpore
in melius cōmutādū. Incōpletus qui-
dam erat status quibuscūq; cēimonijs
corporalibus solū, a secularium statu
distans. Quā propter, illius antiqui
sacerdotij regimē imperfectius fuit,
vt illud etiā ad reges pertinere non
incongrue posset. Si quidē sacerdo-
tij dignitatē cōsequitur sacerdotalis
potestas, vt ex nobilissima Apostolo
rū missione Luce. 10. Ioā. 20. Math.
vlti. & ex Apostoli disputatione. 2.
corinth. cap. 3. facile est coniectari.
Præterea, si leges extant Iustiniani,
quibus demonstratur, ecclēsiasticas
personas subesse potestati seculari
& sunt illę quę ex C. & authen. ci-
tatae fuerunt, ijs respōderi potest, eas
de facto procedere, & nō de iure, &
tolleratas aliquando a summis Pon-
tificibus, nunquam autē approbatas:

Et non ideo negandum est, multas
quoq; esse leges ciuiles Imperatorū,
quas non minus clerici, quam laici se
qui debent. Ecclēsia enim, pro cursu
temporalium tantummodo rerū, vt
loquitur, Nicolaus primus Papa in
Episto. ad Michaellem imperialibus
v̄tutur legibus. Eēidem habemus in
multis canonibus distinctio. 10. apud
Gratian. & in cap. 1. de noui operi
nuntiatio. Quę tamē omnia intelligi
debent, de his legibus quę non sunt
contrarię ecclēsiasticę libertati, &
quo ad directiōem, non quo ad cō-
ctiōem vt infra suo debito & con-
gruo loco explicabitur.

Neque obicit tertiā ratio quā pro-
bare volui, quod postquam lex Euā-
gelica, baptisumus, ordo clericalis nō
liberant iure diuino a debitis antea
contractis, vt a debito seruitutis, pec-
uniario, & coniugali, nec etiam li-
berare debet a debito subiectiōis,
& obedientię ciuilib. Hinc inferen-
do, quod cum clerici ante clerica-
tum essent subiecti potestati & iuris-
dictiōi Principum, & magistratū
secularium, ideo eos non esse liberos
iure diuino ab eadem potestātē, &
iurisdictione post clericaliū, sed
mera Principum gratia & liberalita-
te. Respondeo, quamuis lex Euāge-
lica, & ordo clericalis nō liberent iu-
re diuino a debitis antea cōtractis vt
a debito seruitutis, pecuniario et cōiu-
gali, nō ideo inferēdū est, clericaliū e-
tiā nō liberare a debito subiectiōis,
& obedientię ciuilib. Animaduertere

enim debet, maius vinculum esse inter debitorem & creditorem, dominum & seruum, virum & vxorē, quā inter Principem vel Magistratum, & ciuem. Nam cum seruus fieri non possit clericus, nisi prius à domino liberetur, neque vxoratus nisi vxor consentiat, & ipsa quoque votū continentie emittat, neque is qui tantū pecunię debet, vt restituere nequeat si clericus fiat nisi a creditore debitū remittatur, ideo fit, quod clericatus non eximit ab illis debitis prioris generis. At hoc non procedit quo ad subiectionem ciuilem: quia certum est clericatum eximere a dicta subiectione ciuili, & transferre in subiectionem ecclesiasticā, etiā non cōsentiente vel repugnāte Principe ciuili: quoniam vnusquisque circa statū proprię personę liber est, & sicut potest relinquere patrē, & matrē, & adherere vxori, iuxta verbum Domini Math. 19. ita potest relinquere Principem seculi, & in sortē Domini trāsire, seq; totū episcopo in clericatu cōmittere. Quod si contendas, quod lex Euangelica & baptismus nō eximunt à iurisdictione ciuili, igitur neque eximit clericatus? respondeo, nō esse eandem rationem legis Euangelicę & baptismi, ac ipsius clericatus, nam illa non excludunt imo necessarium esse volunt principatum ciuile. At clericatus Euangelicus suā naturā postulat liberum esse, & immunę a iurisdictione ciuili. Et ipse ordo naturę peruerteretur, si pastores ouium

bus, parentes filijs, & spiritualia te mporalibus subiicienda essent. Neque etiam dici potest Principi iniuriā fieri, si inuitus suo iure priuetur, quod in subditum ante clericatum habebat: nam non dicitur facere iniuriā ille qui suo iure vtitur. Et vtitur suo iure ille qui eligit statum quem sibi magis conuenientem esse censet; quamuis per accidens sequatur, vt princeps subdito suo priuetur.

Ad quartum quo dixi non repugnare rationi, vt homines ad dicti obsequio Dei, & spiritualibus functionibus subsint in rebus temporalibus, & ciuilibus Regi, & magistratui seculari. Respondeo, Quamuis non probetur clericorum exemptionem esse de iure naturę primū quod ius respicit rem absolute considerata iuxta doctrinam sancti Thomę. 2. 2. q. 57. articu. 3. tamen supra ostensum est, esse de iure naturę secundario siue gentium, quod ius respicit rem in ordine ad certum finē: & ideo pendet ex discursu rationis. Ex quibus deducitur, quod licet nō repugnet rationi absolute, vt clericus subsint in rebus ciuilibus Principi seculari, tamen repugnat in ordine ad officiū clericorum rite administrandum. Nam turpissimum esset, si Magistratus episcopū corrigere, vel punire posset, a quo ipse corrigendus vel puniendus est. Nec celsū nec orbis totus ferre posset, quod hodie sacerdos ad suū tribunal magistratū vocaret

vocaret, cras autem Magistratus vocaret sacerdotem ad suum & secularem Principem, ouem, ac filium spiritualem sacerdotis esse omnes testantur. At sacerdotē euāgelicum nullo modo filium, & ouem Principis dicemus. Habent enim sacerdotes suum Principē spirituale a quo nō in spiritualibus solum, sed etiā in temporalibus reguntur. Neq; fieri potest vt duos agnoscāt Principes in rebus temporalibus: cum iuxta Euangelium nemo possit duobus Dominis seruire. Quis ergo posset, quod patres, & pastores à filijs & quibus iudicētur, & regātur. Hinc ante omnes Principū leges, humanum ius ratione doceant cōstituere, vt vbique sacerdotes immunes essent a iurisdictione Principium laicorum.

At quantum tandem in quo auctoritate Apostolorum Petri, & Pauli diximus, sacerdotes subiectos esse debere omni humanæ creature siue Regi tanquam præcellenti, siue duobus tanquam ab eo missis, & omnem animam potestatibus sublimioribus subditam, intelligendo de potestatibus secularibus, atq; Paulum appellasse ad Cæsarem, & cōfessum fuisse, se ab illo iudicari debere. Respondeo, quod & si dicta testimonia firmissima sint, & in eis nominatim fiat mentio regum, ideo quod eo tempore valde necessarium erat diligenter monere christianos vt regibus obedirēt, ne fidei prædicatio impeditur, tamen dicendum est senten-

tias illas Apostolorū generales esse, & absolute nihil aliud significare, nisi debere omnes homines suis legitimis superioribus subditos esse, eisq; debitam obedientiā exhibere. Quare prius probandum esset, reges seculi esse legitimos superiores & iudices clericorū, vt ex hijs Apostolorū autoritatibus clerici cōvincerentur, eos seculariū Principū legibus obtemperare debere. Nec tamen diuo Chrysostomo cōtradiciamus: quāuis enim iudicē propriū clericorū, solū Pōtificē esse dicamus, tamē fatemur reges non solū laicorū, sed etiā clericorū, & monachorū reges esse. Proinde in publicis præcibus oramus pro Rege nostro. Cū enim reges belā gerunt, non solū pro laicis, sed etiā pro clericis, & monachis, proq; omnī pace & tranquillitate inuigilant. Et eis clerici quā ad directionē, non quoad coactionē vt prædiximus obediētiā debēt. Et quod diximus Paulum Apostolū qui p̄sul ecclesiasticus erat oppressum calumnijs iudeorū, & iniustitia præsidis romani appellasse ad Cæsare, fuit illud de facto, licet non de iure, necessitate coactus: cū ille p̄ses romanus solū Cæsarem supremum iudicem agnoscebat. Nec sine risu Paulus habitus fuisset, si beati Petri supremi Principis, ac iudicis sui coram gentilibus, vel iudæis mentionē facere voluisset.

Ad sextū denique, vbi dixi probari per diuū Thom. ad Rom. cap. 13. clericos a tribuitis quę superioribus &

Regibus in signum subiectionis prestantur priuilegio Principum liberari. Respondeo, quod sanctus Thomas non ideo se astringit, quod hæc immunitas sit tantum iuris positiui siue canonici, siue civilis, cum certū sit, eam referendam esse ad tertium gradum præceptorum iuris naturæ & ad ius gentium vt supra ostensum est. Aqua doctrina nō dissentit diuus Thom. nam in eodem loco, statim quo dixit clericos priuilegio Principum liberos esse attributis addit, hoc factum esse ob naturalem æquitatem.

9. Nunc habito pro constanti, quod clericorum exemptio apotestatibus secularibus est non solum de iure humano vt infra latius ostendemus, verum etiam de iure diuino, perea quæ supra latissime dicta sunt, infero primo ex hac conclusione, consuetudinem quod Rex possit cognoscere & habere iurisdictionem in clericos, eorumque res, damnamdam esse tanquam contra ius naturale & diuinū inductam. per tex. expressum in cap. fin. extra de consuetudi. vbi consuetudo inducta contra dispositionem iuris positiui si rationabilis est. valet & tenet: inducta vero contra ius naturale & diuinum reijcienda venit: quia potius corruptela censenda, quam consuetudo.

Secundo probatur hæc illatio, quia talis consuetudo venit etiam tanquā contra libertatem ecclesiæ & sanctorum patrum instituta inducta reijciē

da. arg. tex. in cap. i. di his quæ sunt à maiori par. cap. iuncto tex. in cap. 2. de fero cōpeten. Et facit etiam cōstitutio Cathalonie in titu. de sacro sanc. eccles. cap. 5. in noua compilatione. vbi rex Petrus expresse huiusmodi consuetudinem reprobat cassat & annullat.

Tertio probatur eadē illatio per multa tradita in decisio. Rotæ Romæ. cap. 6. de cōsuetudi. in antiquis. quæ alias est cap. 846. ad quæ te remitto & rogo videas circa hæc decisionem illam.

Adeò tandem existimo veram hanc illationem, quod quamuis Papa sciret dictam consuetudinem, & illā tolleraret, non ideo sensēbitur dicta consuetudo approbata. cap. et cū iam dudum. in fi. de prebend. cap. fi. de consuetu. & nota. ibi. per Innocē. Et dato quod propter scandalum, quia alias prohiberi poterat tollerasset, non propter hoc approbare senseretur, nec consuetudinem introduci voluisse. arg. nota. per Innocen. in rubri. de consuetu. & in cap. nihil. de prescrip.

Secundo infero ex dicta conclusione, Papam non posse facere legem vt clerici conueniantur in curia seculari, & vt laici iudicio suo iudicent clericos: cū vt dictū est, clerici à Deo hoc priuilegiū habeant. ita Ludou. Roma. in singul. 419. Sabarel. in repetitio. cap. perpendimus. de sentē. excōmuni & falsit. tex. l. fi. C. si cōtra ius vel vtili. publi. Et ea est ratio

quia

quia Papa nō potest illum immunitatē tollere abiq; iurisdīuini lēfione, quę nec in vniuerfum, nec inylla fui parte tolli potest à Principe humano, tamen possit per summum Pōtīficem declarari. Couarru. prāfū. quęstio. cap. 31. num. 4. Non enim potest tollere ea quę sunt iuris diuini. c. sunt quidam. 2. §. q. 1. Quare, nō in merito reprehenduntur Abbas, in cap. non est. de voto. & plures alij eius leuacces vt sunt Felin. in cap. quę in ecclēfiarum. num. 19. de constitutionibus Decius in cōsil. 112. Hieronim. Grat. in cōsil. 1. num. 31. vol. 2. & Sigismund. Iosfred. in cōsil. 50. afferentes Papam posse cum causa in iure diuino dispensare, quod nullo iure subistere potest. Nam Roma. Pon. declarādi & interpretādi ius diuinū potestate habet, ex qua declaratione cōstat, ius illud ad casum aliquē non extendi ex aliqua causa. Dispensandi vero nulla competit ei facultas: ita Thō. quodlib. 4. ar. 3. & quodlib. 9. ar. 15. Idē Thō. 1. 2. quęstio. 97. ar. 4. versi. Præterea est lex. Silues. in verbo Papa. quæst. 16. Paris. cōsil. 68. nu. 199. vol. 4. Ioan. Baptif. de sacro Seuer. in tracta. de pēlionib. quæst. 28. Quāobrem tutius erit dicere Romanū Pontificē iura naturalia & diuina posse interpretari et declarare; nō autē in illis dispensare. probat tex. in cap. maiores. de Baptismo. in cap. per venerabilē. qui filij sint legi. Etenim lex diuina cōtinet ea; ab ipso Deo determinata sunt, nō solū in cōmuni

ratione iustitię, sed etiā quo ad singulares actus, quā ratione, dispensationem ab alio, quā ab ipso Deo nō recepit secundū Thō. 1. 2. quęstio. 100. articu. 8.

Vnde patet, Romanū Pōtīficem circa ius diuinū aut naturale interpretandi potestatem habere non dispensandi. Declaratio enim ex eo etiā contingit in iure naturali, quia licet illud sit immutabile quo ad prima principia, scilicet rationē viuendum est, & quo ad ea quę necessario ex primis principijs deducuntur, vt sunt præcepta Decalogi quę & iure humano declarari possunt quo ad actus quos prohibent, vel imperant, conclusiones tamen quę ex primis principijs iuris naturalis oriuntur frequentius, non tamen in vniuersum, quandoque ex causis specialibus a iure ipso naturali deductis deficiunt: ratio enim dicat, vt deponenti reddatur depositum, si illud exigat, id tamen frequentius est, nec semper ratio id suadet cum iustissima ratione denegari aliquot casibus possit. l. bona fides. ff. de posi. vbi. Nec ideo lex naturalis, humana lege tollitur, sed declaratur. Thom. 1. 2. quęstio. 54. arti. 5. Fortuni. in l. veluti. ff. de iusti. & iure. col. 7.

Atque ita ex prædictis deprehenditur differentia inter dispensare circa ius, & declare ius. Nam dispensat circa ius, qui dicta legis obligatio ne ab ea priuatim aliquem eximit. Etenim secundū Thō. 2. 2. quęst. 88.

Kk 4 arti.

arti. 10. lex ponitur respiciendo ad id quod est vt in pluribus bonum, sed quia contingit huiusmodi vt in aliquo casu non esse bonum, oportuit per aliquem determinari in illo particulari casu legem non esse seruandam. Et hoc est authore Thoma proprie dispensare in lege. Cuius rei sit exemplū. in cap. de multa. de prabē. Iure enim humano nobiles & litterati duo beneficia curam animarum habentia obtinere prohibentur. At Roman. Pontifex. aliquem nobilem aut litteratum ab hac iuris humani prohibitionē eximere potest, ita Paris. consil. 68 num. 195. vol. 4. De mini. de So. de iusti. & iu. lib. 1. q. 7. ar. 3. Couar. relectio. secundę partis. cap. 6. §. 9. num. 2. Declarare vero ius est, quando quis ita illud explicat vt ostendat aperte, an ius illud id quod agitur includat nec ne. l. fi. C. de legib. cap. cum venissent. de iudicijs. l. scire legis. cum sequen. proximis. ff. de legib. Qued quidem exemplis de monstratur. Pone quod precepit lex naturalis non esse occidendum, verum euenit casus quod quis ob sui defensionem occidit, nunc si dubitetur an ille casus sit comprehensus sub illa naturali lege, occurrunt tunc leges humanę & declarant non esse comprehensum: quia per illam legē naturalem homicidium ad defensionem commissum minime prohibetur. l. vt vim. ff. de iusti. & iu. Naturalis enim ratio dicit defensionem omnibus permissam esse. Sic etiā lex

illa furtum non facies ita intelligenda est. vt furtum committere non dicatur, qui fame coactus gratia alienum assumit. cap. si quis propter necessitatem. de fur. Et sic patet, quod lex illa naturalis non humana lege tollitur, sed declaratur.

Cap. 92. In quo qua-

ritur, an Dominus Rex eiusq; regium concilium possint mandare comislaris Apostolicis qui in terris domini Regis vigore preteriti breuis Apostolici, & sub preterito causa spiritualis iurisdictionem exercent contra personas & bona laicorum curię seculari districtualium, & sub missorum, illos capiendo & eorum bona per se & ministros suos exequendo, quod reuocent procedimenta facta contra dictos laicos, & quod de reuocatione fidē faciāt, aut in fra certum tempus puta sex vel septem, aut decem dierum compareant banchum regium informati, vt ibi cognoscatur, an in suo casu procedant. Et casu quo renuant comparere parum Primam, Secundam, & Tertiā monitionem illis literatorie factam facientes, imo procedendo contra dictos laicos ad vltiora mandata regia contemunt, an dominus Rex autoritate suā regię dignitatis de iure possit illos a suo regno tanquam suę iurisdictionis

tionis perturbatores expellere, vel illis bona temporalia occupare.

1. **E**cclēstiaſtica perſona exemptionem habent, ne conueniantur coram poteſtate ſeculari, non ſolum de iure humano, ſed etiam de iure diuino.
2. Papa non poteſt diſpensare in iure diuino.
3. Articulus iuriſdictionis an cauſa ſit ſpirituallis, vel temporalis, venit decidendus per iudicem ecclēſiaſticum & vide infra. num. 24.
4. Epiſcopi poſſunt contra laicos procedere per multas pecuniarias, captiones pignorum, perſonarumque diſtinctionem. iuxta cap. 3. concilii T. rident. ceſſio. 25. de cuius intellectu vide infra. num. 25.
5. Delegati Apoſtolicī ſi a ſuis terris, territoriis & dominiis eiſciuntur, eiſcientes excommunicantur per bullam Cera in. 11. caſu. de cuius intellectu vide infra. nu. 26.
6. Bullarum Apoſtolicarum executionem impediētes excommunicantur per bullam Cera in 14. caſu. de cuius intellectu vide infra. num. 27.
7. Iuriſdictio ſpirituallis & temporalis reſident apud ecclēſiam, & quemodo intelligatur vide infra. num. 28.
8. Iudices ecclēſiaſtici in terris Regis pro extraneis habentur.
9. Iudici ordinario competi iuriſdictio in extraneos ſuam iuriſdictionem impediētes.
10. Iudex ecclēſiaſticus procedendo ad captionem laicorum temporalia negocia tractat, quae illi fieri prohibentur.

- 11 Princeps ſeculi in cauſis temporalibus ſuperior eſt ecclēſiaſticis iudicibus.
- 12 Princeps ſeculi intra ecclēſiam poteſtatem habet ſuperhorum ceruices comprimendi.
- 13 Regum officium eſt facere iudicium, atque iuſticiam, & liberare de manu calumniantium vi oppreſſor.
- 14 Rex adiri poteſt, Epiſcopis negligentibus punitionem rectorum qui bonis ecclēſiaſticis abutuntur, ut illi malo medeatur.
- 15 Iudices temporales poſſunt clericos aliquod attentantes in praedictum temporalis iuriſdictionis reſiſtentes coercere.
- 16 Papa ſi quid in competenter egerit, & erga ſubditos iniuſte commiſſerit imperiali iudicio ſe emendare permittit.
- 17 Reger poſſunt ecclēſiaſticos iudices nim ſecularibus perſonis inferentes nolentes ab ea deſiſtere a ſuis regnis expellere, & eos punire amiſſione rerum temporalium.
- 18 Papa ſubmittit ſe Principi ſeculari in his quae in competenter egerit.
- 19 Iudici cuiunque licet iuriſdictionem & territorium ſuum tueri.
- 20 Iudices ecclēſiaſtici in terris regum exteri reputantur.
- 21 Clerici vaſſallis regis violentiam inferentes poſſunt a regno expelli & priuari iure originis ſi ab eis deſiſtere nolunt.
- 22 Eoſenſus ſuſ & praeſentis mandandi commiſſariis apoſtolicis, quod acta per eos contra ſeculares & pro ſacris profanis, reuocem qualiter in Catalonia ſe habent.
- 23 Papa declarare, & interpretari poteſt ius diuinum.

Kk s l ladi

Acti Species hec est,
 Quidam præfensus
 subcollector camere
 Apostolicæ prætex-
 tu colligendi in hoc
 Principatu Cathalonie à quibusdam
 laicis districtualibus & vassallis do-
 mini Regis quædam iura eidem ca-
 mera vt prætendebatur debita pro-
 cessit contra illos nedum per censu-
 ras ecclesiasticas agrauando & re-
 grauando illos & imponendo inter-
 dicta in ecclesijs locorum in quibus
 dicti laici commorabantur, sed etiã
 per capturam personarum, & execu-
 tionem bonorum. Verum dicti laici
 sentientes se à dicto subcollectore
 grauatos, & oppressos, atque à sua
 præfensa iurisdictione exemptos, fir-
 marunt dicto subcollectori & alijs
 quibuscunque de se conuergentibus
 ius & de iure in posse regie audien-
 tiæ, supplicantes causam dictæ firmę
 iuris admitti, & alicui ex Doctori-
 bus regie audientiæ committi. Fuit
 dubitatu, an admissa causa dictę fir-
 mę iuris, posset per regium conciliũ
 (visis actis dictorum procedimẽto-
 rum per partem oppressam exhibi-
 tis) litteratorie mandari dicto subcol-
 lectori quod infra certum tẽpus re-
 nuocaret, cassaret, et annullaret proce-
 dimenta contra dictos laicos facta;
 & de renuocatione fidem faceret, aut
 intra dictum tempus compareret bā-
 chum regium informaturus. Et casu
 quo renuat, seu recuset regijs parere
 mandatis, illa potius contemnendo,

quã obtemperando, an per dictum
 regium conciliũ, & autoritate re-
 gie iurisdictionis possint idem itte-
 rum eidem sub bannimenti pœna
 mandari, & in casu contumaciæ seu
 inobedientiæ, dicta pœna contra il-
 lum declarari & exequi.

Et primo pro parte negatiua di-
 cimus, non licere potestatibus secu-
 laribus mandare commissariis aposto-
 licis quod acta per eos vigore breuis
 Apostolici & prætextu causæ spiri-
 tualis reuocent, aut quod compareat
 banchum regium informaturi. Nam
 dicti commissarij ecclesiasticæ sunt
 persone, & tractant spiritualia ne-
 gocia, quorum iudices temporales
 non sunt capaces. cap. decernimus.
 & cap. quanto. extra de iudicijs. Et
 ea de causa exemptionem habent vt
 neque in ciuilibus, neque in crimina-
 libus comparere compellantur co-
 ram potestatibus secularibus, nedũ
 de iure humano pontificio, sed etiam
 de iure diuino. probatur de iure hu-
 mano per tex. in cap. at si clerici.
 cap. clerici. et cap. qualiter. de iudic.
 cap. 2. de foro competen. c. conti-
 nua. & multis illius quaestionis cap-
 titibus. 11. q. 1. Doctores in prædictis
 locis & præter eos in repetitio. ele-
 men. 1. de officio ordinar. Guliel. Be-
 nedict. in cap. Raynuitus de testa-
 men. in verbo: & uxorem. in 2. num.
 322. & num. 410. Carol. de Grasfal.
 lib. 2. regal. fran. cap. 17. Cassanæ.
 in consuetudinib. Burgun. Rubri. 1.
 §. 5. vers. Archidiaconus. num. 44.

Couar.

Couar. præti. quæstio. cap. 31. num. 3. circa fin. De iure vero diuino probatur ex. cap. si Imperator. 96. distinctio. vbi legitur, non à legibus publicis, non à potestatibus seculi, sed à pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus christianæ religionis clericos & sacerdotes voluit ordinari, & discuti. vbi glo. in verbo. discuti. affirmat, quod antequam esset aliqua constitutio clerici non erant de iurisdictione seculari, & quod omnes constitutiones quæ emanauerunt, quod clerici non sunt iudicandi nisi ab Episcopis non sunt nisi iuris declaratio. Probat idem Bonifacius octauus in cap. quanquam. de censib. in 6. vbi inquit, iure diuino, & humano clericos, & eorum bona libera esse à secularium potestate. probatur etiā 2 ex glo. in dicto cap. quāquam. in verbo diuino. inquit, hoc deduci ab exemplis Iosephi Patriarchæ Genes. cap. 47. & Artaxerxis Regis Persarum. Esdre. 1. cap. 7. atque diui Mathei. cap. 17. Faciunt etiā ad hæc tex. in cap. sacerdotibus. 11. q. 1. & Constantini Imperatoris testimoniū relatum a Gratiano. in. c. continua. 119. 1. & in cap. futuram. 12. q. 1. qui præsidens in sancta Synodo quæ apud Nicæam congregata est cum quærelam quorundam clericorum conspiceret coram se deferendam ait, vos à nemine di iudicari potestis: quia solius Dei iudicio reseruamini. Dij etenim vocati estis, & id circo non potestis ab hominibus iudicari.

Hoc idem confirmatur ex concilijs Colonenſe, sub Innocen. 3. cap. 43. et Tridentino. celsio. 25. cap. 20. de reformatione. in quibus dispositū est, Ecclesiæ, & personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione & canonicis sanctionibus institutam esse. Tandem probant eandem sententiam multa quæ in huius articuli confirmationem conijeci supra in cap. 91. Concluditur ergo ex prædictis, non licere regiæ iurisdictioni mandare commissarijs apostolicis, quod acta per eos contra seculares personas gesta reuocent, aut quod compareant banchum regium informaturi. Videnim huius argumenti consistit in his quæ potissimè diximus, dictam exemptionem esse iuris diuini: quia si Papa non potest in iure diuino dispensare, & consequenter nec tollere dictam exemptionem. glo. in cap. Imperator. 96. distinctio. e. sunt quædam, 25. q. 1. Roman. in singula. 419. minus poterit Princeps temporalis contra dictum ius diuinum aliquid statuere, præcipere, & iubere.

Secundo ex monitione, & vocatione facta commissarijs apostolicis vt compareant ad effectum vt in bācho regio cognosceatur an articulus iurisdictionis quam in laicos exercent pertineat ad illos vel non, deducitur, Regium concilium velle se iudicem competentem constituere super articulo iurisdictionis, in quo dubitatur, an causa sit spiritualis, vel tempo-

temperalis, sed iudicare articulum hunc iudicibus secularibus de iure non permittitur: cum id facere magis ecclesiasticis iudicibus tanquam magis dignis cōueniat. *tex. est in cap. si iudex laicus. de senten ex communi in. 6. ergo concluditur, non posse illis mandari, quòd ad dictum effectum compareant bāchum regiū in formaturi: cum vt prædicitur, cognitio dicti articuli ad iudicem secularem non pertineat.*

4 Tercio in quantum per potestatem secularē prætenditur dictis commissariis vigore breuis apostolici & sub prætextu causæ spiritualis non licere personas laicas & seculares capere, & contra easdem per executionem bonorum procedere, vnde litterariorē mādatur illis, quòd tales captiones, & executiones reuocent. Obstat huic opinioni *tex. in cap. 3. concilij Triden. sessio. 25. dum expresse in eo dicitur, quòd loco censurarum quibus iudices ecclesiastici utebantur liceat iudicibus ecclesiasticis in causis siue civilibus siue criminalibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscunque etiam laicos per multas pecuniarias percaptiones pignorum personarumq; distractionem per suos proprios, aut alienos executores procedere, & causas diffinire. Ex quibus verbis dispositiuis inferitur, dictos commissarios apostolicos posse per se & suos ministros laicos ratione causæ spiritualis quam exer-*

cent capere, & eorū bona exequi. Nam verba illa contra quoscunque etiam laicos, per multas pecuniarias, per captionem pignorum, personarumque distractionē, per suos proprios aut alienos executores procedere, & causas diffinire, nō sunt enūtiatiua, sed dispositiua; tū ex eo, quòd loco censurarum quibus prius iudex ecclesiasticus utebatur hæc potestas procedendi contra bona et personas etiam laicorum subrogata est. Et ex quo subrogatus sapere debet naturam eius in cuius locum subrogatur. *l. si cum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautionib. cum ibi nota. videtur dicendum, quòd sicut iudex ecclesiasticus ex iure proprio utebatur cēsuris, ita & hac facultate subrogata loco earum vti debet, tum etiam, quia in decreto adest verbum dispositiuum liceat episcopis hoc facere de iure, & de facto. vt declarat Bar. in. l. stipulatio ista. §. si qui. sub num. 3. ff. de verbor. obligatio. Ergo &c.*

Quarto, in quantum prædictis commissariis apostolicis mandatur, quòd prædicta procedimenta reuocent aut compareant bāchum regium informaturi sub pœna bannimenti obstat huic opinioni, seu pœne impositioni bulla in cœna Domini quā in illius vndecimo casu excommunicantur omnes eiicientes sedis apostolicę legatos vel nuntios à suis territorijs, & dominijs nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu prestātes eis auxiliū, cōsiliū, vel fauorem.

Quin-

- Quinto in quantum regia auctoritate commissarij apostolici compelluntur venire ad bancum regium ostensuri bullas, & potestantem quam habent exercendi in terris domini regis iurisdictionem, ne vis aliqua prae-textu causae spiritualis secularibus personis earumque bonis inferatur, & ex hoc bullarum apostolicarum executio impeditur, & detinetur. Obstat etiam praedicta bulla censae in decimo quarto casu, ubi excommunicantur quomodolibet executio nem bullarum apostolicarum impedi-
6. dentes, vel suum ad id fauorem, concilium, aut assensum praestant etiam prae-textu violentiae prohibendae, vel aliarum praetentionum, etiam si talia committentes fuerint praesidentes cancellariorum, conciliorum, parlamentorum, cancellarij, vice cancellarij, conciliarij ordinarij, vel extraordinarij, quorumcunque Principum, secularium etiam si imperiali, regali, ducali, vel alia quacunque praefulgeant dignitate.
7. Sexto pro delegatis apostolicis facit, quod ipsi tanquam ecclesiae ministri habent utramque iurisdictionem, scilicet spirituales & temporales, si quidem negare non possumus quod ambae iurisdictiones non resideant apud ecclesiam. Id enim affirmat omnis canonistarum opinio, quam tenent in cap. nouit. de iudic. & probatur in cap. 1. & 2. distinctio. 22. glo. in dicto cap. nouit. in verbo iurisdictione. & in cap. causam. qui filij

sint legitimi. glo. in clemen. ad nostram. de haereti. tex. singularis in extrauag. vnam sanctam. de maiori. & obediens. Ergo commissarij apostolicis vel iudicibus ecclesiasticis mandari non potest, quod acta vel gesta contra seculares eorumque bona reuocent, & minus quod compareant redditur ratione, ne per hoc dictas exercere iurisdictiones scilicet spirituales & temporalem impendantur.

Contrariam tamen opinionem quod imo in casu quaestionis propositae possit Regia potestas mandare commissarij apostolicis, & in eorum contumaciam & contemptum sub bannimenti poena, quod acta & gesta contra seculares personas, & eorum bona reuocent, aut quod compa-
8. reant bancum regium informaturi sequentibus rationibus & fundamentis probare conabor.

Et primò pro hac parte facit, quod praetati ecclesiae, sui que iudices & quaecunque aliae ecclesiasticae personae regiam iurisdictionem usurpantes regisq; regalias pro regni ex-
9. traneis habentur. ita Bouadilla in Politi. Tomo. 1. lib. 2. cap. 18. casu 16. num. 60. & ibi glo. in littera. M. & Salcedo in practi. crimi. canoni. cap. 54. num. 18. & 19. Carol. de Grassi regal. Franciae iure. 7. & Couar. praet. quaestio. cap. 35. num. 3. sed regi ut iudici ordinario in suo regno com-
11. petit iurisdictione in extraneos iurisdictionem suam impediens. Innoc. in cap. delicto. de pen. per cap. 1. de officio

officio de lega. Bellu. in specu. Rubri. 18. §. denuo. num. 7. Aufser. in tracta. de potesta. fecul. super ecclesiis. person. regu. 1. num. 23. Guiliel. Benedic. in cap. Raynutius. in verbo & uxorem nomine Adelasiam. 2. num. 141. in medio. Ioan Monach. in cap. cum Episcopis de officio ordinar. in. 6. Bal. in cap. ad hæc. de pace iuramen. firma. Salced. super practi. Bernar. Diaz. cap. 54. num. 18. pag. 155. Ergo per potestatem seculari commissariis apostolicis excentibus in laicos vassallos domini regis iurisdictionem vt extraneis mādari potest quod reuocent vt prædicatur, aut quod compareant banchū regium informaturi.

10. Secundo, iudex ecclesiasticus procedendo ad captionem secularium personarum & eorum bona exequendo temporalia negocia tractat; quæ illi fieri prohibentur. Oldra. consil. 86. vbi in hanc inclinat sententiā, vt existimet, non posse iudicem ecclesiasticum in carcerem proprium mittere, nec capere laicum pro punitio-
ne alicuius criminis quæ ad ipsum pertineat, excepto crimine hæresis; in quo hoc erit & est speciale. cap. excommunicamus. in. 2. ad fi. de hæreti. cap. vt commissi. eodem titu. in. 6. & in clemen. 1. eiusdem rubricæ, vide late Couar. practi. quæstio. cap. 10. anu. 2. vsque ad versu. Quar-
11. to. Sed in causis temporalibus Princeps secularis superior est ecclesiasticis. cap. nos si incompetenter. 2. q. 7.

glo. in cap. valentinianus. in verbo submittimus. 63. distinctio. Cacheran. in decisio. Pedamon. 30. num. 4. versu. Secundo. & num. 12. Ergo potestas secularis tanquam superior in temporalibus poterit ecclesiasticis iudicibus mandare ne per illorum procedimenta sua turbetur iurisdic-tio.

12. Tercio corroboratur hæc opinio ex eo, quod Principes seculi intra ecclesiam habent potestatem superborum ceruices comprimendi. Et quod per iudices ecclesiasticos fieri non potest, ab ipsis iuxta vtilem Reipublice disciplinam executioni mandatur. ita Couar. practi. quæstio. cap. 35. num. 3. versu. Tercio. & probatur per tex. in cap. Principes. 23. q. 5. cuius tex. autoritate scribit Guiliel. Bene. in cap. Raynutius. in verbo. & uxore nomine Adelasiam. num. 454. quod vbi-cunque ecclesiastica potestas deficiat, aut quia non potest, aut quia prælatorum dissimulatione nō vult, secularis potestas se intromittit, ne delictorum atrocitate pax publica turbetur. Sed ita est, quod in facti specie proposita, nihil aliud agitur, quam velle potestatem seculari liberare laicos, & sue iurisdictioni submissos a vi, & oppressione, quæ vt prætenditur infertur illis ab incompetentibus ecclesiasticis iudicibus. Ergo vbi preſto non est, qui liberet oppressos a iudicibus ecclesiasticis, potestate quidem ecclesie, poterit Princeps secularis (misseris auxiliū ministrando) præcipere commissariis aposto-

apostolicis, quòd acta contra secularis homines, & eorum bona retrahant, vel quòd comparcant banchū regium informaturi, ad docendum an in suo casu procedant.

Quarto prædictis accedit, quòd commissarij Apostolici capiēdo prætextu brevis apostolici laicos regie iurisdictioni submissos, & eorum bona exequendo, atque non in suo casu contra eos procedendo vi dictos laicos

opprimunt, & iniuria afficiunt: cum nec id illis in vim dicti brevis, nec prætextu causæ spiritualis fieri permittatur, vt supra ostensum est,

13. & latius infra explicabitur. Sed ita est, quòd ad Reges spectat, & eorū proprium officium est facere iudicium atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressos rex. est in cap. Regum. 23. q. 5. & constat idem autoritate Ioannis Papæ octauī que ab ipso Gratiano traditur in c. administratores eam. 23. q. 5. & habetur Hierem. cap. 21. & 22. Ergo in casu propositō poterit potestas secularis iubere iudicibus ecclesiasticis, & sic dictis Apostolicis commissarijs quòd acta contra seculares reuocent, aut quòd coram rege compareant reddituri rationem de sua iurisdictione.

14. Quinto in eandem inclinamus sententiam autoritate rex. in cap. filijs & nepotibus. 16. q. 7. vbi cōstat, Episcopis, & Archiepiscopis negligentibus punitionem eorum rectorū qui bonis ecclesiasticis abutuntur

posse regem adiri, vt illi malo mōdeatur. Et licet Panor. in cap. qualiter & quando. de iudic. aliter verba illius capituli interpretetur, & existimet tex. illum corrigi per iura noua.

Respondeo tamen, nullam extare iuris noui correctionem ad hunc effectū, vt Princeps secularis oppressos violentia iudicium ecclesiasticorum inferiorum liberet.

Sexto, hanc eandē opinionem approbat illud quod pro expedito habetur, quòd quando clerici aliquid attentant in præiudicium temporalis iurisdictionis, iudices temporales possunt resistētes coherere, ideo quòd quilibet potest suam iurisdictionem tueri, etiā poenali iudicio, vt in l. vni ca. in principi. & ibi glo. in verbo poenali iudicio. ff. si quis iudicen. non obtempera. & not. Innocen. in cap. 1. de officio de lega. vide Aufre. late in tracta. de potest. secul. super ecclesiasticis perso. Potest enim iudex in dicto casu non subditos coercere iuxta cap. romana. de poenis. lib. 6. ad quòd videtur facere tex. in cap. ex parte in Christo. de verb. signific. vbi iudici permittitur defendere iurisdictionem & territorium suum. Ad idem est tex. in cap. dilecto. de sententia excommuni. in 6. nota. per Innocen. in cap. Olim. i. de restitutione spoliat. Faciunt etiā tradita per Cass. ne. in consuetudinib. Burg. Rubri. 1. §. 5. in glo. filnagrace. num. 83. quia concessa iurisdictione, conceduntur omnia sine quibus iurisdictione

Etio

etio exerceri non potest. l. 2. ff. de iurisdictione omni. iudi. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procuratoribus. faciunt cap. propterea. cap. sane. 2. & cap. prudentiam. de officio & potesta. iudi. delega. Et ob id iudices temporales in dictis casibus clericos mulctant, nec propter hoc putat eos incidere in sententiam excommunicationis nec facere contra libertatem ecclesiasticam quæ licet sit fouenda & amplianda, non tamen, quod alijs ius suum auferatur. arg. cap. ex tenore. de foro competen. Non enim debet apponi laqueus fauore ecclesiarum. vt in cap. mulier. de iure iur. & ibi glo. in verbo. periurij.

16. Septimo probat omnia prædicta tex. aureus, & nunquam obliuiscendus in. c. nos si in competenter. 2. q. 7. vbi Papa imperiali iudicio se emere dare permittit si quid erga subditos iniuste commiserit. Ex quo tex. probatur, quod procedendo iudices ecclesiastici contra seculares, & regis subditos, & pro factis profanis dicuntur incompetenter procedere: quia potestates scilicet spiritualis, & temporalis distinctæ sunt. vt in cap. duo sunt. & c. cum ad verum. 96. dist. Ergo bene sequitur Regem posse illis mandare quod huiusmodi acta reuocent. Submittit se Papa in hoc casu Regis iudicio. vt tenet. glo. in dicto. c. nos si in competenter. in verbo. iudicio.

Octauo, prædictis additur, quod nisi remedium hoc, & auxilium ad-

uersus iudices ecclesiasticos adhiberetur, qui tantum monentur quod reuocent, aut compareant ad hoc, vt tollatur vis quæ ab eis vt pretenditur iniustissime fit secularibus personis, & eorum bonis, grauissime operimerentur innocentes a iudicibus ecclesiasticis qui procul à Romana curia passim iurisdictione, & potestate ecclesiastica abuterentur.

17. Atque ita ex supradictis fundamentis pro affirmatiua parte adductis conpertum est nobis ex dicta Regia potestate sic iure fulcita, posse reges nostros, eorumque senatores, episcopos, aliosque ecclesiasticos iudices violentiam partibus litigantibus inferentes, nolentes ab ea desistere à regnis suis expellere, & eos punire amissione rerum temporalium. Nam aliàs inutilis foret dicta regia potestas, si transgressores debitis poenis puniretur. Et hanc veriore esse opinionem existimo, & in praxi tenendam & obseruandam. Quam sequitur & obseruat huius Principatus regium concilium vbi Rex est in possessione à tanto tempore cuius initij memoria non existit iubendi commissarios apostolicos quod acta per eos contra seculares, & eorum bona profana facta reuocent; aut compareant bancum regium informaturi: & etiam imponendi illis poenam bannimenti in casu contumaciæ, & recusationis. Sicque pluries vidi commissarios apostolicos obtemperando regijs mandatis comparuisse cum suis assessori-

bus,

bus, & processibus in banco regio, & ibi late de sua iurisdictione, & procedimentis informasse, & post completam informationem iussu illius qui in regio concilio præsidet dimisisse processus dictorum procedimentorum vni ex regijs conciliarijs ad effectum quod si compertum sit eos in ferre laicis, & in eorum bonis grauamen, & oppressiōem, vim atque iniuriā aduersus leges & sacros canones, præcipatur illis, quod facta reuocent, & amplius ad illa non procedant, & absoluant excommunicatos, omniaque acta grauatoria retractent, & remittatur negotium ad iudicem ad quem spectet.

Et non ideo regij conciliarij cognoscunt de iusticia negotij de quo iudex ecclesiasticus agit, sed solum an procedant in suo casu, vt sic tollatur vis quæ à iudice ecclesiastico in iustissime sit personis laicis, dum illos censuris opprimit pro executione suæ sententiæ. Vocantur etiam nuntij, seu legati apostolici, vt corū potestas examinetur, & admoneri possint à regio concilio quibus vt conueniat dispensationibus, & commissionibus, nequid fiat in Reipublicæ dispendium: cum plerunque nuntij apostolici exteri sint, nec satis noverint, quæ sunt omnino præcauenda, ne falsis præcibus, & suggestionibus decipiantur.

Et hæc opinio, atque obseruatio non solum obinet locum in dicto Cathalonie Principatu vt prædixi à

tanto tempore cuius initij memoria non existit; verum etiam in Hispaniarum, & Gallorum regnis. vt testantur Dida. à Couar. præcti. quæstio. cap. 35. num. 3. vers. Quinto in fi. Carol. de Grassal. lib. 2. regaliar. fran. iure. 7. Aufser. in clem. 1. de officio ordi. regula. 2. fallen 30. Martin. Azpil in cap. cum cōtingat. de rescrip. remed. 1. vbi etiam apud Luzitanos seruari asseuerat. Et idem frequentissime obseruare curiam Burdegalen. memoriæ protulit Boer. quæstio. 69. num. 23. Idem in curia Neapolitana consuetudine receptum esse fatetur Affl. decisio. 2. num. 10. & 11. & decisio. 24. num. 9. Grammati decisio. 78. In Mediolanen. quoque senatu idem seruari attestatur Andre. Alciat. consil. 24. num. 1. Atque etiam in patria Pedamontium idem obseruari fatetur Menoch. de recuperan. possessio. 15. remed. num. 210. & Ofanfus. in decisio. pedamont. 30.

Et huius praxis iustitia iuxta Couar. præcti. quæstio. cap. 35. num. 3. ex eo deducitur, quod cū omnes fere Christiani Principes seculares hac vtantur, & tot annis fuerint vsu potestate concilio prudentissimorum virorum qui iustitiæ zelo, & Christiana pietate id ipsis persuaserint, credendum omnino est, hoc in maximam fieri Reipublicæ utilitatem, commodum & ad rectum vtriusque spiritalis & temporalis iurisdictionis vsum & compendium. Ego vero

rationem hanc amplector, sed addo, quod imo ius hoc ad Principes seculares pertinet ex expressis iuris pontificij dispositionibus, & Romanorum Pontificum declarationibus. Extat enim primo dispositio Pontificia in cap. non si incompetenter. 2. q. 7. vbi Papa in his quæ in competere egerit, & in subditis iuste legis tramitem non conseruauerit, voluit Regis seu potestatis secularis iudicio cuncta admissorum suorum cedere, quem tex. (cum tam aureus sit, ac clauis & decisio totius huius questionis) non vidi fuisse ad hoc positum ab scribentibus allegatum, de

19. quo non potui non mirari. Secundo legitur alia iuris Pontificij declaratio qua cautur, cuiunque iudici liceat iurisdictionem & territorium suum defendere. pro quibus allegatur tex. in cap. ex parte in Christo. de verb. signi. ad idem etiam est tex. in cap. dilecto. de senten. ex comuni. in. 6. not. idem per Innocen. in cap. Olim. 1. de restitu. spolia. & in cap. dilectus. de poen. Faciunt ijs tradita in l. vnica. ff. si quis ius dicen. non obtempera. vbi quilibet potest suam iurisdictionem tueri etiam poenali iudicio. vt ibi in tex. & in glo. in verbo. poenali iudicio. Potest enim iudex in dicto casu non subditos coercere. iuxta tex. in cap. romana. de poenis. in 6. Tertio; cum iudices ecclesiastici in terris Regum exteri reputentur vt tradunt Salced. in practi. crimi. canon. cap. 54. num.

18. & Carol. de Grassal. regal. Fran. iure. 7. Couar. practi. questio. cap. 35. num. 3. & Cassanæ. Rubri. 1. §. 5. in verbo filnagrasse. num. 85. extat alia Pontificia lex in cap. 1. de officio & potest. iudi. delega. qua declaratur, iudici ordinario iurisdictionem competere in extraneos eius iurisdictionem impediētes, & eos ob dictam causam coercendi. Quarto, contra etiam ecclesiasticos iudices vim vassallis regis inferentes extant alij canones declarantes ad Reges spectare, & eorum proprium officium esse, facere iudiciū atque iustitiam, & liberare de manu calumniatum vi oppressos, vt sunt tex. in cap. Regum. & cap. administrato res. 23. q. 5. Quinto, contra eisdem occurrunt etiam leges humanæ & ciuiles quibus sancitur, clericos vassallis Regis violentias inferentes posse à regno expelli & priuari iure originis, si ab eis desistere nolunt. tex. est in l. quicunque. C. de episcop. & clerici. vbi Paul. vide Auenda. de manda. reg. parte. 2. cap. 7. num. 12. Quas leges Romanus Pontifex approbatas habet, & eisdem iudicat. Quo fit, vt etiam ex tacita summi Pontificis approbatione possint Reges de huiusmodi vi iudicare. Ex quibus aperte patet, huius praxis iustitiam, ne dum ex vsu Christianorum Principum & consilio prudentissimorum virorum deduci, iuxta Couarru. in loco supra citato, verum etiam ex expressis canonum dispositi-

positionibus, & Romanorum Pontificum declarationibus vt dictum est.

Quare iuxta hanc propositam theoricam, dominus Rex in hoc regno à tanto tempore cuius initij memoria non existit, (vt supra iam diximus) est in possessione vtendi contra apostolicos & ecclesiasticos iudices hac potestate mandandi, quòd à vi, & oppressione per eos laicis facta desistant, aut, quòd compareant super illis potestati seculari redditori rationem.

22. Noster autem forensis vsus, & praxis sic se habet, Quòd oblata quæ rela firmantis ius & de iure in regio concilio, cum exhibitione procedimentorum iudicis ecclesiastici vim inferentis, dantur litteræ regis directæ iudici ecclesiastico, quibus illi præcipitur, quòd casset, reuocet, & annullet, omnia procedimenta facta contra. N. & quòd illa debeat à suis registris, aut intra dies decem post dictarum litterarum præsentationem in antea numerandos personaliter compareret coram rege, seu eius locum tenente generali, & in regia audientia, atque in banco regio hora audientie dictum bancum regium informaturus. Et rationes si quas haberet cur ad prædicta reuocandum non teneretur ducturus, & allegaturus, alias quòd procederetur contra illum & bona sua per iuris remedia solita & opportuna.

Et posito ac dato, quòd dictus ecclesiasticus iudex non pareat litteris sibi præsentatis, non solum non reuocando procedimenta, nec in banco regio comparendo, sed ad vltiora contra laicum, & eius bona profana procedendo, tunc instante parte laici & grauata expediuntur aliæ secundæ litteræ eidem ecclesiastico iudici directæ eiusdem feriei & tenoris priorum litterarum, solum ijs secundis litteris additur, quòd prædictis obediat sub bannimenti à Principatu Cathalonie & comitatibus Rulsilionis, & Çeritanie pœna. Cumque ipse ecclesiasticus iudex persistat in contumacia non parendi per quam Regis iurisdictio offenditur, & partes iudicis impediuntur quo minus fortiantur effectum, iuxta Bar. in. l. vii. ff. si quis ius dicen. non obtempera. Aufer. in tract. de potesta. secul. super ecclesiastic. person. num. 22. & vide tex. in. l. contumacia. ff. de re iudica. & in. l. si quis iussui. ff. ne vis fiat ei, imo proteruius sit procedendo ad vltiora, iterum parte instante & fisci procuratore regis curiæ mittuntur aliæ & tertie litteræ quibus idè quod in prioribus eidem iudici ecclesiastico præcipitur, sin minus, quòd decima die post dictarum tertiarum litterarum præsentationem, & intimationem, & si feriata sit die sequenti non feriata cum dierum continuatione compareat coram domino rege, seu eius locumtenente generali

Decisiones.

nerali, & in regia audientia, seu relatore causæ ad videndum declarari se incidisse in poenam banni sibi appositam.

Præterea cum nec tertijs litteris ecclesiasticus iudex parere curaret, immo appenlate, et ex proposito vilipendendo dictas regias litteras per seueret inferre vim personis laicis distriualibus, et vassallis domini Regis, ac Regis regalias, et præheminentiam contempnendo, hoc modo regiam iurisdictionem perturbando, tunc fisci procurator regie curiæ solet offerre supplicationem, qua in effectu petit et supplicat mandari declarari dictum commissarium apostolicum vt perturbatorem regie iurisdictionis incidisse in poenam bannimenti, et alias poenas eadem cum dictis vltimis litteris comminatas, adeo vt iurisdicção regia sit salua, et illesa, et ad eam recurrentes, & illi se subijcientes tuti et defensi sint. Cuiquidem supplicationi seu in eius calce quæ in processu super his actitato inseritur per causæ relatorem prouideri, & declarari solet, viso processu, & illius mentis attentis, & alias insequendo conclusionem in Regia audientia factam pro defensione dictarum iurisdictionis, præheminentiæ, & regaliarum, & reparatione tanti, & tam notorij, grauaminis locum fuisse, & esse declarationi dictarum poenarum dicto iudici ec-

clesiastico comminatarum, & impositarum, & quòd ad effectum faciendi dictam declarationem portetur processus Regenti Regiam cancellariam.

Tandem defertur processus regenti regiam cancellariam. Et ipse Regens viso dicto processu, & visis videndis, ac meritis dicti processus attentis, & alias, nomine domini Regis & eius locumtenentis generalis insequendo conclusionem in dicta regia audientia factam pronuntiat & declarat dictum iudicem ecclesiasticum vt perturbatorem regie iurisdictionis in poenam dicti bannimenti incidisse, & propterea bannendum fore & esse à præsentis Principatu Cathalonie, & Comitatibus Rufsilonis & Ceritanæ, & pro bannito habendum, & publicandum fore & esse, & pro tali tenendum & reputandum; donec aliter esset prouisum, aut regiam iurisdictionem in præiudicio illi illato re integraverit, & quòd pro his fiant, & expediantur litteræ prouisiones, commissiones, & præconizationes oportunæ.

Fateor tamen me nostris temporibus non vidisse regiam audientiam ad executionem dictæ sententiæ deuenisse, neque vidisse aliquod exemplar quo constet, huiusmodi sententias debite executioni fuisse deductas. Et ea est ratio, quia semper successit, quòd quando fuit deuen-

tum

tum ad dictam bannimentum condemnacionem dicti ecclesiastici iudices ante sententie executionem, aut reuocasset procedimenta, aut comparuerunt in banco regio, quo factum fuit dictas sententias executione non meruisse.

Sed ponamus casum in quo dicta sententia necessario veniat exequenda. quæro quomodo, & qua forma illa executioni demandabitur. Respondeo, quod quamuis hoc in facti contingentia non viderim, sum opinionis in huiusmodi executionibus attente, & cum magna consideratione fore, & esse procedendum. Nam potestas secularis in isto casu contra ecclesiasticos non est contentiosa, ideo quod iure diuino exempti sunt à dicta seculari potestate, sed est politica vel economica. Vt testatur Carol. de Grassal. lib. 2. regal. Francie iure. 16. Gregor. in lib. 57. gl. 2. in fititul. 6. pagin. 1. recopilatio. Aseued. in l. 4. titul. 1. num. 12. lib. 4. & Bouadilla. in sua Politi. tomo. 1. lib. 2. capit. 18. num. 62. Itaque quemadmodum pater familias à domo sua potest clericum sibi inobedientem, & pacem dictæ domus perturbantem, & inquietantem expellere, ita, & pari ratione Rex potest à suo regno clericos mandatis suis rebelles, iurisdictionemq; Regiam perturbantes ac ipsius Regis vassallis vim

inferentes tanquam putrida membra eijcere iuxta diu. Hieronimi sententiam relata in. c. refecanda, et in. c. ecce. 24. q. 5. quibus textibus cauetur putridas carnes refecandas esse, & scabiosam onem, à caulis repellendam ut tota domus massa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant intereant.

Atque ita tribus aulis Regij concilij ad hoc congregatis præsidente in eis excellentissimo don Laurentio à Corduba, & de Figueroa Duce Ferre vt locumtenente generali pro S. C. & R. Magestate. conciliarij regij (me etiam interueniente) politice & economice procedendo, de creuerunt formam qua aparuit dictam regiam sententiam fore & esse exequendam. Et forma in quorū omnes regij conciliarij inclinarunt sequens fuit. Quod post intimationem dictæ sententiæ factam mitteretur ad iudicem ecclesiasticum condemnatum quoddam monitorium, quo ei præciperetur, quod intra dies sex pro executione & effectuacione dictæ regis sententiæ, exiret à Casthalonia Principatu, & à Comitibus Rufsilonis & Çeritanæ, & quod in dicto monitorio infererentur omnes causæ, rationes & motiua, in quibus dicta regia sententia se fundat. Et si elapsis dictis sex diebus videretur cum contemnere dictum monitorium, ac omnia huc vs-

Decisiones.

que circa prædicta facta, ac perseu-
rare & perseuerare velle in sua con-
tumacia & perfidia molestandi &
inquietandi laicos, & vassallos do-
mini Regis, ac etiam hoc modo re-
giam iurisdictionem perturbandi,
quòd tunc ad eundem mitteretur ali-
quis ex regijs officialibus, qui petita
prius assistentia iudicis ordinarij ec-
clesiastici, & siue obtenta, siue non
obtenta, illum decenter & cum vr-
banitate caperet & captum pro exe-
cutione dictæ regiz sententiæ à reg-
no extraheret.

Et hæc sunt quæ iuxta rationes
quæ pro affirmatiua parte adductæ
fuerunt in praxi obseruantur; non
obstantibus fundamentis quibus ini-
nitio huius quæstionis negatiuam
partem confirmauimus. Quæ ra-
tiones & fundamenta non obstant
imò ex sequentibus posse diffiniri et
absolui existimauimus.

Et primo non obstat primum
fundamentum, in quo in summa di-
cebamus commissarios apostolicos
vt ecclesiasticas personas, & exemp-
tionem à potestatibus secularibus
nedum de iure humano, sed etiam
de iure diuino habentes, non posse
compelli ad reuocanda acta contra
seculares homines, & eorum bona,
nec ad comparandum banchem re-
gium informaturos: cum vt dic-
tum est, ratione dictæ immunitatis,
nec in ciuilibus nec in criminalibus
potestatibus secularibus subijcian-

tur. Tamen respondeo, hoc non
obtinere locum in nostro casu scili-
cet, quando à personis ecclesiasti-
cis regia perturbatur iurisdictione,
occupanturq; ab eisdem regiz re-
galie, & personis secularibus regiz
iurisdictioni submissis vis aliqua iniu-
ste, & indebite infertur. Qui casus
ex declaratione & interpretatione
Romani Pontificis, legumque hu-
manarum non includuntur, neque
comprehenduntur in iure diuino vt
supra latius num. 18. cum seq. osten-
sum est. Potest enim Papa declara-
re & interpretari ius Diuinum, non
autem in illo dispensare, & ostende-
re aperte, an ius illud id quod agi-
tur includat nec ne. vide Thom.
quodlibet. 4. arti. 3. & quodlibet. 9.
arti. 15. Idem Thom. 1. 2. q. 97. arti.
4. versi. Præterea est lex. Slueft. in
verbo Papa. q. 16. Parisi. consil. 68.
num. 199. vol. 4.

Neque oberit secundum funda-
mentum desumptum ex cap. si iu-
dex laicus. desenten. ex communi.
in. 6. qui text. probat, quòd quando du-
bitatur an causa sit spiritalis, vel
temporalis. iudex ecclesiasticus tan-
quam magis dignus est illius articu-
li iudex competens. Inde inferens,
commissarios Apostolicos non pos-
se ad banchem regium vocari, ad
effectum, vt ibi cognoscatur, an arti-
culus iurisdictionis quam in laicos
exercent ad illos pertineat vel non.
Nam respondeo, in nostro casu non
agi de

agi de contentione aliqua super articulo iurisdictionis inter curiam ecclesiasticam, & secularem, cum curia secularis in nostra facti specie nihil aliud pratendat, quàm tollere vim & oppressionem a iudicibus ecclesiasticis personis secularibus & profactis profanis illatam; & eisdem vt regia iurisdictionis perturbatores a regno expellere. Et si adhuc contendatur in nostro casu, articulum iurisdictionis versari: cum vt dictum est, cognoscit regia curia an commissarius apostolicus procedat in suo casu, & consequenter cognitionem huius articuli non ad curiam secularem, sed ad eundem iudicem ecclesiasticum ex vi dicti cap. pertinere & spectare. Respondendo, quòd quamuis verum sit, textum in cap. si iudex laicus: loqui in iudice ecclesiastico ordinario cuius iurisdictione de iure certa & determinata est, non tamen ille text. procedit in hoc Principatu Cathalonie in quo contentiones iurisdictionum inter curiam ecclesiasticam ordinariam, & curiam secularem dirimuntur per Regium cancellarium vt tertium inter dictas curias & prodietis contentionibus electum in & cum concordia facta & firmata per Cardinalem Conuenarum vt sedis apostolicę legatum ex vna, & Regnam Eleonoram ex altera: quę concordia inserta est in corpore iuris Cathalonie. Et multo minus ille textus procedet quoad commissarios

apostolicos de quibus non loquitur, & cum quibus ideo quòd exteri reputantur non fit contentio. Imo Rex in hoc Principatu est in possessione a tanto tempore, cuius initij non extat memoria in contrarium iu iubendi eos, quòd acta contra seculares homines vim illis pro factis profanis inferendo, & regiam perturbando iurisdictionem reuocent, aut quòd compareant banchum regium informaturi. Quod tempus vim priuilegij habet cap. super quibusdam. §. propterea. de verbor. signifi. Innocen. in cap. 21. de preben. lib. 6. l. hoc iure. §. duabus aquar. ff. de aqua quotidi. & esuiua. cap. 1. de prescripto. lib. 6. l. sen in. l. de quibus. in. 10. colum. ff. de legib. Et vocantur etiam vt eorum potestas examinetur, ne exteri iudices in seculares homines & profactis profanis atque extra id quòd illis permittitur in Regis territorio iurisdictionem exerceant.

Tertium quoque argumentum parum facere videtur. Nam etsi in cap. 3. concilij Triden. sessio. 25. cauetur, licere iudicibus ecclesiasticis in causas siue ciuilibus, siue criminalibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinētibus cōtra quoscunque etiam laicos per multas pecuniarias, per captionem pignorum, personarumque distractionem per suos proprios, aut alienos executores procedere, & causas diffinire, tamen si mentem dicti decreti aquo

LI 4 argumen-

Decisiones.

argumentum desumptis quæramus, aperte nobis compertum erit, dictum decretum non ob stare. Nam scire oportet, quod vis illius decreti in eo tantum versatur, ut ordinem procedendi iudicibus quibuscumque ecclesiasticis statuatur, ne passim facile, & indistinctæ à censuris incipiant; nisi prius alijs remedijs tentatis. Cum igitur principaliter ordo in procedendo, obiter vero de personarum distinctione, & pignorum captione per suos vel alienos executores sermo sit nihil amplius disponi oportet, quam quod iure communi constitutum est. ita explicat Laurentius Polo vir accuratissimi ingenij nunc Mediolani Senator in suo Analitico responso super executione ab ecclesiasticis faciendâ in personis & bonis laicorum & ante cum explicauit Beretta in consil. 3. num. 21. & consil. 5. num. 28. versi. Illud vero. in fi. ubi etiam subiicit verba concilij intelligenda esse in casu habili (in quo lex loqui semper intelligitur) & ita referenda ad casum ubi Episcopi, & iudices ecclesiastici temporalem quoque in laicos habent iurisdictionem, vel consuetudinem legitime præscriptam, vel in alijs casibus in quibus id iudicibus ecclesiasticis est permissum. Vel secundo & forsan melius respondetur, si dicamus cum Alphons. Azueved. in l. 14. titu. 1. lib. 4. legum Hispaniæ. num. 2. pest. med. fol. 26. col. 1. in prin. verbis concilij non con

trariam, imo conclusionem nostram probari, dum ibi dicitur, per suos proprios, aut alienos, quasi illud verbum alienos ad distinctionem laicorum, & pignorum captionem referatur, & per eos sint faciendâ, quibus de iure permissum est fieri, singula singulis referendo. Si enim iudex ecclesiasticus tam contra laicos & eorum bona, quam contra clericos pariter & eodem modo per suos exequi posset, frustra concilium addidisset, & alienos: addidit agitur supponens esse aliquas executiones quæ ad ecclesiasticum non expectantur, & ideo ministerio indiget alieno, veluti quæ fierent in personis & bonis laicorum. Nam ubi iudex ecclesiasticus censuris iam fuit usus, & non habet quid ultra agat aduersus laicos, nec potest earum viribus sententiam exequi requirere debet pro eius executione iudicem secularem ut is captis rebus & persona ipsius laici condemnatis sententiam iudicis ecclesiastici exequatur. tex. ubi glo. in verbo. publicum. sic intelligenda in cap. 1. de officio ordi. & ibi DD. præsertim Panor. Felin. & Alciat. Oldra. consil. 99. Bal. in l. 1. de his qui latro. vel alijs crimi. reos ocul. Math. de Alstic. in proemio constituti. Neapol. num. 54. tex. optimus in cap. dilecto de sententia excommunicatio. in. 6. cap. postulasti de homicid. c. Principes. 23. q. 5. cap. quoniâ. de offi. ordina. l. episcopale. C. de episco. & cleri. Couar. prastit. quaestio

quæstio. cap. 10. nu. 1. vtraque enim potestas per alteram adiuuatur. c. cum ad verum ventum est. 96. distinctio. Præterea in quantum in dicto tertio sudameto argumentati fuimus a regula subrogatorum vt quem ad modum Episcopus vtebatur censuris iure proprio, ita etiam vti possit distinctione laicorum & honorum captione censurarum loco per dictum concilium Tridentinum subrogata, Respondeo, debile esse argumentum quod fit a regula subrogatorum: quia concilium nihil aliud agit, quam ordinem antiquis canonibus præscriptum circa inuocationem brachij secularis immutare vt sicut antea post decretas censuras, & quando ecclesia non haberet vltra quod faceret inuocandum erat vt supra latius ostensum est, nunc prius inuocetur in casibus in quibus inuocari oportet, quam ad censuras deueniatur, & istud est quod respicit subrogatio, non autem quod executio per omnia, & sic etiam quo ad modum faciendi subrogetur loco censurarum. Vltra quod apparet, regulam hanc, quod subrogatus sapere debet naturam eius in cuius locum subrogatur, non posse ad nostrum casum adaptari. Cessat enim quotiescunque vel diuersa est qualitas in subrogato. Alex. consil. 106. nu. 17. lib. 3. Gozadi. in l. 2. num. 34. C. de pac. inter emptor. & vendi. Anto. Rub. in l. pen. §. ad crim. num. 186. ff. de publi. iudi. vel quando est diuersa ratio. Anton. Gabriel. lib. 6. comu-

ni. conclusio 2. nu. 76. vel quando in subrogato est aliquid specialiter dispositum in contrarium. Iacobus Niger. in specie valde simili post Alex. & Socin. in l. madata nu. 1. ff. de officio eius cui mada. est iuris. quæ omnia proprie concurrunt in casu nostro, cum iudex ecclesiasticus pro executione iustitiæ iure proprio vti possit censuris ecclesiasticis, non vero manus iniectio ne in bonis laycorum. nisi auxilio potestatis secularis cui laici subsunt in uocato. Subrogatio igitur intelligenda est, quo ad ordinem procedendi vt supra diximus, non vero quo ad modum faciendi executionem, qui is demum erit qualis à iure statutus reperitur, & ad limites ecclesiasticæ potestatis. argu. eorum quæ tradit Bero. in dicto cap. significasti. num. 34. de officio delega. vbi respondens ad id quod dicitur, quod omnia censentur concessa iudici ecclesiastico sine quibus iurisdicatio nihil esset, inquit, hoc esse verum, dummodo non excedat potestatem seu iurisdictionem suam seu eius terminos. Vnde sicut secularis iudex non posset censuras decernere, ita nec ecclesiasticus huiusmodi executiones facere, sed ad eas requirere debet potestatem secularem illius auxilium vt prædixi inuocando vt in iuribus allegatis cap. 1. de officio. ordinarij. iuncta ibi glo. cap. postulasti. de iudæis. cap. postulasti de homi. cap. cum Episcopus de officio ordina. in. 6. in Cathaloniam ha-

Ll 5 bemus

bemus expressum titu. de inuocatio
de bras secular. Et hoc iure uti-
mur, quòd quando ecclesia non ha-
bet quid ultra faciat inuocat bra-
chiumulare ad effectum, quòd
excommunicati exequantur, & ca-
pianur, ac detineantur, donec &
quousque meruerint beneficium ab-
solutionis obtinere, quia quamuis iu-
dex ecclesiasticus habeat iurisdictio-
nem in personas, & causas laico-
rum, non ideo sequitur, quòd ha-
beat actualement executionem quam
solum habet in suos subditos & in
suo territorio. cap. Romana. §. con-
trahentes. de foro competen. in. 6. 26
l. cum vnus. §. is qui. ff. de bon. autho-
ri. iudi. possiden. fieri enim potest,
quòd vnus cognoscat de causa, &
alius exequatur sententiam. Et quam-
uis dubitari posset an iura loquentia
in ordinario super inuocatione bra-
chij secularis habeant locum in iu-
dice delegato ex eo præcipue quod
Abbas Doctor antiquus in cap. si-
gnificasti de officio de lega. tenet, de
legatum non posse inuocare auxi-
lium: cum hoc soli ordinario videat-
ur esse concessum per cap. 1. de of-
ficio ordina. Et idem Archidi. in
cap. vt officium. de hæreti. lib. 6. ta-
men communis & vera opinio est
in contrarium videlicet, quòd iudex
delegatus possit dictum auxilium
implorare. & hoc tenent Innocen.
& Hostien. in dicto cap. significasti.
de officio & potesta. iudi. de lega. et

ibi Ioan. & Specula. in speculo titu.
1. §. sequitur. versi. Sed nunquid. Et
hanc partem tenet glo. Ioan. Andre.
in cap. 1. de offi. delega. lib. 6. sequi-
tur eandem opinionem Anthoni de
Butr. in eodem cap. significasti. de
offi. deleg. & in cap. quoniam. de
officio ordi. Et huius decisionis suf-
ficiens ratio est, quia delegatus ma-
ior est in causa sibi commissa quo-
cunque ordinario. cap. sane. & cap.
pastoralis. de officio delega. At
ordinarius dictum auxilium implo-
rare potest vt supra ostensum est, a
fortiori delegatus maior eo.

Non obstat etiam quartum fun-
damentum quod supra inconfirma-
tionem negatiuæ partis adduximus.
quod deduximus ex casu. 11. Bullæ
Cenæ in qua excommunicantur om-
nes eijcientes sedis apostolicæ lega-
tos vel nuntios à suis territorijs, ter-
ris, & dominijs. inferendo ex his
non licere potestatibus secularibus
præcipere aliquid iudicibus eccle-
siasticis sub bannimenti poena Nam
respondeo, dispositionem bullæ
in hoc casu procedere, quando ali-
quis sine iusta causa, vel nullo iu-
re subsistente sedis apostolicæ le-
gatos vel nuntios eijceret: quia tunc
videretur id factum animo illos iniuri-
di: in quo casu sine dubio contrafa-
ciens incideret in excommunicationem
dictæ bullæ quam constat iam anti-
quissimo iure. cap. si quis suadente
diabolo. 17. q. 4. fuisse latam & per
cap.

cap. Felicitis. de pen. lib. 6. Secus vero, quando illud fieret iure permittente vt in casu de quo nos agimus per ea quæ supra latius num. 5. cum sequentibus probauimus: quia id quod fit lege permittente poenam non meretur. vt in l. Græcus. C. ad leg. Cornel. de adul. l. sancimus. i. de administratio tutor. & in l. nemoq. damnus. ff. de reguliur.

27. Quinta vero probatio quintumque fundamentū desumptum ex bulla Cene in casu. 14. parum quoque virgere videntur. Nam & si sibi excommunicentur quomodolibet executionem bullarum Apostolicarum impediētes, vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum præstantes etiam prætextu violentiæ prohibendæ vel aliarum prætentionum, inde deducētes, quod cum per præceptum quod ex parte regiæ potestatis fit commissarijs apostolicis quatenus per eos acta contra seculares reuocent, aut compareant banchem regium informati impediatur suarum bullarum apostolicarum executio, iudices ideo regios in poenas & censuras dictæ bullæ Cene incidere; tamen respondeo, dictam bullam Cene non amplecti nostrum casum; in quo regia potestas minime curat aliquarum bullarum executionem impedire, sed solum se, suamque iurisdictionem & regna defendere. Nam cum vis a iudicibus ecclesiasticis iniuste personis secu-

laribus, & pro factis profanis inferatur, regiaque ab eisdem perturbatur iurisdictionio, possunt tunc Reges tanquam boni communis gubernatores Reipublicæ que tutores ac defensores, (quo ad bonum statum & gubernationem regni expedit) repellere vim vi, etiam manu armata remouere omnia impedimenta quibus pax, tranquillitas, & bona regni gubernatio potest perturbari, etiam si contra proprium patrem fuerit, & etiam si in aliquo contrariatur voluntati Pontificiæ. vide hanc expositionem & declarationem apud Can delabrum aureum super dicto. 14. casu eiusdem bullæ. Ius enim naturale quod Christus in euangelio non reuocat, concedit positue vt vni cuique liceat vim vi repellere. vt foto. lib. 5. de iusti. & iure. quæstio. 1. arti. 8. & Victor. de authori. Papa, & concilij propositione. 24. probant. Adeo quod quilibet in sui defensionem potest clericum ac etiam Episcopum percutere. vt probant omnes maxime Nauarro. in cap. 27. num. 82.

Vnde patet, intellectus illorum verborum (etiam sub prætextu violentiæ prohibendæ) quia intelliguntur si regij conciliarij sub ficto vel palliato prætextu fingant in esse violentiam vbi non est. Quibus fit, vt cum mandata regia facta iudicibus ecclesiasticis solum tendant ad tollendam vim & oppressionem non

non fictam neque palliatam personis laicis regie iurisdictioni submissam, & ad tuendam regiam iurisdictionem à dictis iudicibus ecclesiasticis perturbatam, non ideo ex dictis regijs mandatis videtur impedita bullarum apostolicarum executio, præsertim quòd ipsi qui exteri reputantur, vocantur, vt eorum potestas examinetur, non ad effectum impediendi potestatis suæ executionem, sed ad effectum impediendi ne in personas laicas eorumque bona & pro factis profanis & extra id quòd illis permittitur in terris regis iurisdictionem exerceant, executionesque faciant. Imò vt moneantur à regio concilio ne quid fiat in Reipublicæ dispendium: cum vt dictum est plerumque nuntij apostolici exteri sint, nec satis noscant quæ sint omnino præcædenda, ne falsis præcibus & suggestionibus decipiantur.

28. Tandem neque obest sextum fundamentum in quo pro iudicibus ecclesiasticis dicebamus, quòd apud eos tanquam ecclesiæ ministros vtraque iurdictio scilicet spiritualis & temporalis residebat; cum vtraque semper apud ecclesiam resideat. Et quòd ideo cum procedendo contra seculares vtantur iurisdictione temporali, & sic suo iure, non potest pro parte Regiæ potestatis illis mandari, quòd acta contra laicos & pro factis profanis reuocent, nec

quòd comparèant hanc huius regium informaturi. Et pro solutione huius argumenti, nos scire oportet, tempore veteris testamenti ambas iurisdictiones scilicet spirituales, & temporales apud ecclesiam residisse, vt ex varijs sacre illius scripturæ locis aperte demonstratur. Legitur primo Hierem. cap. 1. Ecce constitui te hodie super gentes & regna, vt euellas, & dicipes, edifies, & plâtes, quam professiam theologi in dicto cap. 1. & iurisperiti in cap. 6. de maiorita. & obediencia. & in cap. 2. de re iudi. in. 6. & in extrauag. vnam sanctam de maiorita & obediencia. intellexerunt procedere non solum in rebus sacris, verum etiam in profanis. præterea. 1. Regum. cap. 15. habetur, Samuelem Prophetam vsu fuisse gladio materiali contra Regem Agag. Et idem Helias contra quadringentos Prophetas de Baal vt. 3. Regum. cap. 18. Probatur idem aperte Deuteronomi. cap. 17. vbi cum Deus alloqueretur Moy sen ait illi, si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse prespexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram, & iudicium inter portas videris verba variari venies ad sacerdotes Leuitici generis, et ad iudicem qui fuerit illo tempore. Legitur etiam, Genes. cap. 2. et. 3. ipsum met Deum summum sacerdotem ab initio mundi vsque ad tempus Noe guber-

gubernasse, & sua sententia Adam, & Euā, atque Cain, in causis capitalibus respectiue condemnasse. Et & si non legatur Noe sacerdotem fuisse, tamen sacerdotis officium exercuit: quia Deo holocausta obtulit & ei altare edificauit, & ut iudex totius iurisdictionis ecclesiasticæ, & secularis omnem exercuit iurisdictionem, ut not. per Innocen. & Antoni. de Butru. in cap. licet ex suscepto. de foro compe. & vide Petr. Bellug. in specu. Rubri. 11. §. videntum. num. 2. Alia quoque varia exempla in sacris litteris commemorantur præcipue de Moysē Matatia Macabeo, Ionata, Simone, & Ioanne filio Symonis, qui cum sacerdotes essent utranque iurisdictionem scilicet spiritualement & temporalem exercuerunt. Post vero Christi aduentum, & postquam Deus tradidisset Petro Clauē terreni & celestialis imperij ut Math. cap. vlti. fateri quoque nos oportet, dictas iurisdictiones residere etiam apud ecclesiam hac tamen distinctione, quod spiritualis residet actu, temporalis vero in habitu & potentia, & non in actu: quia vsus, & exercitium huius temporalis iurisdictionis transtulit ecclesia in Imperatores & Reges ad eorum beneplacitum, & ad ecclesiæ vtilitatem, eiusque defensionem. not. glo. in cap. nouit. in verbo. nostram. de iudic. Constat enim noluisse Deum, quod administratores rerum spiritualium cir-

ca exercitium gladij materialis et rerum temporalium occuparentur. ut aperte docuit Deus, quando dixit Petro mitte gladium tuum in vaginam, Marci. 26. volens per hæc verba significare, quod quamuis ille materialis gladius, & sic iurdictio temporalis esset sancti Petri, residetque in illo, & in suis successoribus in pontificatu (quod percipitur ex propria illius verbitum significatione) non debere ecclesiam uti illo gladio, & rebus temporalibus nisi in quantum dictæ temporales res haberent dependentiam à spirituali gubernatione. Quæ res quoque comperta est ex Imperatorum coronationibus, quas Imperatores ab ipsa ecclesia recipiunt, & in quibus Papa eis ensē euaginatū tradit, dicens illis. Accepi gladium de super beati Petri corpore sumptum. ita habetur in Pontificali, & in cap. venerabilem. de elec. cap. romani. de iure iuran. cap. legimus. 93. distinctio. extrag. vnam sanctam. de maiorita. & obediē. Alex. Imol. in consil. 87. Aufrer. in Clemen. 1. num. 55. de officio ordinarij. Ioan. García. de nobilitate. glo. 9. num. 53. vers. Secunda conclusio. Ex quibus colligitur responsio ad argumentum. Nam si iurdictiones distinctæ & separate sunt, ita ut spiritualis actu pertineat ad ecclesiā, temporalis vero seu illius vsus, & exercitium ad Principes, & Reges terrarum. ut in dicto cap. nouit. & in cap. causam. qui filij sunt legi. & in c. celebri-

lebritatem. de consecratio dif. 3. in fi.
& in auth. de fide instrum. circa
princi. per vnam eolum. vna non de-
bet impedire per aliam. immo vna
indiget altera. scilicet Reges ponti-
ficibus pro eterna vita, & Pontifices
regibus pro temporalibus rebus. cap.
1. 23. q. 8. & not. in dicto cap. nouit.
Ex hoc enim impedimento, & iurif-
dictionum perturbatione, immitten-
do potestates ecclesiastica, & secu-
laris adinuicem faciem in messem
alienam nascuntur in Republica in-
teritus, & discordie, vt testatur Oso-
rius lib. 1. de regis institutione sic in-
quiens, omnis Reipublice interitus
in munerum perturbatione consistit
dum enim quilibet suum negocium
non facit, sed alienum officium, at-
que munus usurpat, nihil recte, ni-
hil ornate, fieri potest, sed omnia per-
turbati, & commisceeri necesse est.
Hij facit, quod alieni muneris non
est facienda usurpatione. c. quod qui-
dem. 1. q. 1. sed concordia vti debent
quæ grata est altissimo. c. Archiepis
copus. 9. q. 3. Et ideo quilibet termi-
nis sibi constitutus se continere con-
tentum. c. perlatum. 90. distinc. Bar-
ba. in. cap. 1. de constitutionib. num.
60. cum sequen. Tiber. Decian. in.
1. tomo. crimi. lib. 4. cap. 11. num. 1.
Iuuantur hæc ex diuo Thoma. in
lib. 4. de regimi. Princip. cap. 23.
vbi asserit tunc esse perfectam ciuium
congregationem, quando quilibet in
suo statu debitam habet dispositio-
nem & operationem. sicut enim edi-

ficiu est stabile, quando partes eius
sunt bene sitæ, sic depolitia cõtingit
quæ firmitatem habet, & perpetui-
tatem quando vnusquisque in suo
gradu siue officialis, siue subditus de-
bite operatur vt suæ conditionis re-
quirat actio. Atque ita si iurisdic-
tio regia impeditur seu perturbatur per
ecclesiasticam inferendo vim iudices ec-
clesiastici personis secularibus con-
tra illos incompenter proceden-
do, atque sic regiam iurisdictionem
vsurpando, merito poterit secularis
potestas iubere iudicibus ecclesias-
ticis, quod acta contra dictos secula-
res & in præiudiciu regie iurif-
dictionis facta reuocent, aut quod
compareant banchum regium infor-
maturi. vt supra latè ostensum est.
Nam in hoc casu, quando Apostoli-
cus aliquid in competenter agit se
imperiali iudicio emendare permit-
tit. vt in dicto. c. nos si in competen-
ter. 2. q. 7. Et cum his imponitur no-
stræ quæstioni finis.

**Cap. 93. An post con-
uersam poenam pecuniariam in-
corporalem, possit iudex poenam
pecuniariam exequi, & corpora-
lem dimittere.**

Iudex tanquam legis minister potest
elegit & imponere poenam secun-
dum circumstantiam loci, temporis, &
personæ.

Iudex

2. Index ex duabus poenis alternatiue positis potest eligere quam voluerit.

3. Index quando sit transfusio de poena pecuniaria in corporalem facta dicta transfusione, non poterit exequi pecuniariam. & dimittere corporalem. Limita secundum Decium vt hic.

4. Index quando poena in statuto vel in sententia alternatiue ponitur, & verba diriguntur ad iudicem poterit eligere quam voluerit. Secus vero, quando verba diriguntur ad reum: quia tunc rei erit electio.

Ontingit de facto, quod quidam Ioannes Barba regius commissarius villæ de Põtibis fuit in iudicio

inducatus condemnatus per visitatorem regionum officialium presentis Principatus Cathalonie in & cū sententia lata die 9. Nouembris. 1604. quod restitueret Ioanni Castellari viginti sex libras. quas ab illo in iusticiā ex torserat, & fisco regio quadruplum dictarum viginti sex librarum, simplici comprehenso, & casu quo dictam quantitatem infra duos menses non solueret, esset bannitus à Principatu Cathalonie per tempus sex annorum. Euenit, quod dictus Ioannes Barba infra dictum tempus duorum mensium predictas quantitates non soluit, & volens iudex illum elapsis vt predictatur dictis duobus mensibus pro dicta pecuniaria poena exequi, fuit dubitatum an posset: cum pretenderetur poenam

illam pecuniariam transacto tempore duorum mensium in poenam bannimenti fuisse translatam.

1 Et primo videtur dicendum, iudicem posse si vult exequi dictam pecuniariam poenam: quia ad iudicem tanquam legis ministrum spectat eligere & imponere poenam secundum circumstantiam loci, temporis, & personæ. vt in l. respiciendum. & in l. aut facta. in fi. ff. de poenis.

2 Secundo facere quoque videtur, quod quemadmodum iudex ex duobus poenis alternatiue per legem positis potest eligere illam quam voluerit. vt tenet glossa. & Doctor in cap. si eut. de iudeis. & in cap. à crapula. in in verbo. beneficio. de vita & honesta. cleri. & in c. fraternitatis. 34. distinctio. poterit quoque eadem ratio ne in casu proposito exequi ex dictis poenis pecuniarie scilicet & bannimenti quam ipse maluerit eligere.

3 Sed ijs non obstantibus, in casu nostro in contrarium est rei veritas. Scilicet, quod quando sit transfusio de poena pecuniaria in corporalem non datur iudici optio. (facta dicta transfusione.) vt possit pecuniariam exequi & corporalem dimittere. Et decidit hanc conclusionem Bar. in l. cum duobus. §. si. ff. pro socio. nu. 2. vbi dicit, se consuluisse pro quodā qui fuerat condemnatus in quingentis libris soluendis infra dies decem, ita vt si infra dictos dies decem dictam quantitatem non solueret amputaretur ei pes, & cum dictæ quingente

gentē librē infra dictum tempus soluta non fuissent, & potestas faceret executionem in bonis condemnati, dicit ibi Bar. se consuluisse dictam executionem fieri non posse: quia illa pœnā pecuniaria translata fuit in pœnā corporalem. vt in l. 1. ff. ad leg. Cornel. de fal.

Approbat Panor. Bartoli. sententiam in cap. interceteras. num. 5. in versi. Prædicta tamen limita. extra de rescrip. vbi proponens iudicē tanquam legis ministrum habere eligere & imponere pœnam secundum circumstantiam loci temporis & personæ. vt. l. respiciendum. & in. l. aut facta. in. fi. ff. de pœnis. dicit tamen prædicta limitari, nisi vna pœna esset translata in aliam: quia tunc iudex non haberet amplius electionē. Et ponit exemplum, dicit statutum vel sententia iudicis, quod pro tali delicto reus soluat mille, & si nō soluerit intra dies decem amputatur si bi pes, queritur, vtrum post lapsum decem dierum possit iudex exequi pœnā in bonis istius criminosi. Cui quesito respondet ipse Panormitanus, iudicē dictam pœnam pecuniariā exequi non posse, quia per lapsum decem dierum dicta pœna pecuniaria fuit translata in corporalem. Itaque, cum in nostro casu pœna corporalis subordinata sit indefectum pecuniariæ, & dicta pœna corporalis sit certa & determinata, non erit nec esse debet in arbitrio iudicis exequi pœnam pecuniariam, & di-

mittere corporale per tex. in. l. 1. §. ex pilatores. ff. de effractorib. & expilatorib. Tenet & sequitur idem Bal. in. l. Lucio Titio. ff. de leg. 2. vide Felin. ita coneludentem in dicto cap. interceteras. num. 6. in. 3. aduertentia. de rescrip. Sequitur quoque Philip. Deci. in consil. 12. nu. 2. vbi in versi. Quarto hanc doctrinam limitat dicens, eam procedere nisi Respublica & eius rectores vellent post terminum potius pœnam pecuniariam, quam corporalem eligere: quia cum ipsa Respublica sit creditrix, illa translatio facta post terminū in aliā pœnam intelligitur, si creditori placuerit. ita, Bal. in. l. commissoria. C. de pact. interemptor. & vendi. Non enim verba quæ in fauorem creditoris prolata sunt debent in eius odiū retorqueri. vide multa quæ in huius rei confirmationem adducit Deci. in dicto consilio. 12. nu. 2. Et in hanc vltimam partē vidi super facto proposito regium concilium inclinasse.

4 Et non obstant contraria supra adducta, quia ibi loquitur, quando pœna in statuto vel in sententia alternativè ponitur; nam tunc optio datur iudici, vt eligat quam voluerit & ita intelliguntur iura, glossæ & Doctores in quibus dicta contraria se fundant. Quod ipse hoc verum intelligo, quando verba alternativè diriguntur ad iudicem, vt puta, si dicatur, puniat eum iudex tali vel tali pœna. l. si fugitiui. C. de servis fugiti. Secus vero, quando verba diriguntur ad

reum

reum vt quia dicitur soluat centum vel recedat à ciuitate: quia tunc optio datur sibi. & ita loquitur tex. in l. quicunque. & ibi glo. C. de seruis fugiti. Bar. in l. 1. §. expilatores. ff. de effraCTORIB. & expilatorib. Abb. in dicto cap. inter ceteras. de rescrip. num. 5. & idem in cap. si diligenti. in versi. Quæro. cum glo. de foro competen. & Felin. in eod. cap. inter ceteras. num. 7. Quod adhuc in reo restringitur. quando vna ex poenis alternatiuæ positus esset mors: quia in dicto casu reus illam eligere non potest. ita Maria. in dicto cap. sicut de Iudæis. per. l. aut dam. num. 3. §. ff. de poenis. vbi reo mortituro non datur optio quam mortem velit. Quem tex. extollit Bal. in l. 1. ibi. Quæro nunquid possit. C. de his qui ad liberta. proclama. non poss. & Ludo. Roman. in singul. 137. & ratio est. quia nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. facit tex. in cap. contingit. l. j. de senten. excommunicatio. & approbat Felin. in dicto cap. inter ceteras. num. 7. de rescrip. vide quæ circa hæc late & optime dixi supra in cap. 6. num. 12. Nos vero loquimur in casu in quo non est propriè alternatiua. sed est quædam poena subordinata scilicet corporaliter in defectum pecuniariæ. vt supra latè ostensum est.

Cap. 94. In quo præcipue quæritur. qualiter punian-

tur vxores adulterium committentes.

1. *Adulterij crimen sex iuribus puniri.*
2. *Adulterium iure diuino poena mortis puniuntur.*
3. *Sacrificium quod in lege antiqua diuina exercebatur contra vxores de adulterio suspectas.*
4. *Adulterium de iure. ff. puniuntur poena deportationis.*
5. *Adulterium de iure. C. puniuntur poena ultimi supplicij; tam in masculo. quam in femina.*
6. *Adulterium de iure authenticorum in femina propter sexus fragilitatem. puniuntur; quod virginis ceditur. & in monasterium detruditur vbi cogitur habitum monachalem recte si intra biennium maritus illam ad se non reuocet.*
7. *Adulterium de iure canonico puniuntur. quod tam masculus quam femina excommunicatur. & femina in monasterium detruditur.*
8. *Clericus propter adulterium qualiter veniat puniendus.*
9. *Adulterium qualiter contra vxorem de iure Cathalonie puniatur. Et de forma in hac punitione seruanda.*

Reris super adulterij crimine & illius poena quinque iura disposuisse.

Primum ius est ius
M in diu-

- diuinum secundum ius. ff. Tertium ius. C. Quartum ius Authenticorū. Quintum ius canonicum. & Sextū ius vsaticorum & cōsuetudinarium huius nostri Principatus Cathalonie.
2. Et deueniēdo ad primū ius, quod est ius diuinum, dicō, hoc iure cōtra conuictos de adulterio, siue masculi, siue femine sint, poenā mortis impositam fuisse. Genus autē mortis erat lapidatio. vt Leuiti. cap. 20. & Deuteronomi. cap. 22. Et nedum contra mulieres de adulterio conuictas hec fuit instituta lex, sed etiā in eadem lege antiqua cōstat de alia lege quæ Zelotipia appellatur quæ legitur. Numer. cap. 5. Et hec fuit à Deo instituta pro filijs Israel Zelotipis, id est, maritis qui anxij erant ne alter vxore potiretur; vt seruata forma sacrificij Zelotipie vxor quæ declinasset à viro suo, atque polluta esset, & concobuisset cū altero viro, illis maledictionibus in vasum sacrificij dictæ Zelotipie per sacerdotē immisissubiaceret. Et ē contra si polluta non fuerit innoxia esset, & liberos faceret. De qua lege late memini in mea practica in cap. 25. num. 1. & 2. ad quem locum me remitto.
4. Secundum ius super adulterio dispones est ius. ff. quo iure secundum magis communem opinionem adulterium punitur poena deportationis. vt attestantur Cuman. in consil. 154. post num. 2. Marfil. in practi. crimi. §. oportune. num. 40. quem refert & sequitur Iul. Clar. in practi. in. §. adulterium. versi. sed quero.
5. Tertium ius est ius Codicis quo disponitur adulterium poena vltimi supplicij tam in masculo, quam in femina irroganda puniri. vt est tex. in l. quamuis. la. 2. C. ad leg. Iul. de adul. & in hoc omnes consentiunt. prout dicit hanc esse communem opinionem Alex. in consil. 13. post num. 3. lib. 7. & Augusti. ad Angel. de malefi. in verbo. che hay adulterato. num. 44. Antoni. Gomez super. l. 80. Tauri. num. 47. Practica. Conradi. fol. 383. num. 21. & Iul. Clar. in practi. §. adulterium. in versi. Sed quero.
- Quartum ius est authenticorum, quo quidem iure illa poena capitis quæ de iure Codicis irrogatur commutata est in femina propter sexus fragilitatem in poenam, quod virgis cædatur, & quod deinde detradatur in monasterium, ita vt si maritus intra biennium ad se non reuocet cogitur habitum monachalem suscipere, & ibi perpetuo manere. de quo est expressus tex. in auth. sed hodie. C. ad leg. Iul. de adul. Que authen. in aliquibus regnis in vfu est: prout refert Boer. in decisio. 297. num. 12. illam practitari in curia Burdegalen. & Papo. lib. 22. titu. 9. Arresto. 1. & 2. dicit, Parlamentū Parisiense seruasse eandem dispositionem in quadam Maria Quatre lliure, & in alia adultera. Idemq; fer-

feruasse Curia Neapol. refert Gram-
mati. in decisio. 31.

7. Quintū ius est ius Canonicū, quo
iure cauetur, pro adulterio tam mas-
culum quam feminam excommu-
nicari debere. cap. intelleximus. de
adulter. Et famina in monasterium
detruditur, vbi cogitur toto tempo-
re vitæ suæ permanere, & pœnitent-
tiam agere, si eam maritus recipere
nolit. cap. gaudeamus. cod. titu. Sed
quid si qui comisit adulterium sit
clericus qualiter veniet ille de iure
canonico puniendus? Respondeo,
quod debet deponi, & vltius toto
tempore vitæ suæ in monasterium
detrudatur. ita voluit glo. in cap. la-
tor. in glo. prima. 2. q. 7. & hæc est
communis opinio. vt dicunt Diaz.
in prac. crimi. canon. cap. 79. Due-
nyas in Regu. 101. in. 2. limitatio.
Villalob. in sua collecta. communi.
opinio. in littera. c. num. 82. & Iul.
Clar. in dicto. §. adulterium. in versi.
sed quero:

9. Sextum & vltimum ius est, Ius
nostrum Cathalonicum de quo est
tex. in vñtico. mariti vxores. iuncta
quadam regia declaratione quæ in
corpore iuris Cathalonix inserta
est, & collocata sub titu. de adulter.
& strup. cap. 3. quibus iuribus intro-
ducta fuit in hoc regno consuetudo,
quod maritus volens procedere con-
tra vxorem de adulterio, debet eam
accusare: cum adulterium contra
vxorem puniri non possit nisi mari-
to eius accusante, ne cuiquam liceat

facere connubia. l. quamuis la. 2. C.
ad leg. Iul. de adulter. & probatur
ex dicto vñtico. mariti vxores. & cap-
ta vxore per iustitiam ac admissa in
suis legitimis defensionibus, si non
ostendit de sua innocentia, imo de
dicto crimine conuicta remaneat,
tunc sententia diffinitiva declara-
tur, dictam vxorem eius viro esse tra-
dendam ad illam immurandam, præ-
stita prius per maritum idonea cau-
tione iuxta dictum vñtico. mariti
vxores. & dispositionem dictæ re-
giæ declarationis vt prædicitur in
corpore iuris Cathalonix clausæ ac
formam in ea ptescriptam & statu-
tam. Forma autem dictæ regis de-
clarationis est, quod antequam ipsa
mulier eius viro immuranda tradi-
tur, prestatur per illum idonea cau-
tio, quod tenebit illam in eius domo
propria habente duodecim palmes
de longitudine, & sex de latitudine,
& duas cannas quæ summam ca-
piūt sexdecim palmos de altitudi-
ne & quod dabit eidem vxori vnum
saccum stramenti idest vnā Marfe-
gam de palla in qua dormiat, & vnū
lodicem cū quo valeat se cooperire,
& quod faciet in dicta domo vnum
foramē in quo possit soluere tributa
vētris sui naturalia, & per quod fora-
mē exiant illa fētida, & quod dimit-
tet vnā fenestram in eadē domo per
quam dentur eidem vxori victualia,
& quod dabit illi decem & octo
vncias panis cocti competentis pro
qualibet die, & aquam quantam vo-

Mm 2 lucrit,

luerit, & quod non dabit sibi aliquid, aut faciet dari, propter quod illam præcipitet ad mortem: aut aliquid faciet, vt ipsa vxor moriatur. Et hæc sunt quæ expressis verbis in dicta regia declaratione continentur.

Atque ita seruata prius dicta forma postea exequitur in mulierem sententia contra eam lata qua declaratur eius viro eam iuxta dispositionem dicti vsatici & dictæ regie declarationis esse tradendam ad illam modo prædicto immurandam. Et ita de meo tempore fuit obseruatum in quadam Anna Fanera; contra quam fuit lata sententia die. 17. Maij. 1591. referente Francisco Fort regio consiliario ac collega meo. Et si quis voluerit plenius materiam hanc videre & practicam huius processus recurat ad meam practicam in cap. 26. vbi Theorica & Practica latissimè examinatur.

Cap. 95. In quo incon-

sequentiam cap. præcedentis queritur, an vxor propter adulterium per eam commissum amittat dotem, & eam maritus lucretur.

1. *Mulier propter adulterium per eam commissum amittit dotem, intelligo dotem quam ad suas liberas voluntates habebat.*

2. *Mulier adultera nedum amittit dotem vt etiam & bona paraphernalia.*
3. *Mulier ob solum osculum datum amatori conuincitur de adulterio, & ob hoc amittit dotem.*
4. *Mulier quæ illegitimè matrimonium contraxit. si interim fornicauerit dicitur committere adulterium; quamuis postea matrimonium declaratur nullum.*
5. *Mulier effecta sponsa fornicando ante nuptialem benedictionem dicitur adulterium committere, & consequenter hoc modo dotem amittere.*
6. *Vxor ad hoc vt teneatur de adulterio & puniri possit debet accusari per maritum.*
7. *Hæredes mariti eo decesso sine accusatione facta contra vxorem non possunt in repetitione dotis excipere de adulterio: exceptis tribus c. si. us. vt ibi.*
8. *Maritus non lucretur dotem propter suæ vxoris adulterium si ipse secum vxore reconciliat.*
9. *Maritus qui rem habet cum vxore adultera non facta prius penitentia peccat mortaliter.*

1. **A**m ex iure communi, quam ex proprio & peculiari nostro Cathalonie comper tum habemus, mulierem propter adulterium per eam commissum dotem suam amittere, & eam maritum lucrari. Quæ probantur primo ex tex. in vsa-

fi. mariti vxores. in finalibus verbis vbi dicitur, vxorem conuictam debere venire in manu viri sui cum cunctis quæ habuerit, & concordat tex. in cap. plerumque extra de donationib. inter vir. & vxor. & est tex. in l. cum mulier. 1. ff. solu. matri. Hancq; dicunt esse communem opinionem Bermon. de concubi. fol. 43. num. 42. Bal. Nouel. de dote, in vndecima parte. §. hætenus. num. 36. Iul. Clar. in. §. adulterium. in versi. Et scias. vbi plures allegat concordantes. Sequunturq; hanc opinionem practici nostri Cathalani in dicto vñtico. mariti vxores. Verum intelligo doctrinā hanc procedere & obtinere locum in ea dote. quam ipsa vxor ad suas liberas habet voluntates, vt probatur ex eodem vñtico. mariti vxores. in finalibus verbis. ibi. *Cum cunctis quæ habuerit.* quod commendat ibidē Marquil. & dicit, esse menti tenendum. Et iuxta hanc sententiam & opinionem fuit in regia audientia pronuntiatum & declaratum in & cum sententia lata die 23. Martij. 1602. referente Hieronymo Astor regio conciliario in causa quæ ibi ducebatur inter pupillos filios & hæredes Philippi de Portules seu eorum tutores & curatores ex vna, & Monserratum Faner & post eius obitum & Guiomarem Perayre ex altera.

2. Et non solum existimamus pri-

mo prædictam sententiam & opinionem procedere in dote, verum etiam in bonis paraphernalibus ipsius mulieris: vt quemadmodum ipsa adultera amittit dotem, amittat quoque propter adulterium bona paraphernalia. ita tenuit glo. in dicto cap. plerumque in verbo dotalicium de donationib. inter vir. & vxor. Quod communiter teneri dicit Boer. in decisio. 338. num. 2. & Bermon. de concubi. fol. 43. num. 42.

3. Secundo dictam conclusionem procedere quoque credimus, non solum propter adulterium carnaliter seu per copulam commissum, verum etiam propter osculum alteri viro, quam marito datum: vel quia illis ipsa muliere permittente sibi manus ad mamillas posuit. ita Bal. in cap. tuæ. num. 4. de procuratorib. Et dicit esse communem opinionem Belom. in rubri. C. de eden. & Iul. Clar. in. §. adulterium in versi. Scias etiam. vbi dicit, quod cum adulterium sit difficilis probationis, & oscula dicantur proxima, & fere immediata præparatoria adulterij optimè statutum esse, vt mulier eo ipso quod conuincitur osculum amatori dedisse dicatur etiam de adulterio conuicta. Quod etiam intelligit procedere nedum quantum ad processum civilem, verum etiam quantum ad puniendam eam criminaliter

M m 3 de

de adulterio. Et Antoni. Gomez super. l. 80. Tauri. nu. 50. dicit, ita esse de omnium mente. Super quibus videndus est Deci. in rubri. extra. de iudi. in prima lectura. & in Rubrica. C. de edendo. in prima conclusionem. vide etiam materiam hanc in singulari Ludoui. Roma. 375. & latè in additio. facta ad dictum singulare. Sed aduerte ad ea quæ dicit Iul. Clar. in loco citato, quòd ipse in iudicando non sequeretur dictam opinionem ad imponendam poenam ordinariam delicti.

4. Tertio fateri quoque oportet eandem sententiam & opinionem procedere & obtinere locum in muliere quæ illegitimè matrimonium contraxit, & constante dicto matrimonio fornicauit: quia quamuis postea matrimonium declaretur nullum dicitur adulterium commississe, & ob id dotem quoque amisisse. Nam quamuis videatur stante nullitate matrimonij non posse dici adulterium, & consequenter nec ipsam mulierem posse dote priuari, tamen in contrarium est rei veritas, cum considerandus sit matrimonij status qui erat tempore commissi criminis saltem putatiue, & mala intentio ipsius mulieris quæ ex nullitate matrimonij deinde declarata excusari non debet: saltem postquam iam super ipsa dotis priuatione fuit pronuntiatum. tenet glo. in dicto cap. plerumque. in verbo. non valebit. & est communis opinio vt dicit Bal.

Novel. de dote. in. 11. parte. in. §. hætenus. num. 36. Anto. Gomez. super dicta. l. 80. Tauri. post num. 48. vers. 2. Ioan. Lup. in rubri. de donationib. inter virum & vxor. §. 36. num. 3. & Iul. Clar. in. §. adulterium. in vers. sed quid si aliquis.

5. Quarto arbitror quoque eandem sententiam extendendam esse ratione adulterij commissi per sponsam quæ matrimonium per verba de presenti contraxit: cum etiam in ea quoque locum habeat poena adulterij, etiam si à viro suo adhuc cognita non fuerit. Facit glo. in cap. dilectionem in verbo. reatum adulterij, de eo qui cognouit consan. vxor. suæ. Quam glo. tenere omnes attestatur Mant. in. l. transigere. num. 52. C. de transactio. & Iul. Clar. in dicto. §. adulterium. in vers. Sed hæc omnia. Secus vero si sit tantum sponsa per verba de futuro. vt tenent communiter Doctores attestante dicto Anto. Gomez in dicta. l. 80. Tauri. post num. 47.

6. Verum omnia quæ supra diximus restrictionem quidem in aliquibus casibus accipere videntur. Et Primo quādo vxor accusata non fuisset per maritum de adulterio: quia tunc ipse maritus dotē non lucratur. Quod probat Marquis. arg. à contrario sensu dicti vsatici. mariti vxores. quod argumentū in iure fortissimum est. vt in. l. 1. §. huius rei. ff. de officio eius cui mada. est iuris. Et estratio, quia ad hoc quòd vxor propter

ter adulterium dotem amittat requiritur, quòd à marito accusetur & per testes, vel manifestis inditijs conuincatur. vt vult & innuit dictus vsati. mariti vxores. pro quo etiam allegatur tex. in. l. rei iudicatę. §. i. ff. solu. matri. ibi cum dicitur, correctionem vero morum. Et hanc partem sequitur Iacob. de Bella perti. in. l. omnimodo. C. de inofficio. testamen. & in. l. post diem, ff. de lege commissio. & sequuntur idem antiqui sapientes in dicto vsatico. relati per Marquil. ibidem in 7. col. 4. in versi. Sed pone. Quomobrem, defuncto marito prætermis-
 7. contra vxorem adulterij accusatione, eius hæredes obijcere non poterunt vxori, se propter adulterium dotem amisissse: imo dictam dotem integram eidem restituere tenentur. ita resoluit Marquil. in dicto vsati. mariti vxores. in versi. Iuxta quod quero. col. 4. vbi ad longum hunc articulum tractat etiam vsque ad colum. 6. & tandem tenet, quòd siue adulterium sit notorium, siue publicum, quòd hæredes mariti post mortem ipsius exceptionem de adulterio opponere non possunt, demptis tribus casibus. Primus est, quando maritus iam præparasset suam accusationem: quia tunc eius hæres potest illam perpetuare. vt in. §. i. instit. de perpetuis & temporalib. actio. l. vni. C. ex delict. defunc. & l. si quis filium. C. de in officio. testamen. Secundus casus

est, si maritus non habuit tempus conquerendi ex culpa vxoris vel alterius: quia tunc eius hæres conqueri potest, vel excipere. vt in. l. i. §. pen. ff. si quis testamen. liber esse ius. & in. l. fi. C. ad leg. Iul. de adul. Tertius denique est, si maritus fuit in seruitio Principis & ibi mortuus fuerit: quoniam talibus non currit tempus. vt in. l. i. & 2. C. de se mili. lib. 12. & l. miles. §. quidam. ff. ad leg. Iul. de adulter.

8. Secundo nec supra scripta decisio obtinebit locum, quando vir vxorem adulteram sibi reconciliaret: quia cum postea non possit ei propter dictam reconciliationem obijcere de adulterio, nec ipsa amittet dotem, nec maritus eam lucrabitur: videtur enim maritus cum dicta reconciliacione illi adulterium remisissse. ita legitur in cap. quemadmodum extra. de iure iuran. tenet idem Clar. in dicto. §. adulterium. in versi. Caueat. vbi aduertit, quòd caueat maritus nesciens vxorem esse adulteram: se cum ea carnaliter commiscat: nam ex eo videtur illi crimen illud remittere. ita glo. in cap. si. de adulter. censetur chim
 9. ex hoc mores suos approbasse. Quinimo vir qui rem habet cum vxore adultera non facta prius poenitentia peccat mortaliter. vt nota. in. c. coniugio. 32. q. 1. Verum dicta sententia limitatur in casu quo post reconciliationem iterum vxor fornicetur: quia eo casu poterit maritus

Mm 4 contra

contra eam etiam obijcere de adulterio, non obstante quòd prima iniuria fuisset remissa ita in cap. quemadmodum extra. de iure iuran. & in glo. 3. in cap. plerumque. de donatione. inter vir. & vxor. Quare talis vxor volens ab hæredibus mariti dotem repetere, obstat ei exceptio adulterij commissi post dictam reconciliationem. Quod existimo verum, si maritus dum vivebat instituit iam accusationem contra suam vxorem iuxta dictum vsati. mariti vxores. Secus vero si maritus dum vivebat tacuisset & dormiuisset in

3. non accusando eam: quia dicta taciturnitas prodest vxori quoad dotis repetitionem, & hæredibus mariti nocet; qui illam restituere tenentur non obstante exceptione adulterij ab ipsis hæredibus tantum opposita. ita resoluit Marquill. in dicto vsati. mariti vxores. in 6. & 7. colum.

Cap. 96. In quo quaeritur an vxor possit de iure maritum suum de adulterio accusare, quemadmodum potest maritus vxorem. vt supra in duobus præcedentibus proximis capitulis diximus.

1. *Vxor non potest maritum accusare de adulterio quoad poenam illi infligendam.*
2. *Vxor maritum potest de adulterio accusare quoad thori separationem.*
3. *Matrimonij separatio ex causa adulterij permittitur.*

Vxor facta matrimonij separatione ex causa adulterij commissi per maritum nedum recuperat dotem, sed & donationem propter nuptias sibi factam lucratur.

N superioribus proximis duobus capitulis ostensum est, maritum posse accusare vxorem suam de adulterio; oportune igitur hic quaeritur, an è conuerso vxor possit maritum de eodem crimine & delicto accusare. Cui dubitationi (vnica obleruata distinctione) responsum & satisfactum erit. Distinctio autem hæc est, quòd aut quaeritur, an ipsa vxor velit accusare virum suum de adulterio quoad poenam ei infligendam? & in hoc casu respondeo, ipsam vxorem non posse. vt in. l. 1. C. ad leg. Iul. de adulter. publico enim iudicio non habere mulieres adulterij accusationem quamuis de matrimonio suo violato quaeri velint lex Iulia declarat. Quæ cum masculis iure mariti accusandi facultatē detulisset, non idem feminis priuilegium detulit. vt ibi in dicta. l. 1. C. ad Iul. de adulterijs. videnda est quoque glo. in eadem. l. in verbo declarat. Aut quaeritur, an possit ipsa vxor accusare maritum de adulterio quoad thori separationem? & in hoc casu dico, eam posse. vt est tex. in cap. 1. ex. vt lite non contesta. super quo videndi sunt Ioan. Andreas. Henrici. Boich.

- Boich. & Anto de Butr. in cap. tuę. ex. de procuratorib. Et est communis opinio. vt dicit Bermon de consubi. fol. 35 post num. 32. Ex quibus deduci potest, hoc crimē adeo atrox esse, quod licet iure diuino cautum sit, vt quos Deus coniunxit homo non separet, nihilominus ex causa adulterij conceditur ipsius matrimonio nij separatio. vt est tex. in cap. litteris. de diuor. cum similib. Vnde sequitur, quod facta separatione propter viri adulterium, ipsa vxor recuperat dotem & etiam donationem propter nuptias. Nam sicut per adulterium vxoris vir lucratur dotem vt supra resoluius. ita & mulier propter viri adulterium lucratur donationem propter nuptias. vt probatur in l. consensu. §. si vero. C. de repudijs. ita etiam tenet Marquil. in dicto vsatico. mariti vxores. in versi. Quaro ecce. Et approbant Doctores omnes teste Parisio in consil. 54. num. 42.

Cap. 97. In quo quaeritur, an sit locus sequestro pupillæ viuente patre qui ad secundas conuolauit nuptias, & seuerè illam tractat.

1. Pater per transitum ad secunda vota non amittit tutelam filij sicut mater.
2. Pater binubus non amittit ius faciendi exemplarem substitutionem filio furioso vel mente capto.

3. Pater exercendo ius patris potestatis potest cogere filium vt secum habitet.

4. Filius potius debet educari penes matrem, quam penes patrem, quando ipse pater est susceptus.

5. Filius propter patris seuitiam potest seorsum à patre viuere, & tenetur pater ei seorsum habitanti prestare alimenta.

Acti species est, Nobilis. N. auia materna de. N. in infantili aetate constituta in supplicatione per eam oblata deduxit, quod nobilis. N. pater dictæ infantis conuolauit ad secundas nuptias, & quod dictus pater male tractabat dictam infantem filiam suam nouercalibus forçan suasionibus inductus; ideo supplicauit, quod dicta infans tolleretur à manu & posse dicti patris, educanda in posse dictæ auie, vel alterius consanguinei dictæ pupillæ. Et fuit recepta informatio super mala tractatione per patrem facta, qua constituit, quod pater solebat eam frequenter vapulare, & plus quam eius teneræ ætas requirebat, fuit ideo dubitatum an locus esset dicto sequestro.

- Et pro parte negatiua id est, quod non esset locus dicto sequestro facit primo, quod pater per transitum ad secunda vota non amittit tutelam filij sicut mater, vt tradit & dicit communem Pinel. in l. fi. C. de bon. mater. num. 15. & facit tex. in ead. l.

Mm 5 fi. vbi

- fi. vbi Imperator omnem ambiguitatis confusionem amputando statuit, circa vsumfructum maternarum rerum nullam esse differentiam, siue in priore matrimonio pater ex quo filios habuit permanere voluerit; siue nouercam filijs superinduxerit, legibusque de maternis bonis latae sunt, suam habentibus firmitatem. Patres igitur, vsumfructum maternarum rerum (etiam si ad secundas migrauerit nuptias) sine dubio habere debent: nec vllam filijs, vel quibuscumque ex persona eorum contra patres improba voce accusationem posse competere. Ex quibus igitur clare patet, patrem per transitum ad secunda vota, non perdere vsumfructum bonorum maternorum. Ergo neque debet amittere filiae educationem.
2. Secundo pro hac opinione faciunt tradita per Boer. in decisio. 188. vbi dicit, quod pater binubus non amittit ius faciendi exemplarem substitutionem filio furioso vel mente capto, & dicit num. 2. quod nec administrationem filij: per tex. in dicta. l. fi. Ergo videtur, quod nec amittere debet filiae educationem.
3. Tertio eandem sententiam iuuat, quod pater exercendo ius patriae potestatis cogere potest filium vt secum habitet. vt tradit Boer. decisio. 195. num. 5. Bal. nouella. de dote. parte. 7. priuileg. 34. num. 5. & Doctor. in. l. si cum dotem. §. transgrediamur. vbi Alex. num. 9. ff. so-
- luto matrimo. Ergo &c.
- Prædictis tamen non obstantibus visum fuit prædicto sequestro locum fuisse: & moti fuerunt iudicantes ex sequentibus.
- Primo, quia in facto præter informationem receptam constabat, quod dicta infans erat filia vnica dictæ vxoris, & quod in capitulis matrimonialibus pater eam hereditauerat non extantibus filijs masculis alterius matrimonij, & quod ex secundo matrimonio non extabant filij masculi, sed vnica tantum filia, ex quo reddebatur pater suspectus, ne anouerca inductus, videns ipsa dictam infantem præferri in hereditate paterna propriae filiae suae odio haberet filiam ipsam primi matrimonij. Nam licet ius confidat valde de patre, & præsumat semper rectum pro filio capere consilium, tamen quandoque habet eum suspectum præsertim si ad secundas conuolauerit nuptias. vt dicit tex. in. l. 4. ff. de in officio. testamen. Et etiam, quia constabat in facto, quod dicta infans laborauit quodam morbo, & nunquam per patrem fuerunt adhibiti medici pro illa curanda: quod arguit aduersus eum suspensionem. Et sic præsupposita hac suspicionem, ex dicto facto orta, faciunt contra patrem, & in fauorem sequestri petiti sequentia fundamenta.
4. Primo, quia licet verum sit filium penes patrem educari debere, & a patre postquam est maior triennio.

vt in.l.nec filium.C. de patria potesta. tamen si pater sit suspectus debet potius penes matrem educari. vt probat tex.in cap.si.extra de conuersio.in fidel.vbi dicit tex. filium post triennium apud patrem non suspectum educandum esse.Ergo contrarium,si suspectus sit probatur etiā tex.in.l.3.§. etiam. ff. de liber. exhibend.vbi dicitur, quod etiam si pater probet filium in potestate sua esse,tamen causa cognita mater in retinēdo eo potior erit: obtinuit enim mater ob nequitiam patris, vt sine diminutione patrie potestatis apud eam filius moraretur. Et sic cū constaret de prædictis suspicionibus aduersus patrem, visum fuit locum fuisse dicto sequestro.

Secundo allegabatur, quod ex processu constabat de seuitia patris aduersus filiam, qua licet non esset tāta quod ea sola, præsumeretur contra patrem, tamen iuncta cum prædictis alijs suspicionibus secundi matrimonij,& quod erat hæreditata in capitulis matrimonialibus, visū fuit, dicto instato sequestro locum fuisse: potest enim filius propter patris seuitiam seorsum à patre viuere,& tenetur pater filio ex iusta causa seorsum habitanti præstare alimenta. ita Pinel.in.l.1.parte.1.num. 54. & 55. Hieronym. Magon. decisio. Florent, 113. & Lucan. 27.num. 48 & 49.

Nec obstat, quod pater non amittat educationem filix per transitum ad secunda vota vt superius fuit di-

ctum. Nam licet secunda nuptia non sufficiant, tamen reddunt eum suspectum, & iunctis alijs administris, saltem nouerca viuente, non debet ipsa penes eum, & in eadem domo educari. Et ita fuit conclusum in regia audientia, & decisum dicto petito sequestro locum fuisse die.9. Decembris. 1599. referente Salvatore Fontanet regio consiliario.

Cap. 98. In quo quaeritur, an maior dignitas superueniens tollat priuilegium minorum dignitatum præcedentium.

1. Dignitas maior nulli debet circa prioris dignitatis seu illius priuilegia præiudicium facere.
2. Priuilegium nouum non tollit antiquum.
3. Popularis homo, ex priuilegio Principis effectus nobilis, non propterea amittit beneficium popularium.
4. Dignitas maior superueniens non minuit statum, sed potius auget.
5. Fautor concessus non debet in odium retorqueri.
6. Priuilegium alicui concessum nunquam interpretandum est, vt priuilegiato possit esse noxium.

A Ee qua suo ex pluribus Imperatorum decretis, & auctoritatibus iuris consultorūq; responsis decisum

1. cisa videtur. quibus demonstratur maiorem dignitatem nulli debere circa prioris dignitatis seu illius privilegia præiudicium facere. probât hæc iura sequentia, primo tex. in. l. eos. C. de excusatio. muner. lib. 10. in finali. verbis. vbi maior dignitas superueniens non tollit privilegium minorum dignitatum præcedentium. & tex. in. l. maior dignitas. C. de dignitatib. C. de dignitatib. lib. 12. vbi in hæc verba inquit tex. maior dignitas nulli debet circa prioris dignitatis, seu militiæ privilegia præiudicium facere. Concordat tex. in. l. 1. C. de primicerio. vbi qui primo in matricula descripti sunt, licet maiorem dignitatem adipiscantur non ob hoc primæ matriculæ nomen perdunt sed illam, eiusq; privilegia retinent. Item affirmat idē tex. in. l. decurionibus. C. de silentarijs & decurionib. eorum lib. 12. vbi expressè disponitur, quod privilegia data decurionibus, & silentarijs per dictam legem confirmantur, & conservantur licet ad maiorem ascēderint dignitatem. Facit etiam tex. in. l. falsa. §. sed si cui. ff. de conditionib. & demonstratio. vbi honor superueniens, non mutat conditionem priorem, quamvis augeat statum. Ex quo notat ibi Bal. quod tabellio factus doctor, non desinit esse tabellio.

Præterea iuvant prædicta ex dispositione tex. in. l. municeps. ff. ad municipal. vbi qui senatoriam dignitatē adipiscitur, municeps esse de-

finis, quantum ad munera; sed non quantum ad honores. facit etiam in argumentum tex. in. l. senatores licet. ff. de senatorib. vbi licet senatores in vrbe domicilium habere videantur, tamen & ibi unde oriundi sunt habere domicilium intelliguntur; quia dignitas domicilij adiectionem potius dedisse, quam permutasse videtur. cui concordat tex. in. l. pen. C. de incolis. lib. 10. iuncta ibi glo. in verbo. videntur, quibus in locis expressè probatur, quod quamvis senatores in sacratissima vrbe domicilium dignitatis habere videantur nihilominus tamen primum retinent quo ad honores. vt ibi in glo.

Sunt & plures Doctores eandem sententiam confirmantes, præsertim Bal. in. l. receptitia. col. 1. C. de consili. pecu. vbi notat quod per novum privilegium non tollitur antiquum. Idem Bal. in. l. talem institutionem. §. vlti. ff. de hæredib. instituen. Ex quo not. Bal. argumentum ad questionem de eo qui concessit cuidam domicello certam pensionem, donec erit in suo servitio; nam inquit, quod si iste domicellus factus sit miles, & in servitio permanserit, debet habere eam pensionem; quia ista digressio ad maiorem statum, non debet ei officere.

Iuvant prædicta etiam ex doctrina Ioannis de Pla. in. in. l. 3. C. de dignitatib. lib. 12. vbi dicit illum tex. facere ad questionem de eo qui promissit dare scacum cum pedona (ita enim

enim loquitur) quòd si dederit cuni pedona, quæ interim facta est regina, satisfecit promissioni, quasi etiã ipsa pedona dicatur, licet facta fuerit regina.

3. Videndus quoque Tiraquel. de Nobilitate. cap. 6. à num. 48. vsque ad num. 52. vbi in dicto num. 48. inquit, quòd si princeps nobilitauerit popularem non propterea iste popularis amittit beneficia popularium, sed poterit admitti ad dignitatem & officia tanquam popularis, ad quæ scilicet non nisi populares ex statuto admittuntur. Quod etiam probatur per id quod voluerunt Bar. Angel. & Ioan. de Plat. in l. Alexandrinis. C. de decurionib. lib. 10. quòd licet Doctor qui legit per viginti annos efficiatur comes per l. 1. C. de professorib. qui in vrbe Constantinopoli. lib. 11. si tamen erat ante popularis, & sic per statuta sue ciuitatis poterat admitti ad quædam officia & dignitates vt popularis, poterit etiam nunc admitti.

4. Nam per dignitatem non minuitur status. vt ibi dicitur: nec dignitas superueniens debet esse ad diminutionem priorum commoditatum, sed potius ad augmentum per l. per adoptionem. ff. de adoptionib. & nota. in l. si pater filium cod. titu. Quibus adde tex. in l. 1. ff. de iure auctororum avullorum. vbi non tollitur ius alimentorum liberti relictorum, propter meliorem eius conditionem factam. Et prædictam doctrinam se-

quitur Paul. de Cas. in l. nulla. ff. de legib. & Alex. consil. 32. l. 5. & Ias. in l. legata inutiliter col. 2. versi. adde quod similiter. ff. de legat. 1.

5. In confirmationem prædictorum facit, illud quod vulgo dicimus, quòd ob fauorem alicuius constitutum est, non debet in eius læsionem & damnum conueri. l. quod fauore. C. de legib. vbi multa sunt concordantia. Quibus adde tex. in l. non tantum. §. si emancipatus. ff. de honor. pos. co. tabul. ex quo not. Bar. ibi in fi. quòd si statuto caueatur, quòd scholares tractentur vt ciues in omnibus, non per hoc perdit scholares priuilegium quod antè habebat vltra ciues. Quòd & idem voluerunt Bal. Angel. Raph. Fulg. Paul. Castren. Roma. Alex. Francif. Areti. & Ias. in l. si Rufinus per illum tex. C. de testa. mili. qui est ad hoc optimus: cum expresse in eo caueatur, quòd priuilegium militis nõ tollit legem eius fauore inductam ob imbecilitatem consilij. Vide etiã Philip. Deci. in consil. 457. num. 11. 12. & 13. vbi plures allegat concordantes & latius Tiraquel. de nobili. cap. 6. num. 49. Priuilegium enim militia seu nobilitatis ciuib. concessum nunquam interpretandum est vt priuilegiato possit esse noxium. l. diuus. ibi, nec vllò magis interest, vbi & hoc notat Angel. ff. de testam. mili. Alciat. in tracta. presump. tio. regu. 3. presump. 29. num. 9. versi. Et ista, & sequen. Et adeo hoc ve-

rum

rum esse fatemur, quod idem interpretandum est, si è diuerso fieret, puta, quando per statutum nobiles fierent populares, nam eo casu dicti nobiles non perdunt ex eo nobilitatem, sed eis praterca accrescit popularitatis beneficium, vt est in multis locis in quibus multa competunt priuilegia popularibus, quæ solis nobilibus non conceduntur. ita voluit Bal. in l. per adoptionem. arg. illius tex. ff. de adoptionib. & sequitur Alex. in consil. 32. col. 2. lib. 5. qui etiam mouetur per dictam rationem, quia priuilegium non debet esse ipsi priuilegiato noxium. De quibus etiam vide Tiraq. idem concludentem in tracta. de nobili. dicto cap. 6. num. 53. Et ita in iudicando seruari debere existimarem.

Cap. 99. In quo quaeritur an edificans scienter in loco alieno præsumatur iactare suum, & opere domino soli acquirantur, ita vt edificans, illas non recuperet.

1. *Edificans scienter in solo alieno præsumitur iactare suum, & opera domino soli acquiruntur.*
2. *Edificans in solo alieno præsumitur donare, quando plene constat de expressa illius licentia quod voluerit in solo alieno edificare. Secus vero quando sumus in dubio.*
3. *Edificans in solo alieno præsumitur iactare*

re suum, quando a principio fuit in mala fide, secus vero, quando fuisse bona fidei possessor.

4. *Edificans scienter in solo alieno, videtur edificium donare domino soli, quando edificium est immobile, secus vero quando est mobile.*

5. *Edificans scienter in solo alieno ex materia propria videtur iactare suum, secus quando ex materia aliena & absque voluntate domini dicta materia: quia tunc ipsa vendicari potest.*

Reponitur, quod Titius cū possideret fundum qui reuera suus non erat in eo quandā domū edificauit, & domo constructa dictus fundus qui Sempronij erat fuit ab eodem Sempronio cuius, fuit dubitātū an dicta domus cederet Sempronio domino dicti soli, an vero Titius posset dictas operas recuperare.

Quamuis hæc quæstio ab antiquis Doctoribus scilicet à Martino & Ioanne fuerit multum controuerfa prout referunt Angel. in §. ex diuerso. insti. de rer. diu. & ibi Azor. in summa. num. 40. & sint plures rationes pro vtraque parte facientes, ipse tamen vnica conelusione eam posse expediri & absolui existimauit, in cuius intellectu dictorum Doctorum variæ opinionēs concordatę videbūtur, atque huius dubij & quæstionis vera decisio consequetur. Et con-

1. conclusio sit hæc: Edificans scienter in solo alieno præsumitur iactare suū & opere domino soli acquiruntur. probatur hæc conclusio per tex. expressum in §. ex diuerso. in fi. de rei vendi. l. si is contra quem. ff. de edifi. priua. l. adeo §. ex diuerso. ff. de acquir. rer. domi. l. si in area in fi. ff. de condictio. indeb. & in hoc Principatu Cathalonie habemus tex. expressum in v. l. si quis in alieno solo. Et hæc est communis sententia vt dicit Faber in dicto. §. ex diuerso. num. 1. circa medium, quam sequuntur communiter scribentes in dictis iuribus. Et ratio sit, quia de iure scienter indebite soluens non repetit. l. 1. ff. de condictio. in deb. l. in debitum in prin. C. cod. l. cuius per errorem. ff. de regul. iur. l. cum qui. §. 1. ff. de in officio. testa. cum similib. sicut enim ignorantia, & bona fides aliquem excusat ita scientia & mala fides ei obstat quo minus repetere possit, dictis iuribus. Et in his non fit alicui iniuria, neque fraus, cum ex iuris regula scienti & consentienti non fiat iniuria neque fraus, regula. scienti. de regul. iur. in. 6. l. nemo. ff. cod.

2. Verum scias, hanc conclusionem primo procedere & tunc obtinere locum, quando plene constat ex scientia edificantis in solo alieno eū voluisse donare. glo. in. l. si vxor filio. in verbo posse de donationib. inter vir. & vxor. secus vero, quando su-

mus in casu dubio; in quo casu nemo præsumitur iactare suum. vulgata. l. cum de indebito. in prin. ff. de probationib. l. si cum aurum. ff. de solutionib. l. eleganter. §. qui reprobas ff. de pignorati. actio. Natta. consil. 502. num. 14. cum sequen. vol. 3. quem sequitur & refert Masc. de probationib. conclusio. 1203. num. 16. & 17. Similiterq; nemo præsumitur in dubio donare. l. filius familias. ff. de donationib. l. contra iura. §. si. ff. de pact. idem Masc. conclusio. 1171. nu. 4. & 5. Ratio est, quia donatio in facto consistit, quod non præsumitur nisi probetur. l. in bello. §. aut facta. ff. de captiuis & post limi. reuer. l. 1. C. de probatio. not. Crot. consil. 140. num. 3. quem refert & sequitur Menochi. de præsumptio lib. 2. præsumptio. 84. nu. 14.

3. Secundo dicta conclusio intelligitur & interpretatur vt vera sit, quando edificans in solo alieno fuit à principio & antequam edificaret in mala fide. Secus vero est, quando edificans in solo alieno fuisset bonæ fidei possessor; quia tunc licet ex post facto efficiatur male fidei possessor poterit tollere edificium dummodo fieri possit absque dispendio domini soli. probatur ex tex. in. l. Iulianus. ff. de rei vendica. & ita declarat ibi glo. in dicto. §. ex diuerso. & Specula. in titu. de expen. num. 5. allegas ad hoc. l. domum. C. de rei vendi.

4. Tercio prædicta conclusionē procedere etiam existimamus, quando

do

do edificium est immobile: quia tunc scienter edificans praesumitur iactare suum, edificium cedit solo. Secus vero, quando edificium esset mobile quale est orreum vel frumentarium novum: nam tunc certum est, quod non cedit solo sed potest per dominum etiam scienter edificantem everti & tolli. ut probat tex. in. l. Titius. ff. de acquir. rer. domi. & tradit ita late Azo. in summa in dicto. §. ex diverso. in fi. de rer. diuisio.

5. Quarto denique vera censenda est dicta conclusio, quando qui edificium facit, edificat ex materia propria, secus vero, quando ex materia aliena: quia edificans ex materia aliena in alieno solo si non constat de voluntate domini illius materiae, edificium non cedit solo immo poterit materia vendicari. l. 2. in fi. C. de rei vendi. facit tex. in. l. in rem. §. quicunque. ff. de rei vendi.

Ex quibus ergo in summa inferitur atque deducitur, quod quando probatur scientia expressa edificantis, quod voluerit edificare in solo alieno, & quod ipse edificans est in mala fide, & quod edificium est immobile, & quod est factum ex materia propria, quod tunc edificium cedit solo, & edificans videtur iactare suum atque domino soli donare, & consequenter operas recuperare non poterit. Et iuxta hunc intellectum fuit conclusum in regia audientia die. 5. Aprilis. 1593. in causa quae ibi vertebatur referente

Francisco Descamps regio consiliario inter t. Iuallar precentorem Ecclesiae Illerdensis. ex vna, & patiariorum ville de Almenar. ex altera, & haec procedunt iuxta Ioannis intellectum. At quando sumus in dubio, & edificans est bonae fidei possessor, edificiumque est mobile, quamvis constructum scienter, & edificatum de materia aliena absque voluntate domini illius materiae, tunc dictum edificium non cedit solo & haec procedunt iuxta Martini intellectum. Atque ita dictorum Martini & Ioannis opiniones concordare videntur.

Cap. 100. In quo qua-

ritur, an consules alicuius ciuitatis tanquam domini vel administratores sequi publice qua territorium illius ciuitatis irrigatur, possint de facto & ex causa illis beneuolae priuare & spoliare incolas & ciues dictae ciuitatis habentes terras in illo territorio iure & possessione quam ex usu antiquo & praescripto habent irrigandi suas terras.

1. *Res suae quilibet est legitimus moderator et arbiter.*
2. *Consules vniuersitatis quibus Reipublicae cura commissae est, statuere possunt ea quae illis videbuntur bono suae Reipublicae expedire.*
3. *Irigandi ius singularibus vniuersitatis ex antiqua*